

SVOBODNA BESEDA

februar 2017

cena 3 eur

Letnik III

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

16 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

Bralkam čestitamo ob 8. marcu, mednarodnem dnevu žena

Kolumna / Martin Premk

**Kdo
so
klečeplazniki**

STRAN 6

Mladi / Mirjam Nastran Ule

**Nastaja
nov moralni
profil mladih**

STRAN 16–18

Aktualno / Milan Gorjanc

**Savinjska dolina –
morišče ali
kraj maščevanja**

STRAN 12–13

Ob obletnici prihoda 14. divizije na Štajersko

Poziv k tesnejšemu mednarodnemu povezovanju

Štirinajsto divizijo so sestavljale Tomšičeva, Šercerjeva in Bračičeva brigada, vsaka od njih ima nasproti osrednjega spomenika narodnemu heroju Iliji Badovincu in otrokom iz tako imenovanega živega zidu v Gračnici pri Rimskih Toplicah svoje stopnice, s katerih obiskovalci vsako leto spremljajo osrednjo slovesnost v spomin na prihod 14. divizije na Štajersko. ZZB za vrednote NOB Laško je za letošnjo prireditev obnovilo črke brigad na teh stopnicah, sama prireditev pa je izzvenela kot poziv k mednarodnemu sodelovanju v skupnem boju proti grozečemu nasilju vseh vrst.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Prireditev sicer postaja vse bolj prepoznavna zaradi velikega števila pohodnikov, ki se udeležijo tridnevnega pohoda po poti 14. divizije s Sedlarjevega čez Bohor v Gračnico, poti, ki so jo leta 1944 borci prehodili v hudem mrazu in visokem snegu. In v dolini Gračnice naleteli na srhljiv prizor, ko so Nemci pred seboj v soteski kot živi ščit gnali otroke iz bližnje šole v Lokavcu v upanju, da parti-

heroju Iliji Badovincu, je izdelano iz oplemenitenega jekla in kamna, zaokrožata ga pladenj za sveče v obliki zvezde in verz iz Kajuhove pesmi Štirinajsti diviziji. Spomenik so odkrili leta 1984, njegov avtor je Rudi Stopar, pesnik, pisatelj in ljubiteljski kipar iz Sevnice.

Več kot 50 pohodnikov je letos prehodilo pot 14. divizije, med njimi so bili tudi enota Slovenske vojske iz vojašnice v Celju ter predstavniki iz Zveze koro-

so jo člani Moškega pevskega zbora Laško in Godbe na pihala Laško ter mlada glasbenica Tjaša Ulčnik, je izzvenela v pozivu k tesnejšemu mednarodnemu povezovanju vseh naprednih sil proti vsem oblikam nasilja in grozečemu razraščanju fašizma. Slavnostni govornik je bil **Milan Wutte**, predsednik Zveze koroških partizanov iz Celovca. Med drugim je opozoril tudi na še vedno neratificirano Avstrijsko državno pogodbo

Franc Bera, kurir v Zidanškovi brigadi, Rudi Brilej, borec 14. divizije, Stane Mele, predsednik pokrajinskega sveta ZZB za savinjsko območje, in Karel Mali, veteran vojne za Slovenijo

Obiskovalci na stopnicah, ki nosijo imena brigad 14. divizije.

zani nanje ne bodo streljali. V spopadu z borci Šercerjeve brigade je 13-letni Ivan Lapornik izgubil življenje, štirje otroci so bili ranjeni, na kar spominjajo telohovi cvetovi na enem najlepših spomenikov, posvečenih dogodkom iz druge svetovne vojne. Sestavljajo ga telohovi cvetovi kot znanilci pomladi, pestiči so v obliki zvezde. Cvet na tleh simbolizira mrtvega otroka. Obležje, ki stoji poleg spomenika komandantu prvega bataljona Šercerjeve brigade in narodnemu

ških partizanov iz Celovca in organizacijskega odbora igmanskega marša iz Sarajeva. Slednji je namreč pobraten z Društvom za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije iz Laškega, Laščani so se konec januarja udeležili znamenitega igmanskega marša v Sarajevu.

Prireditev, ki so jo v sodelovanju z občino Laško – župan Franci Zdolšek je tudi nagovoril obiskovalce prireditve v Gračnici – pripravile domoljubne in veteranske organizacije, popestrili pa

in spomnil, da v Nemčiji, Avstriji in Sloveniji veljajo predpisi, ki prepovedujejo razraščanje nacifašizma, a te predpise najbolj spoštujejo v Nemčiji, v Avstriji tudi, čeprav neradi, Slovenija pa se dela, kakor da tak zakon sploh ne obstaja. »Zato je potrebno povezovanje vseh naprednih sil, da se skupaj upiramo tem pojavom,« je prireditev končal **Andrej Mavri**, predsednik ZZB za vrednote NOB Laško. ●

Na prireditvi v Sedlarjevem so nastopili učenci OŠ Podčetrtek in Bistrica ob Sotli. (Foto: Jelka Gregorič)

Diskriminacija sedanjih in bodočih upokojenk

// PIŠE: **Metka Roksandić**, članica sveta društva *Ženski lobi Slovenije*

Svet za enakost spolov ministrice za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je septembra lani obravnaval tako imenovano belo knjigo o pokojninah, ki vsebuje tudi predlog za izenačitev pokojninskih osnov za oba spola, in ocenil, da je odprava pozitivnih ukrepov neprimerna in da so potrebne poglobljene analize in razprave. Zagotovljeno je bilo, da so še vse možnosti za razpravo o potrebnih spremembah.

Taisto ministrstvo pa je decembra lani predlagalo spremembe pokojninskega zakona po hitrem postopku. Za najnižje pokojnine ukinja razliko in uvaja sistem najnižje pokojnine, odvisne le od dosežene pokojninske dobe za starostne pokojnine. S tem je dejansko začelo parcialno uvajati rešitve iz bele knjige v pokojninski sistem, ki gredo na škodo žensk. S tako spremembo opredelitve pojma najnižje pokojnine se odpira prosta pot tudi za vse druge predlagane spremembe.

Kaj pomeni tak predlog?

Uvaja najnižjo pokojnino in ne več pokojninske osnove za starostne in invalidske pokojnine za vse, ki so dopolnili 65 let starosti oziroma manj glede na lestvico v prehodnem obdobju in so dopolnili 40 let pokojninske dobe brez dokupa (le dejansko delo).

To ne velja za (formalno) predčasne pokojnine, večinoma za vse ženske in moške, ki so in gredo v pokoj pred 65. letom oziroma glede na veljavno lestvico v prehodnem obdobju. To so vse tiste ženske, ki so se upokojile po ZPIZ-2 od leta 2013 naprej, in tudi ženske, ki so se upokojevale po ZPIZ-1, če so izpolnile predpisano starost in dolžino glede na lestvico starosti in predpisano pokojninsko dobo, saj je to bila po tem zakonu starostna pokojnina. Imele pa bi najnižje pokojnine, saj je bilo leta 2009 predpisano 37 let pokojninske dobe, leta 2012 pa 37 let in 9 mesecev pokojninske dobe. Tudi pojem pokojninske dobe je v predlogu spremenjen, saj naj bi veljala pokojninska doba brez dokupa, prej je bila pokojninska doba zavarovalna doba z dodanimi obdobji.

Spremembe bi sicer veljale tudi za najzaj po prej veljavnih zakonih, a bi jih bili deležni praviloma le moški, ki delajo dlje kot ženske. Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa ne bi bilo treba izdati odločbe. Večina sploh ne bo vedela, ali jim pripada najnižja pokojnina skladno s spremenjenim zakonom ali ne, ker ne bi bilo nobene odločbe. Če pa ni odločbe ZPIZ, ni mogoča pritožba na delovno in socialno sodišče, le na ustavno, in še to je treba dobro obrazložiti.

Da bodo najnižje pokojnine deležni le moški upokojenki, je razvidno iz predstavljenih števil, saj bo od vseh 31.800 upokojenec le 10.000 žensk. Vse tiste trgovke, ki so oddelale zakonsko predpisanih 37, 38 leta in šle v pokoj pri 57, 58 letih in imajo 430 evrov pokojnine, tega ne bodo deležne. Formalno so šle v predčasni pokoj, čeprav brez odbitkov, kar je sicer formalno priznanje, da so izpolnile vse zakonske pogoje.

Iz obrazložitve sprememb je razvidno, da ne gre za nikakršen socialni ukrep za zmanjšanje revščine. Navaja se diskriminacija moških, ki bodo za 40 let dela (pokojninska doba brez dokupa) prejeli manj kot ženske za isto dobo.

Vlada ni predstavila posledic predlaganih sprememb za ženske in moške, razen navedbe števil. Za presojo o skladnosti predloga z zakonodajo je treba navesti konkretne številke po spolu in po letih starosti ter predpisani pokojninski dobi po novem in starem. Konkretna razlika in jasne številke pokažejo diskriminacijo žensk, sedanjih in bodočih upokojenk.

Naše nasprotovanje predlogu najnižjih pokojnin se nanaša na zahtevo, da je treba upoštevati dosedanje različne zakonske pogoje upokojevanja žensk, ki imajo enako pravico do najnižje pokojnine kot moški. Najnižja pokojnina naj pripada vsem upokojenkam in upokojemcem in vsem bodočim, ki so ali bodo izpolnili zakonsko predpisane pogoje za upokojitev brez odbitkov in brez dokupa. Gre za najbolj pomembne življenjske interese žensk, ki si enako kot moški na starost zaslužijo živeti dostojno življenje. ●

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen: Misterij prihodnjih volitev

Martin Premk: Kdo so klečeplazniki

8: Komentar

Inflacija, deflacija, konjunktura, in recesija

10 – 15: Aktualno

O problematiki ločitve Cerkve in države
Savinjska dolina – morišče ali kraj maščevanja
Ob dnevu spomina na žrtve holokavsta

16 – 18: Mladi in vrednote

Nastaja nov moralni profil mladih
Kaj bi danes rekla Slava Klavara, Kaj Bojan Ilich?

24 – 25: V metežu zgodovine

75 let Prve proletarske brigade

30: Prejeli smo

Bolnišnica Franja znova deluje

43: Kultura:

Po sledih ameriškega pilota,
ki je izskočil v Slovenijo

42: Vabila

Fotografija na naslovnici:

Del pohodnic po poti 14. divizije na cilju v Gračnici, med njimi borka Valerija Skrinjar Trvrz (Foto: Jožica Hribar)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Rezultat pol stoletja dela

V Arhivu Slovenije so konec februarja predstavili zadnjo, 12. knjigo *Dokumentov organov in organizacij narodnoosvobodilnega gibanja*, ki so jo pripravile Marjeta Adamič, Darinka Drnovšek, Metka Gombač in Marija Oblak Čarni.

V knjigi so objavljeni ohranjeni odloki, sklepi, okrožnice, navodila, proglašeni najvišjih organov in organizacij NOB za obdobje 1942–1945 iz razpoložljivega arhivskega gradiva, objav v Slovenskem poročevalcu, Uradnem listu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in drugem tisku NOB. To so dokumenti Izvršnega odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda, Glavnega odbora Slovenske protifašistične zveze, Glavnega odbora Zveze slovenske mladine, Upravne komisije za osvobodeno slovensko ozemlje, Narodnoosvobodilnega sveta za primorsko Slovenijo, Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko primorje, Predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije in Pokrajinskega komiteja Zveze komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ) za Slovenijo. V celoti in v izvorni obliki je objavljenih 386 dokumentov, ki so opremljeni z opombami, razrešena je večina ilegalnih imen, pojasnjeni so danes že nerazumljivi pojmi in dogodki, s kazalkami je opo-

Avtorice zbirke z leve: Metka Gombač, Darinka Drnovšek, Marjeta Adamič in Marija Oblak Čarni / foto: Jožica Hribar

zorjeno na vsebinsko povezane dokumente itd. Knjiga obsega več kot 900 strani.

Prvi zvezek z dokumenti je izšel leta 1962, s tokratno izdajo pa so avtorice zaokrožile več kot pol stoletja dolgo obdobje intenzivnega raziskovalnega dela in vse tudi svojo aktivno delovno dobo. Vseh 12 zvezkov je rezultat izjemnega in dolgotrajnega strokovnega dela, ki je zahtevalo pregled množice najrazličnejših dokumentov, sodelovanje različnih služb in ustanov in natančno preverjanje vsake podrobnosti. »Zadnja knjiga je zagotovo tudi vrhunec našega profesionalnega dela,« je povedala **Metka Gombač**. Posamezni zvezki z dokumenti so v tem dolgem obdobju izhajali v različnih intervalih in pri različnih založnikih, a najpomembneje je, da je zgodovinarjem in najrazličnejšim raziskovalcem zdaj na voljo celotno arhivsko gradivo obdobja narodnoosvobodilne vojne od leta 1941 do 1945. Skupaj je to več kot milijon najrazličnejših dokumentov, ki jih je ustvarilo naše odporiško gibanje, kar je skoraj zagotovo največje število med vsemi evropskimi odporišskimi gibanji, je poudaril **Bojan Cvelber**, direktor Arhiva Slovenije. Zgodovinar **Bojan Godeša** z Inštituta za novejšo zgodovino pa je ob tem opozoril, da so v slovenskem odporiškem gibanju očitno že od samega začetka ljudje razumeli pomen tega gibanja in so zato tudi shranjevali dokumente. Prav tako gre posameznim politikom zahvala, da po vojni, ko je prišel iz Beograda ukaz, da je treba vse vojno gradivo zbrati v Beogradu, tega niso vze-

li dobesedno, zato ima Slovenija izmed vseh držav nekdanje Jugoslavije doma največ arhiva. Med tistimi, ki so si najbolj prizadevali, da dokumenti ostanejo v Sloveniji, sta bila Edvard Kardelj in pozneje Ela Urlih - Atena, ki je kot zvezna poslanka dosegla, da je slovensko vojaško gradivo ostalo v Sloveniji.

J. H.

Novosti v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani so konec januarja, pred dnevom spomina na žrtve holokavsta, odprli razstavo *Slovenci v nemških koncentracijskih taboriščih*, ob kateri je o svojih spominih na koncentracijska taborišča spregovoril nekdanji interniranec Dušan Štefančič. Maja bodo odprli razstavo *Mario Magajna fotograf*, ki jo pripravljajo ob stoti obletnici rojstva tržaškega fotografa. Razstava nastaja v sodelovanju z Narodno študijsko knjižnico iz Trsta.

Med načrti za letošnje velja omeniti še občasno razstavo Zavezniška vojaška uprava in začasna meja, s katero bodo predstavili življenje ljudi ob meji. Z razstavo bodo analizirali odnos med individualnim in kolektivnim spominom ter oblikovanjem spominskih skupnosti na večjezičnih območjih. Razstavo pripravljajo v sodelovanju s slovenskimi in italijanskimi strokovnjaki.

Muzej novejšje zgodovine Slovenije bo začel počasi seliti del svoje zbirke v depoje, ki jih bodo uredili v stari vojaški stavbi v Parku vojaške zgodovine Pivka. Ta je bil obnovljen prav za namen državnih depojev, ki pa bodo deloma dostopni obiskovalcem. Muzej, ki je postal upravitelj starega vojaškega objekta v Parku vojaške zgodovine Pivka, si bo depoje v tem delu delil s Tehniškim muzejem Slovenije in z Narodnim muzejem Slovenije. Kot novost, ki jo bodo pripravili letos, so depoji odprtega tipa, ki bodo deloma dostopni obiskovalcem. Nedostopno jim bo ostalo le občutljivejše gradivo. V Pivko bodo predmete selili postopoma; letos imajo po besedah direktorice **Kaje Širok** v

načrtu odpreti pritličje, nato pa vsako leto po eno nadstropje.

Obiskovalcem muzeja pa je na voljo nov katalog, ki spremlja gostujočo razstavo *Nikoli jim ni bilo bolje? – Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Jugoslaviji*. Razstava je sicer svojo pot po nekdanjih jugoslovanskih republikah začela leta 2014 v Beogradu. V katalogu se osredotočajo na slovenski prostor, saj med drugim vsebuje zanimivo poglavje ABC-predmetov, v katerem je z besedo in sliko predstavljenih 25 izbranih predmetov slovenskega izvora, ki so zaznamovali obdobje, naša življenja in spomin v Sloveniji po drugi svetovni vojni pa vse do osamosvojitve. Katalog sta uredili **Nataša Strlič** in **Katarina Jurjavčič** in je prava hvalnica slovenskim predmetom. Katalog je izjemen dokument nekega časa in obdobja, predvsem pa hvalnica predmetom slovenskega izvora oziroma predmetom, ki so zaznamovali vsakdanje življenje v socialistični Sloveniji.

Zadnji del publikacije pa prinaša fotografski sprehod po dobrih štirih desetletjih vsakdanjega življenja v takratni Sloveniji.

J. H.

Razstava Vitrine spomina

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani bo do 12. marca na ogled razstava Vitrine spomina. To je razstava o sedanjih in nekdanjih prebivalcih širše Kočevske, o ljudeh, ki se s tem prostorom tako ali drugače identificirajo. Razstavljene predmete so izbrali in posodili prebivalci Kočevske (Slovinci in kočevski Nemci) ter Kočevarji iz ZDA, Kanade in Avstrije. 21 ljudi je prispevalo 22 predmetov, ki vsak zase pripovedujejo zgodbo lastnika in hkrati zgodbo Kočevske.

Prav Kočevska je tista središčna točka, ki združuje vse navedene skupine in posameznike. Obenem so razstavljeni predmeti in življenjske zgodbe lastnikov predmetov pomemben element identitete in kulturne dediščine Kočevske. Razstavo je pripravil Zavod Putscherle, center za raziskovanje, kulturo in ohranjanje kulturne dediščine Stara Cerkev.

Na fotografiji: kočevarska dekleška noša, konec 19. oz. začetek 20. stoletja, lastnik: mag. Hermann Leustik

Nova knjiga dr. Mace Jogan

Pri Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani je izšla nova knjiga dr. Mace Jogan, članice Sveta ZZB NOB Slovenije, z naslovom *Katoliška cerkev in družbeno zlo*. Knjiga je v elektronski obliki dostopna na spodnji povezavi, njeno nalaganje pa je brezplačno. http://knjigarna.fdv.si/knjige/sociologija/ost-osrednje-socioloske teme/i_730_katoliska-cerkev-in-druzbeno-zlo

O partizanskih bolnišnicah na spletu

Na spodnjih povezavah sta dva članka o partizanskih bolnišnicah avtorja Blaža Štanglja. Pogovor z njim smo objavili v januarski številki Svobodne besede. Blaž Štangelj je zgodovinar in raziskovalec partizanskih bolnišnic, oba članka sta nastala v sodelovanju z Muzejem novejšje zgodovine Slovenije.

<http://fototekamnzs.com/2015/08/10/partizanska-bolnica-in-porodnisnica-spodnji-hrastnik-v-kocevskem-rogu/>
in

<http://fototekamnzs.com/2015/08/24/nekaj-iz-zivljenja-v-partizanski-bolnici-in-porodnisnici-spodnji-hrastnik-v-kocevskem-rogu-in-stanje-bolnice-v-desetletjih-po-koncu-2-svetovne-vojne/>

Na spletnem naslovu <http://www.jknm.si/si/?id=411&l=2015> pa najdete zapis o Breznu pri bolnici Zgornje Lašče.

V Moskvi odprli Center slovanskih kultur

Mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur s sedežem v Ljubljani je v sodelovanju z Vserusko knjižnico za tujo literaturo Rudomino konec minulega leta v Moskvi odprla Center slovanskih kultur, ki deluje v okviru knjižnice Rudomino, največje knjižnice za tujo literaturo v Rusiji. Kot so zapisali v sporočilu za javnost, je to prvi tovrstni center, v njem pa bodo s knjigami in pestrim programom skrbeli za ohranjanje in predstavljanje kulturne dediščine vseh slovanskih držav. Forum slovanskih kultur kot organizacija skrbi za povezovanje 13 slovanskih kultur in za njihovo umeščanje v svetovni kulturno-družbeni kontekst.

»Veseli me, da se uresničuje ideja o ustanovitvi slovanskega kulturnega centra. To, da je urejen v tretji največji ruski knjižnici, ki ima več kot 14 milijonov dokumentov, je zelo pomembno, saj sta jezik in z njim literatura s svojo pestrostjo, podobnostmi in razlikami ter zgodbami, ki jih nosita v sebi, največja in najbogatejša dediščina, ki jo premore svet,« je povedala dr. **Andreja Rihter**, direktorica Forum slovanskih kultur. Center bo na približno 130 kvadratnih metrih s knjigami vseh slovanskih držav in skupnim programom predstavljal pomembno vozlišče med uporabniki knjižnice, obiskovalci, radovedneži, ki si želijo spoznati novodobne Slovence, in vsemi, ki iščejo nove poti na poti v prihodnosti, je dodala direktorica.

Projekt Varuhi žlice

Svojo pot po Sloveniji je začel projekt Varuhi žlice (Guardians of the Spoon). To je skupni projekt, ki je nastal kot plod sodelovanja med fotografino Manco Juvan, novinarko Sašo Petejan in zgodovinarico Urško Strle in ga sestavljajo monografija, razstava ter radijski in televizijski dokumentarec. Projekt je nastal v sodelovanju z ZRC SAZU, Muzejem novejšje zgodovine Slovenije, Zavodom Apis in Ministrstvom za zunanje zadeve. Razstava in istoimenska knjiga, ki sta bili na začetku meseca na ogled v Galeriji Fotografija v Ljubljani, sta del boja proti vse bolj razširjeni zgodovinski amneziji v Italiji in drugod: ljudi ne preseneča samo spoznanje, da je bil Mussolinijev režim agresorski, ampak tudi da je vzpostavil mrežo stotin taborišč v Italiji in na ozemlju današnje Slovenije in Hrvaške. Projekt govori o ohranjanju spomina na internacijo v italijanskih koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno. To je bil čas, ko je Kraljevina Italija okupirala del ozemlja Kraljevine Jugoslavije, tovrstna taborišča pa je uporabljala kot instrument političnega in rasnega nasilja.

Projekt Varuhi žlice osvetljuje delčke usod slovenskih žrtev v italijanskih fašističnih taboriščih in želi dati glas politično povzročeni izgubi zgodovinskega spomina. Ne nazadnje sta razstava in knjiga sama delo spomina in spominjanja. Obenem sta tudi poskus izrekanja spoštovanja žrtvam, tistim, ki so se iz taborišč vrnili, ter njihovim svojcem. Knjiga Varuhi žlice je dobitnica nagrade za najbolje oblikovano knjigo na 32. slovenskem knjižnem sejmu 2016 v kategoriji monografij in bibliofilskih izdaj. Film bo na ogled na Festivalu dokumentarnega filma in na Festivalu strpnosti konec marca v Ljubljani.

Spletno mesto projekta: www.guardiansofthespoon.com

Jože Pogljajen

Misterij prihodnjih volitev

Ob vsakem resničnem ali z domišljijo novinarjev pripeljanem sporu v kakšni od strank vladajoče koalicije se znova obudijo napovedi o predčasnih volitvah. Zadnji tak primer so razhajanja predsednika SMC Mira Cerarja in podpredsednika SMC Milana Brgleza v zvezi z drastičnim omejevanjem pravic beguncev z nedavno sprejetim zakonom »na zalogo«. Skoraj ga ni bilo komentatorja, ki ob tem ne bi napovedoval, kako SMC razpada na med seboj sprte frakcije, kako bo vlada padla in da so nove volitve tako rekoč že tu. No, Miro in Milan sta pričakovano zakopala bojni sekiri, vendar se »politični analitiki« ne dajo: premirje je v SMC je zgolj navidezno in začasno, vlada bo kmalu padla in volitve bodo ..., zatrjujejo. Če kdaj pogledate Janševo Novo 24 TV, potem ni dvoma, da bodo parlamentarne volitve že jutri, kajti ta vlada je levičarsko pokvarjena in nesposobna, laže in krade, zato je čas, da na oblast pridejo pošteni in sposobni, skratka »naši«.

Toda to so najbrž le pobožne želje. Sodeč po letošnjih merjenjih javnega mnenja zvezde sojenice »našim« niso ravno naklonjene. Ankete, ki sicer niso suho zlato, vendar so v preteklosti precej natančno napovedale izide volitev, jim prej kot morebitno zmago na volitvah napovedujejo poraz. Tako februarska Delova anketa kaže, da bi SDS na volitvah dobila 22 sedežev v državnem zboru, sledila bi ji SMC s 16 poslanci, SD bi imela enega manj, Združena levica 12, DeSUS 8 in Nova Slovenija 7 sedežev. Anketa zaznava tudi že precej pozabljeni Jelinčičevo SNS in SLS. Vsaka od njiju je na robu tega, da bi s štirimi poslanci prestopila parlamentarni prag.

Precej podoben izid predvideva tudi na Novi 24 TV nedavno objavljena anketa: SDS 22, SD 14, SMC 12, ZL 9, NSi 8 in DeSUS 6. Bolj opazna je razlika na repu te napovedi. Janševa TV za razliko od Delove ankete za Jelinčiča predvideva kar sedem in za SLS šest sedežev, v parlament zrine tudi združenje Aleša Primca, ki naj bi osvojilo štiri poslanske mandate. Kljub tej razliki se enačba o osvojitvi oblasti »našim« ne izide. Po Delovi raziskavi bi morebitna desna koalicija (SDS-NSi-SLS) zbrala 33 poslancev. Če hipotetično prištejemo še Jelinčičeve poslance, torej 37, kar je še vedno pre-

cej daleč od za oblikovanje vlade potrebnih vsaj 46 poslancev. Po napovedi Nove 24 TV bi koalicija, če bi bile volitve zdaj, zbrala 40 poslancev. Na oblast pa bi »naše« lahko pripeljali le glasovi SNS, vendar izkušnje učijo, da bi Jelinčič Janši za to izstavil prevelik račun. Tudi sicer bi bila ta desna koalicija s kanclerjem Janšo na čelu malo verjetna. Vodja SDS je po zdaj videnem le prevelik kamen spotike, in to ne samo za nesporno šefico NSi Ljudmilo Novak. Če upoštevamo omenjene napovedi, podprte z anketama javnega mnenja, bi bilo za desnico torej bolje, če bi ne navijali tako vneto za predčasne volitve in bi raje počakali na morebitne njim bolj naklonjene čase, ko bi Cerarjevi vladi res šlo za nohte.

Za zdaj pa ni na vidiku nič takega, kar bi kazalo na hudo krizo v državi, ki bi lahko bila voda na mlin desnici. Še več, gospodarska in družbena statistika gre v prid aktualni vladi, v državi vlada običajen mir, prosilcev za azil je ostala zgolj peščica, še celo Vinko Gorenak se je nenadoma začel zavzemati za človekove pravice (v razpravah o novih policijskih pooblastilih). Spori velikih in malih egov v vladnih in tudi v opozicijskih strankah pa so slovenska

folklor, ki je skoraj nihče več ne jemlje resno. Če že koga, bi torej predčasne volitve morale zanimati stratege strank vladajoče koalicije, za opozicijo pa bi bilo najbolje počakati na pozno pomlad leta 2018, ko jim bodo zvezde morda bolj naklonjene. Zato sam bog ve, kaj imajo v glavi uredniki Janševe televizije in njihovi šefi iz esdeesovskega ozadja, ko tako krčevito navijajo za volitve zdaj.

Kar zadeva volilne strankarske položaje, je vse bolj ali manj predvidljivo. Neznanka je nekaj drugega. Če so se pred desetletji volitve dobivale z množičnimi

zborovanji – Hitler je za to najboljši primer – in časopisi, so to vlogo odločilnega vpliva na volivce prevzele televizije. Toda zdaj, kot kažejo nedavne ameriške volitve, utegnejo volitve krojiti družbena omrežja. Ta omogočajo hitro in neposredno izmenjavo takšnih in drugačnih sporočil. Dobra stran tega je, da na njih res lahko pride do izraza neomejena svoboda govora in tako neposredna volja volivcev, a hkrati – zato ker za ta omrežja še ni nobenih pravil delovanja – jih strankarski propagandisti zlahka uporabijo za manipuliranje z volivci. Zdi se torej, da bo tisti, ki bo bolje znal izkoristiti ali zlorabiti ta omrežja, tudi verjetni zmagovalec na volitvah.

Če so se pred desetletji volitve dobivale z množičnimi zborovanji – Hitler je za to najboljši primer – in časopisi, so to vlogo odločilnega vpliva na volivce prevzele televizije. Toda zdaj, kot kažejo nedavne ameriške volitve, utegnejo volitve krojiti družbena omrežja. Ta omogočajo hitro in neposredno izmenjavo takšnih in drugačnih sporočil.

Martin Premk

Kdo so klečeplazniki?

Nekateri ljudje imajo zelo »zanimive« poglede na drugo svetovno vojno. To ne bi bilo nič narobe, če bi potem imeli enake poglede tudi na vse druge vojne. A predstavljajmo si, da bi nekakšen »pamfletist« vztrajno pisaril o tem, kako se leta 1991 med osamosvojitveno vojno Slovenci ne bi smeli upreti z orožjem, ampak bi zadoščal »pasivni odpor«, denimo, da bi ljudje samo grdo gledali v prodirajoče tanke in s stisnjenimi pestmi žugali proti letalom, ki izstreljujejo rakete. In da se je bilo leta 1991 nesmiselno upirati močnejšemu sovražniku, saj je to povzročilo le nepotrebne žrtve. Mimogrede, tu se nekateri celo na veliko hvalijo, da je šlo za spopad s »četrto najmočnejšo armado na svetu«, čeprav je to debela laž.

Predstavljajmo si, da bi kakšen »analitik« trdil, da je bila vojna leta 1991 nesmiselna, češ da so itak o vsem odločale velike sile, in da bi Slovenijo lahko rešili brez žrtev, saj bi nam mir in samostojnost prinesel Nato, tako kot ga je leta 1995 Bosni ali leta 1999 Kosovu. Predstavljajmo si samozvane »publiciste«, ki bi vztrajno trdili, da v vojni leta 1991 ni šlo za svobodo in samostojnost, temveč da je šlo Demosu le za prevzem oblasti in uvedbo kapitalizma. Da nam razlagajo, da so poveljniki teritorialne obrambe, ki so se uprli napadalcem, enakovredni z generali JLA, ki so ukazali napade s tanki in letali.

Predstavljajmo si nekakšne samooklicane »zgodovinarje«, ki bi trdili, da je Teritorialna obramba kriva, da je JLA bombardirala civilne objekte in ubijala ljudi, češ da so takrat »teritorialci strahopetno pobegnili in pustili ljudi same«. Da je denimo Teritorialna obramba kriva, da je JLA porušila Gornjo Radgono, saj je po »nepotrebnem izzivalu močnejšega sovražnika«. Da bi takšni »zgodovinarji« o vsakem padlem teritorialcu natrosili kup laži in izmišljotin, češ da ni bil ubit v boju, temveč da ga »je dal zahrbtno likvidirati Demos, ker je nasprotoval kapitalizmu in denacionalizaciji«.

Potem pa bi še nahujskali kakšnega pijančka s skurjenimi možgani, da bi za liter ali dva slabega vina tako zgodbo potrdil. Predstavljajmo si zagrenjenega »novinarja«, ki bi pred kamere vlačil ostarele četnike in agente KOS-a, da bi potem tvezili, kako so vsi teritorialci »zločinci«, in lagali, da so teritorialci med vojno samo streljali ujete vojake JLA ali v bonišnicah metali »neslovenske« dojenčke iz inkubatorjev. Pri tem bi jih »novinar«, dobro vedoč, da debelo lažejo, v svoji bedi še podpihoval in spodbujal, naj lažejo še bolj.

Če bi vsem takim »pamfletistom«, »zgodovinarjem«, »analitikom« in »novinarjem«, ki bi se tako lotevali osamosvojitvene vojne, rekli duševni klečeplazniki, verjetno ne bi bilo dovolj. Bolj primerno bi bilo reči, da so duševno neuravnovešeni ali prizadeti.

A ko gre za drugo svetovno vojno, so dovoljeni ravno takšni pristopi, ki jim potem še rečejo »kritični« ali celo »pošteni«. Saj gre pri drugi svetovni vojni, ko jo obravnavajo taki klečeplazniki, zgolj za propagando, za zlorabo zgodovinskih dogodkov za politične namene, ne pa za kakšno znanstveno resnico ali »kritični« pristop. Ko gre za drugo svetovno vojno, je treba partizanski boj na vse mogoče načine izničiti in umazati, kar je cilj dolgoročne propagande, ki jo vodi Cerkev s pomočjo tako imenovane »desnice«.

Cilj te propagande je seveda najprej oprati sramotno breme izdajstva, ki si ga je ljubljanska škofija nakopala s svojo izdajalsko vlogo. Ko pa bi se domobranci izenačili s partizani oziroma bi se jim priznal status »uradne« vojske, bi sledili še razveljavitve sodb in vračanje po vojni zaplenjenega premoženja Cerkvi. Saj gre Cerkvi vedno le za dvoje: za simbole in za denar. Predvsem svoj pohlep je edina zveličavna Cerkev že nešteto dokazala in ga še vedno dokazuje. Zato ji ni težko skupaj s tako imenovano desnico najti tistih nekaj pisunov, ki jim je edini cilj blatenje partizanskega boja. Nekateri od njih to počnejo le zaradi svojih srednjeveških pogledov in prepričanj, nekateri samo za svojo skorjico kruha.

Posledice takega propagandnega pisanja so nahujskani ljudje. Kot so rekli sami na tako imenovani desnici, je ciljno občinstvo predvsem »frustrirani nižji sloj«, ki ga zaradi slabe izobrazbe ni težko prepričati o čemer koli. Z zlorabo dogodkov iz druge svetovne vojne se s takim klečeplazniškim pisanjem širi sovraštvo

in ljudi deli glede dogodkov, o katerih so dejstva jasna, a pri »desnocerkvenih« pogledih na drugo svetovno vojno ali ves svet dejstva tako ali tako ne igrajo nobene vloge. To, kam pripeljejo širjenje laži in sovraštva, potvarjanje zgodovine in zaničevanje drugih, nam je dobro znano iz časov fašizma in nacizma. Žal se niti najvišji predstavniki države nočejo zavedati, da je takšno pljuvanje na lastno zgodovino škodljivo, ter zaradi svojega miru in političnega preživetja to dopuščajo ali celo spodbujajo. Ko gre za »Evropo«, naši najvišji državniki radi poudarjajo, da je današnja Evropa zrasla na temeljih zmage nad fašizmom in nacizmom v drugi svetovni vojni. Ko pa gre za našo zgodovino, si naši najvišji državni predstavniki zaradi »notranje-politične uravnoteženosti« ne upajo poudariti, da je tudi Slovenija nastala na temeljih partizanske zmage nad nacizmom in fašizmom, med narodnoosvobodilnim bojem, najveličastnejšim obdobjem naše zgodovine, na katerega so lahko ponosni pred vsem svetom, namesto da se klečeplazniško obnašajo do lastne zgodovine.

Inflacija, deflacija, konjunktura in recesija

dr. France Križanič

Prebivalke in prebivalci Republike Slovenije imamo »bogat« izkušnje z inflacijo (kaže jo indeks cen življenjskih potrebščin), v zadnjih dveh letih, 2015 in 2016, pa smo se soočili tudi z deflacijo. Gledano od petdesetih let dvajsetega stoletja dalje smo imeli v Sloveniji prvi večji inflacijski val ob sprostitvi cen med gospodarsko reformo leta 1965 (povečanje za skoraj 32 odstotkov). V povprečju so cene v desetletju pred letom 1965 sicer naraščale povprečno po skoraj 8 odstotkov na leto, vendar v razmerah močne državne regulacije in ob težavah s prilagajanjem ponudbe povpraševanju.

Gospodarska reforma sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja je povečala samostojnost podjetij ter vplivala na hitrejšo prilagajanje gospodarstva razmeram na trgu. Po reformi (od 1967 do 1972) so v Sloveniji cene naraščale povprečno po deset odstotkov na leto. Gospodarstvo je bilo ves čas v konjunkturi oziroma v bližini potencialnega proizvoda. Lahko rečemo, da smo imeli takrat inflacijo povpraševanja.

V obdobju tako imenovanega »prvega naftnega šoka«, večkratnega povečanja cen surove nafte na svetovnem trgu, so v Sloveniji cene med letoma 1973 in 1975 naraščale povprečno po 23 odstotkov na leto. V »drugem naftnem šoku« pa so se leta 1979 povečale za 24 odstotkov. Kriza je imela v svetu stagflacijski značaj (povečanje cen ob recesiji in upadanju zaposlenosti), pri nas pa je recesijo preprečila močna kreditna ponudba, financirana z zadolževanjem v tujini. To je bilo ob poplavi tako imenovanih »naftnih dolarjev« (sredstev, ki so jih države izvoznice nafte nalagale v svetovnih finančnih centrih) zlahka izvedljivo. Obrestna mera je bila navidežno nizka, a spremenljiva – osnova je bil LIBOR (obrestna mera za medbančna posojila v Londonu).

Sledilo je večini bralk in bralcev Svobodne besede znano obdobje pospeševanja inflacije. V letih od 1980 do 1986 se je raven cen v Sloveniji povečevala povprečno po 51 odstotkov na leto. Hitra rast cen je prešla v triletno hiperinflacijsko spiralo z vrhom leta 1989, ko so se cene pri nas povečale za 1385 odstotkov. Vzrok jugoslovanske in z njo slovenske hiperinflacije je bil podoben vzroku nemške weimarske hiperinflacije (leta 1923). Država je morala odplačevati v tujini najeta posojila (v Nemčiji pa vojne reparacije), zato je močno povečala povpraševanje po deviznih sredstvih in ga financirala z izdajanjem denarja. Povečala so se inflacijska pričakovanja, večina terminskih pogodb (o plačah, obrestih, najemninah, nakupih surovin ipd.) je dobila indeksne klavzule s prilagajanjem končnih zneskov plačila inflaciji. Izpolnjena sta bila oba pogoja za nastanek inflacije – povečana denarna ponudba in večje povpraševanje od ponudbe dobrin. Obenem se je z indeksiranjem začela še inertna ali vgrajena inflacija. Negotovost na trgu je vodila v recesijo. Družbeni proizvod (kazalnik dodane vrednosti) je začel upadati leta 1987, število zaposlenih pa leta 1988. V obdobju velikega povpraševanja

po deviznih sredstvih je Slovenija – z najproduktivnejšim gospodarstvom v Jugoslaviji – postala neto izvoznica (v menjavi s tujino je ustvarjala presežek).

Zaradi indeksiranja se je inflacija tudi po razpadu Jugoslavije le počasi umirjala. Pod 100 odstotkov na leto se je znižala leta 1993, pod deset odstotkov na leto pa leta 1996. Država je s plavajočim deviznim tečajem vzdrževala konkurenčnost in Slovenija je ostala neto izvoznica. V obdobju od leta 1996 do 2003 so se cene v Sloveniji povečevale povprečno po skoraj osem odstotkov na leto.

Po vstopu v Evropsko unijo in med pripravami na prevzem evra ter po njegovem prevzemu so se cene v Sloveniji povečevale povprečno po slabe štiri odstotke na leto (od 2004 do 2008). Velika

Recesija v letu 2009 je bila posledica znižanja izvoza, recesijo leta 2012 in 2013 pa sta povzročili omejevalna kreditna in fiskalna politika v Sloveniji.

kreditna ponudba je privedla do delovanja gospodarstva v bližini potencialnega proizvoda, večji pospešek inflaciji pa je preprečeval sproščen uvoz dobrin. Slovenija je postala neto uvoznica in bi, v primeru nadaljevanja takšnih gibanj, zdrsula na raven strukturno odvisne regije.

Med finančno krizo (v letih od 2009 do 2014) so se cene v Sloveniji povečevale povprečno po 1,5 odstotka na leto. Imeli smo tako imenovano »krizo dvojnega dna«. Recesija v letu 2009 je bila posledica znižanja izvoza, recesijo leta 2012 in 2013 pa sta povzročili omejevalna kreditna in fiskalna politika v državi. V tem obdobju smo prevzeli evropski razvojni model z državnim spodbujanjem uvajanja novih tehnologij in pristopov (»izkoriščanje evropskih sredstev«), si povečali konkurenčnost ter spet postali stabilen in tokrat tudi za svoj obseg velik neto izvoznik. Izvoz je naraščal in še narašča hitreje od povečevanja bruto domačega produkta pri naših zunanjetrgovinskih partnerjih, kar kaže, da si slovensko gospodarstvo na svetovnem trgu povečuje tržne deleže.

Sredi gospodarske rasti, temelječe na povečevanju izvoza, se je v Sloveniji začela deflacija. V letih 2015 in 2016 so cene upadale povprečno po 0,3 odstotka na leto. Ta deflacija je bila monetarni pojav, povzročila jo je omejevalna kreditna politika Banke Slovenije. Deflacija sicer ni bila posledica recesije, a je bila vendarle povezana z upadom povpraševanja na domačem trgu, kar je zlasti prizadelo majhna storitvena podjetja. ●

Novi dokumentarec o partizanski enoti: Lackov odred 1944-1945

Znova na severni meji

Koroški pokrajinski muzej je v sodelovanju s snemalnim studiem Verdnic z Mute januarja izdal DVD o zgodovini Lackovega odreda 1944-1955. Njegov avtor je dr. Marjan Linasi. Največja vrednost skoraj 80-minutnega dokumentarca je v tem, da boste lahko v njem videli in poslušali zelo zanimiva pričevanja še zadnjih zares maloštevilnih pripadnikov odreda in njegovih civilnih podpornikov. Naslov Znova na severni meji aludira na generala Maistra in njegove borce, saj so partizani Lackovega odreda opravljali podobno vlogo na tem občutljivem območju na slovensko-nemški narodnostni meji.

// PIŠE: dr. Marjan Linasi

Lackov odred je bil ena izmed najbolj izpostavljenih partizanskih enot na Slovenskem, saj se je skupaj s 4. ali Severnim bataljonom Koroškega odreda in z avstrijsko skupino Avantgarda bojeval najbolj na severu strnjenega partizanskega ozemlja, ki je v drugi svetovni vojni obsegalo Grčijo, Albanijo, Jugoslavijo in severno Italijo, na stiku med južnoslovanskim in germanskim svetom. Glavno operativno območje odreda, ki je bil ustanovljen 27. junija 1944 na Rogli na Pohorju in se je sprva imenoval Pohorski odred, je bilo območje Kozjaka od Dravograda do Maribora, med Dravo in predvojno jugoslovansko-avstrijsko (seda-

nemško četo, s prištabnimi enotami in s četo, ki je ostala na Pohorju, je moral odred pokrivati veliko ozemlje: poleg Kozjaka in Pohorja še Dravsko-ptujsko polje, Slovenske gorice in Haloze ter celotno Prekmurje. S svojimi akcijami je odred skupaj z že omenjeno avstrijsko enoto pogosto posegal tudi daleč na ozemlje avstrijske Štajerske, torej na ozemlje samega nacističnega tretjega rajha. Ozemlje Kozjaka je bilo od oporišča partizanstva na Štajerskem, zlasti od Pohorja, ločeno s težko prehodno Dravo, železnico in glavno cesto po Dravski dolini, zato se je moral odred pogosto zanesti le nase in na prebivalstvo, ki ga je v celoti podpiralo. Ozemlje Kozjaka je bilo zaradi razbrazdanosti težko prehodno, tudi avstrijsko ozemlje je bilo hud zalogaj zaradi cest in gostih postojank, preostala prej naštetá ozemlja pa so bila za partizansko vojskovanje manj primerna, zato jih je odred lahko pokrival le z večjimi ali manjšimi patruljami, ki so imele zlasti nalogo zbirati novince, ki so se želeli pridružiti partizanom, in izvajati diverzije.

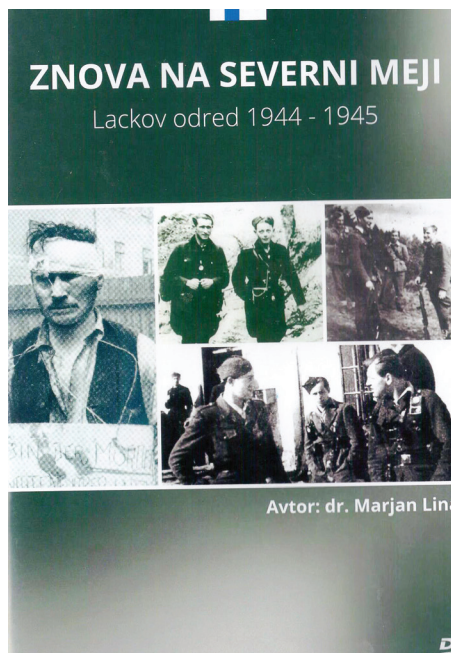
Lackovemu odredu – tako se je od 22. septembra, ko je njegova glavnina dveh bataljonov in štaba pod Petrovim vrhom blizu Ožbalta prešla Dravo, preimenoval Pohorski odred – se je po prihodu na novo operativno območje pridružil tretji bataljon, ki je postopoma nastajal na Kozjaku. Osnova temu bataljonu so bile skupine partizanov prejšnje Lackove čete, ki jo je januarja leta 1944 ustanovilo vodstvo okrožja Maribor, iz nje pa je aprila nastal Lackov bataljon. To je bil v tistem času enkratni primer, da je partizansko enoto ustanovil politični organ. Vzrok za to je bila tako imenovana »pohorska afera«.

Po združitvi je odred pod poveljstvom Antona Plešnika – Murata kmalu začel izvajati drzne akcije proti okupatorju, v katerih je do konca vojne nihal uspehe, a tudi poraze. V okupatorjevi enotedenski novembrski ofenzivi se je razpršil, pozneje se je spet postopoma združil, nato pa se je kmalu znašel v hudih zimskih razmerah. Medtem je skupina avstrijskih specialcev, imenovana Avantgarda, ki je iz Moskve priletela na partizansko letališče v Beli krajini in v kateri so bili tudi pripadniki drugih narodov, pod vodstvom zveznega oficirja Ladislava Grata – Kijeva po dolgi in za-

DVD je po ceni 12 evrov mogoče naročiti na naslovu Koroški pokrajinski muzej, Glavni trg 24, 2380 Slovenj Gradec, tel. 02/88 42 055, ali po elektronski pošti na naslovu info.sg@kpm.si.

viti poti prispela okrog 20. oktobra do cerkve sv. Urbana na Košenjaku in se tam pridružila njegovemu 2. bataljonu. Do konca vojne se je bojevala skupaj z njim in številčno narasla na 500 mož. 8. decembra je prispel čez Dravo 2. bataljon Tomšičeve brigade, ki je zamenjal del partizanov Lackovega odreda. Slednji so z dotedanjim poveljnikom odšli čez Dravo v Tomšičevo brigado, katere poveljnik je kmalu postal Anton Plešnik – Murat in v tej vlogi 3. marca 1945 padel. Dotedanji poveljnik prispelega 2. bataljona Tomšičeve brigade, Jože Škufca – Martin, pa je postal novi poveljnik odreda.

V zadnjem obdobju vojne je Lackov odred sodeloval v sklepnih operacijah Jugoslovanske armade. Zadnje večje boje je imel na Radeljskem prelazu. 10. maja 1945 je zasedel nekatere kraje na avstrijskem Štajerskem, povsod je vzpostavil krajevna poveljstva. 14. maja pa je po ukazu zapustil avstrijsko ozemlje in krenil proti Mariboru, kjer je bil 22. maja razpuščen. Veliko borcev je bilo vključenih v KNOJ in OZNO, pa tudi v druge enote Jugoslovanske armade, oboleli in izčrpani pa so bili poslani domov. S tem se je končala odredova enajstmesečna bojna pot. ●

njo slovensko-avstrijsko) mejo. Sprva s tremi bataljoni, pozneje z dvema in nato od aprila leta 1945 še s tretjim ali madžarskim bataljonom, pozneje še z

Seja sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije

O problematiki ločitve Cerkve in države

Svet ZZB za vrednote NOB Slovenije je na svoji prvi letošnji seji obravnaval aktualno vprašanje ločitve Cerkve od države. Uvodna razmišljanja je prispeval Peter Kovačič Peršin, teolog, slavist in pisatelj, zagovornik svobodne misli, kot ga označujejo sodobniki. Leta 2011 je za svobodoljubnost v publicističnem delu, s katerim je vztrajno, odločno in požrtvovalno odpiral intelektualna obzorja slovenskega duha, prejel zlati red za zasluge, leto prej pa Rožančevo nagrado za zbirko esejev Vrnitev k Itaki. Objavljamo njegova uvodna razmišljanja na seji Sveta ZZB. Mednaslove smo dodali v uredništvu.

// PIŠE: **Peter Kovačič Peršin** // FOTO: **Jožica Hribar**

Vdemokratičnem sistemu je ustavna ločitev med državo in Cerkvijo eno temeljnih načel, ki zagotavlja avtonomijo ene in druge ustanove. Načelo so razvili razsvetljenski misleci, ki so se bojevali za osebno svobodo človeka in demokratično ureditev države, v kateri je ljudstvo suveren. Uveljavila pa je to načelo francoska revolucija z odpravo monarhičnega načela suverenosti, ki je bilo utemeljeno na teokratskem načelu. Monarh naj bi bil suveren po božji volji in je v katoliških deželah nad njim imel oblast le papež kot »božji namestnik na zemlji«. Katoliška cerkev pa je kljub postopni uveljavitvi načela ločitve v evropskih državah in ZDA ostala zgrajena na teokratskem načelu in je tako še danes. Po svoji naravi sta pač ta dva principa oblasti nezdružljiva, zato vsak poskus spojitve Cerkve in države ustvarja konflikte. Katoliško politiko, ki stremlje k cerkvenemu obvladovanju države ali segmentov njene ureditve, imenujemo integrizem, težnjo k temu pa v poljudnem izražanju klerikalizem. Državno obvladovanje notranje ureditve Cerkve pa imenujemo totalitarizem in je izraz avtoritarne svetne oblasti.

Zapleteni odnosi med Cerkvijo in državo

V dejanski demokraciji laična država uveljavlja sporazume za urejanje medsebojnih odnosov na temelju človekovih pravic (svobode veroizpovedi) in po

načelu subsidiarnosti. Katoliška cerkev je odklanjala načelo ločitve do drugega vatikanskega koncila, ki je v Konstituciji o Cerkvi v sodobnem svetu sprejel stvarnost sekularizirane družbe in podal izjavo, da sta Cerkev in država vsaka na svojem področju avtonomni. Toda v praksi vedno nastajajo zapleti v odnosih med Cerkvijo in državo, ker je pač izjave koncila, ki so zgolj vodila in ne ukazi oziroma odloki, mogoče različno interpretirati. Katoliška cerkev le s težavo sprejema demokratično ureditev sekularizirane družbe. To je bilo izrazito vidno ob primeru pedofilskih škandalov, ki jih je Cerkev še v času papeža Wojtyła skušala tudi s sankcijami prikriti, zato je papež tudi izdal poseben motu proprio, in je nasprotovala sankcioniranju teh in podobnih dejanj, ki bi ga izvajali državni pravosodni organi. V

**Gre za širši
mednarodni načrt
rekatolizacije
papeža Wojtyła, ki je
načrtoval utrditev
katolištva prav v
nekdanjih deželah
socializma.**

družbah, v katerih veljajo demokratični standardi, po katerih se ravna tudi cerkvena hierarhija, obe strukturi težita k uravnoteženemu odnosu in spoštujeta avtonomijo druga druge. Tam je mogoče plodno sodelovanje, sicer pa konflikti ustvarjajo družbeni razkol.

V Sloveniji opazimo latenten pritisk cerkvenih institucij na civilne ustanove in posameznike, ki zagovarjajo laično družbo. V tem pogledu naša država deli usodo držav s totalitarno tradicijo, naj je bila ta komunističnega ali fašističnega tipa. To dejstvo je vir nepreseženega družbenega konflikta in pomeni

Peter Kovačič Peršin in Matjaž Kmecl, predsednik Sveta ZZB NOB Slovenije

veliko oviro za uveljavitev dejanske demokracije. Temeljni vzrok za tako stanje je gotovo v dejstvu, da kot družba še vedno nismo usvojili demokratičnih standardov. V tem je tudi naša zgodovinska zaostalost, zaradi katere smo ideološke konflikte urejali z medsebojnim nasiljem. Slovenska revolucija je na eni strani brutalno uveljavljala ločitev Cerkve od države, na drugi strani pa je Cerkev z organiziranjem protirevolucije hotela z vojaško akcijo ohraniti integristični model obvladovanja slovenske družbe. Povojno zatiranje Cerkve in tudi socializmu naklonjenih kristjanov je izzivalo odpor in ohranjanje kleri-

kalne mentalitete, ki je po vzpostavitvi formalne demokracije izbruhnila kot revanšizem. Slovenska Katoliška cerkev je začela uveljavljati integristični model inkorporacije v družbo. Imela je izdelan program pridobiti nazaj nacionalizirano premoženje, zasnovati zasebno šolstvo, organizirala je katoliške stanovske organizacije (npr. šolnikov), katoliško politično stranko SKD in širila vpliv na stranke desnega političnega pola. Glavna bitka je potekala ob vprašanju privatizacije. Nadškof Šuštar je večkrat poudaril, da bo imela Cerkev toliko družbene moči, kolikor bo imela kapitalske moči. Da bi dobila v naravi vrnjeno premoženje, je dosegla odstranitev gospodarskega ministra Jožeta Mencingerja in odslovitve svetovalca Jeffreya Sachsa, ki je priporočil, naj se nacionalizirano premoženje ne vrača v naravi. Cerkevno vodstvo je tudi discipliniralo tiste posamezne cerkvene predstojnike, ki niso bili naklonjeni taki obliki denacionalizacije.

Nadškof Rode je bil pri uresničevanju projekta rekatolizacije še radikalnejši in neposreden. Izrecno je zahteval uveljavitev katoliškega integrizma. V govoru na Teharjah 25. septembra 2011 je izjavil: »V naših političnih krogih prevladuje moralni relativizem, ki ni samo nevtralen, ampak pogosto naravnost nasproten krščanstvu. To stanje jasno narekuje potrebo po novem političnem rodu, po katoliškem laikatu, ki bo sposoben braniti vrednote krščanske civilizacije v politični areni, se soočiti s pozicijami neverujočih na področju kulture, biti navzoč v svetu medijev in vpliven v šolstvu.« (Janez Markeš, *Premišljevanja o Sloveniji*, str. 125) Radikaliziral je tudi Mahničovo paradigmo o poenotenosti narodne in verske pripadnosti. Kar je zunaj katolištva, je zanj protinarodno. Tu se je vrnil na stališče slovenske medvojne oborožene protirevolucije.

Tudi Slovenija del rekatolizacije

Seveda Slovenija pri uveljavljanju katoliškega integrizma ni izjema. To je bil širši mednarodni načrt rekatolizacije papeža Wojtyły, ki je načrtoval utrditev katolištva prav v deželah nekdanjega socializma. Te naj bi bile skupaj s katoliškimi deželami osrednje Evrope nosilke krščanskega preporeka razkristjanjene stare celine. Preporek pa naj bi potekal s pomočjo uveljavljanja katoliškega integrizma. Cerkev naj bi obvladovala te družbe prek vseh segmentov družbenega življenja od šolstva, kulture, politike do gospodarstva. Ta načrt je leta 2000

v 1. številki objavila italijanska revija za geostrateške študije *Limes*, ki je izšla pod naslovom *L' impero di Papa*. Za tem projektom sicer stojijo vplivne cerkvene organizacije, kot je *Opus Dei*, vendar ga kot neevangeljskega in za sodobnega evropskega človeka, ki je ponotranjil ideje razsvetljenstva, nesprejemljivega odklanjajo tudi velik del katoliškega klera in večina vernikov. Tako ta projekt ustvarja nove delitve v Katoliški cerkvi, posebno v družbah zahodne civilizacije, tudi v Sloveniji.

Za sodobne demokratične družbe zahodne civilizacije taka inkorporacija Katoliške cerkve v laično družbo ni sprejemljiva in jo odklanjajo kot relikt že zgodovinsko preseženega katoliškega integrizma. Se pa konservativni del hierarhije po vsej Evropi veže na fašistoidne politike oziroma deluje kot integrativna sila teh politik, kar odpira Pandorino skrinjico novih ideoloških razkolov. Zato je nujno, da umanjkanje demokratičnih standardov in demokratične kulture te družbe pospešeno presežejo, sicer jim lahko grozi v bližnji prihodnosti tudi razmah islamskega fundamentalizma. Osnovna ovira za uveljavljanje standardov demokracije predstavlja nedvomno neoliberalni model kapitalizma, ki črta svobodo posameznika in suverenost nacionalne države ter uveljavlja totalitarno vladavino kapitala. V nekdanjih družbah realnega socializma je enopartijski režim zamenjal diktat partitokracije, ki je le transmisija centrov svetovnega kapitala. Državljeni teh se spreminjajo v predmete uporabe in države izgubljajo suverenost ter postajajo kolonije. Slovenija ni izjema. To dokazuje dejstvo, da se ideološki razkol pri nas le pogloblja, ker se je to izkazalo v naši zgodovini za učinkovit prijem obvladovanja družbe.

Z uvedbo formalne parlamentarne demokracije nismo samodejno dosegli demokratičnega življenja in demokratičnega upravljanja naše države. Tako ne preseneča, da je Slovenija le formalno socialna država, ki s težavo ohranja minimalni socialni mir, uzakonja in uveljavlja pa sistem, ki ima za cilj proizvajati radikalno socialno segregacijo; da je formalno pravna država, uveljavlja pa sistem, v katerem je sodna veja oblasti le transmisija partitokracije. Tak položaj povsod po svetu odpira vrata fašistoidnim politikam, ki iščejo oporo v religioznih fundamentalizmih. Zgodovina pa uči, kam vodi tak razvoj. ●

Naj pesem spomni, naj opomni

*Če bi spregovorila drevesa slovenskih gozdov,
bi govorila o vas, o borcih za boljši čas!
Mogočni hrasti o junaštvu, bele breze o ljubezni,
otožne žalujke o bolečini.*

*Povedala bi, kako ste bili vsi lepi, mladi!
Lepi zaradi mladosti, lepi zaradi žrtvovanja!
Nocoj vam je bila proslava!
Ko z neba je luna sanjava razsvetljevala globeli,
vrhove – sila spomina je odprla grobove!*

*Prišli so iz gozdov, iz taborišč
in zaporov mladeniči in
mladenke sijočih oči – mladi, kot nekoč so odšli.
Smo v roke si segli, objeli se tovariši iz davnih dni.
Potem smo peli, plesali, igrali! Živel mladost,
živela mladost iz davnih dni, smo djali.*

*Po vaseh smo stekli, po mestih,
po cestah in bregeh!
Vse drugače je, so rekli,
kot bilo je v davnih naših majskih dneh!
Lipa na vrhu je ustavila njihov korak –
da, tu smo doma!
Tu je bil naš zadnji dah!
Potem so globoko zazrli se v nas.
V naših očeh iskali so žar!
V naših srcih iskali so dar!*

*Odmikal se korak za korakom je,
izginjal obraz za obrazom je.
Je luna zatonila, noč temna grobove je zakrila.
Poiščimo tovariša v sebi iz davnih dni,
naj se v nas, naj se v – mladih – naseli!*

Mojca Zupančič

Umik okupatorjevih in kvizlinških enot iz Jugoslavije

Savinjska dolina – morišče ali kraj

*Kdor da pride in naše kašče izprazni,
ovce iz polnih oborov razžene
in ognjišča pogasi,
a rod naj mu od kletve ne zamre,
otroci mu bodo zaman tod pohajali
in za kosti spraševali.*

(Skender Kulenović, pesnik Kozare in partizan, 1941)

// PIŠE: Milan Gorjanc

Naši kvazizgodovinarji spet brskajo po »prikritih« grobiščih. Tako so jeseni v Košnici pri Celju »odkrili« grobišče nesrečnikov iz maja leta 1945. Čeprav naj bi bile po mnenju Romana Leljaka tam kosti celjskih nemčurjev, se je izkazalo, da so tam samo vojaki raznih sovražnih vojska – Nemci, ustaši in hrvaški domobrani. Najverjetneje tam ni Nemcev, so pa zagotovo Hrvati in Bošnjaki v nemških uniformah in z oznakami nemškega Wehrmachta.

Naša Šlandrova brigada je 10. maja 1945 med Braslovčami, Preboldom in Levcem zaustavila in začela razoroževati 369. legionarsko, »Vražjo« divizijo. V sestavi te divizije so bili poveljniki od čete navzgor ter vojaki specialisti, vsi nemškega rodu iz Nemčije, navadni vojaki pa so bili Hrvati in Bošnjaki, pretežno iz zahodne Bosne ter zahodne Hercegovine in Dalmacije. Divizija je v oktobru leta 1944 pretrpela težke izgube v boju s 26. dalmatinsko divizijo v Vukovem Klancu med Stonom in Metkovićem in se je pred mostarsko operacijo dopolnila z mladimi Hrvati iz teh krajev. Toda štab 4. operativne cone je napotil Šlandrovo brigado z zajetimi vozili na Koroško, ki je 369. legionarsko, »Vražjo« divizijo prepustila 5. in 11. krajiški diviziji, ki sta prispeli v Celje 12. maja 1945.

Maščevanje

5. divizija je nadaljevala pot proti Koroški, ko je njena 4. krajiška brigada prišla 15. maja do Črne, 1. krajiška proletarska brigada pa je razoroževala predvsem ustaše med Celjem in Velenjem oziroma do Vranskega, saj je Šlandrova brigada usmerila bežečo vojsko proti Ljubljani, ko naj bi jo razorožila 15. slovenska divizija na Trojanah in Črnicu. 5. divizija se je od ustanovitve novembra 1942 pa vse do odhoda proti Srbiji bojevala

predvsem v Bosanski krajini med Uno, Sano in Vrbasom, izhodišče pa je imela v Grmeču. 1. krajiška proletarska brigada je bila ustanovljena v maju leta 1942 iz 1. krajiškega odreda, sestavljali so jo borci Podkozarja in Podgrmeča. V 4. krajiški brigadi so bili predvsem borci z območja Bosanskega Petrovca in Drvarja. V sestavi divizije pa je bila še 1. jugoslovanska divizija, ki so jo sestavljali Hrvati in Slovenci iz nemške vojske na vzhodnem bojišču, oborožili pa so jih Sovjeti.

V Celju in bližnji okolici je ostala 11. krajiška divizija. V njeni sestavi je bila 5. krajiška brigada (kozarska). V njej so bili predvsem borci, ki so preživeli skoraj dvomesečne boje na Kozari in so se izmaknili iz uničujočega obroča. To so bili

Ustaški krvnik išče preživele žrtve.

prekaljeni borci in skoraj vsi so imeli nekoga iz ožje rodbine med žrtvami v nemško-ustaški ofenzivi. V 12. krajiški brigadi so bili borci iz 5. krajiške in iz 2. krajiške brigade z območja Podgrmeča, njen 3. bataljon pa je bil z območja Prnjavora. V sestavi 11. divizije je bila tudi 8. črnogorska brigada. 11. divizija je 13. maja osvobodila Celje in širšo okolico. 8. črnogorska brigada je zbiral vojni plen in razvrščala ujetnike. 12. brigada je čistila širšo okolico Celja od ustašev, medtem ko je 5. brigado prevzela Ozna 1. armade JA, pod njenim poveljstvom je bila vse do 21. maja. Temeljna naloga Ozne je bila v tistem času odkrivanje vojnih zločincev med zajetimi sovražnikovimi vojaki. V največji meri so bili to ustaši in nekaj malega četniki. Nemške enote so se namreč organizirano predale že 10. in 11. maja.

Že v prejšnjih prispevkih je bilo veliko napisanega o ustaški zločinih v Pojunju okoli Bosanske Krupe, na Kozari in še posebej v bitki na Kozari. Tako je poveljnik orožniškega polka iz Banjaluke v poročilu vrhovnemu orožniškemu poveljstvu v Zagrebu poročal: »Ponoči 2./3. avgusta 1941 so ustaši postrelili približno 700 grko-vzhodnjakov (Srbov – op. a.), ki so bili zaprti kot talci ali pa so jih zajeli med akcijo čiščenja.«

Strahotni zločini v Bosni

Politični oddelek nemškega veleposlanništva v Zagrebu opisuje strahoten zločin v okolici Banjaluke: »Ustaški odred pod poveljstvom dveh častnikov in fran-

čiškanskega meniha fra Majstorovića je izvedel akcijo čiščenja v vaseh Motike, Drakulići in Šargovac, v katerih je bilo ubitih več kot 880 ljudi pravoslavne vere, med njimi tudi 53 otrok iz Šargovca.« Dejansko je bilo v teh dneh ubitih več kot 2300 ljudi, med njimi 551 otrok. Isti vir navaja: »Število žrtev v Prijedoru in okolici med klanjem, ki je trajalo 13 dni, se ocenjuje na približno 1500 ljudi. Nadaljnje število ni znano, ker so klanja izvajali v manjših skupinah po vaseh.« Tretje morišče po številu žrtev je bilo v Sanskem Mostu, kjer naj bi bilo na kraju Sušnjar v nekaj dneh v avgustu leta 1941 zaklanih več kot 5.500 Srbov, vseh žrtev pa naj bi bilo 7182. Zgodovinarji so ugotovili, da naj bi bilo v okrajih Bihać, Bosanska Krupa in Cazin ubitih približno 20.000 Srbov, v okraju Sanski Most prib-

maščevanja

ližno 6000 in v okrajih Prijedor in Bosanski Novi prav tako približno 6000 Srbov.

V februarju leta 1943 sta nemški diviziji 7. SS Princ Evgen in 369. legionarska, »Vražja«, med prvo fazo bitke »Weiss 1« za ranjence oziroma četrto sovražnikovo ofenzivo povzročili smrt na različne okrutne načine na Grmeču, ko so ubili 3370 ljudi, v taborišča so jih odpeljali 1722 in tam so bili uničeni, 1256 pa jih je umrlo od mraza in lakote. Od približno 15.000 civilistov, ki so se zatekli na planino in v gozdove, jih je umrlo več kot dve tretjini. Najtežji zločin pa je storila 369. divizija v vaseh Jelašinovci in Bojišta, kjer je na spomeniku zapisanih 132 imen padlih borcev, 534 žrtev fašističnega nasilja ter 958 ubitih in umrlih beguncev iz Banije, s Korduna in iz Podgrmeča. 5. krajiška in 2. krajiška brigada sta se uspeli prebiti iz obroča in rešiti več kot 2.000 beguncev. Po preboju je bila iz obeh brigad in zaostalih borcev drugih brigad oblikovana 12. krajiška brigada kot četrta brigada, v njej so bili borci in poveljniki zvečine s Kozare in iz Podgrmeča.

5. krajiška in 12. krajiška brigada sta dobili nalogo razorožiti in odpeljati v ujetništvo ogromno množico ustašev, ki so grozili z rušenjem in požigom Celja in okolice. Niso se hoteli predati in so še naprej streljali po partizanih in ubijali celo civiliste ter niso sprejeli določil brezpogojne kapitulacije. Najverjetneje je bila nosilka likvidacije zajetih ustašev in legionarjev 5. krajiška brigada pod poveljstvom Ozne 1. armade JA. V številnih manjših spopadih je bilo precej ustašev ubitih še pred zajetjem. Tudi njihova trupla so v množičnih grobiščih okoli Celja.

Maščevanje je bilo kruto, vendar še z veliko več prizanesljivosti, kot pa so bili storjeni zločini. Več kot sprevržena je vsaka pieteta do zločincev. 7. februarja letos je bila velika pravoslavna maša za žrtve iz okolice Banjaluke, saj je minilo 75 let od tega strahotnega zločina. Bila je enkratna priložnost, da bi se hrvaški in bošnjaški »demokraci« in »evropsko naravnani« oblastniki z največjo pieteto poklonili srbskim žrtvam in se hkrati v imenu svojega naroda opravičili potomcem žrtev in srbskemu narodu Bosanske krajine. Žal jih tam ni bilo. Nasprotno, iz fašistoidnega nacionalizma črpajo svojo politično moč tako eni kot drugi. ●

ZZB za vrednote NOB Krško

Pogovor o Kocbeku

Med člani Združenja borcev za vrednote NOB Krško je večkrat stekel pogovor o Edvardu Kocbeku. Da bi o njem izvedeli kaj več, smo pripravili okroglo mizo. Nanjo smo povabili dobrega poznavalca Edvarda Kocbeka, **dr. Matjaža Kmecla**. V uvodu je dr. Kmecl poudaril, da je bil Kocbek med NOB eden od treh najpomembnejših organizatorjev partizanskega gibanja. Dejal je tudi, da je vprašanje, kako bi potekal partizanski boj, če se krščanski socialisti, katerih vodja je bil Kocbek, ne bi priključili partizanom. Kocbekovo delo v glavnem odboru OF ni bilo lahko, saj je bil tako rekoč nenehno med kladivom

in nakovalom. Na eni strani je imel težke razprave z Borisom Kidričem in Edvardom Kardeljem, ki sta zastopala Komunistično partijo, na drugi strani pa je moral veliko razpravljati s svojimi kolegi – krščanskimi socialisti, ki so prav po zaslugi Kocbeka množično odšli v partizane. Prav ti pa se pogosto niso strinjali z linijo, ki jo je zastopala Komunistična partija.

Kocbek se je zavzemal za preobrazbo slovenskega narodnega značaja. Večkrat se je spomnil Cankarjevih »hlapcev« in menil, da se lahko z uporabo proti okupatorju tudi duhovno dvignemo. Dela v Izvršilnem odboru

OF se je oprijel z vso resnostjo. Med predstavniki krščanskih socialistov in člani partije v OF so večkrat nastala nasprotja. Krščanski socialisti so menili, da so v podrejenem položaju, komunisti kot organizatorji upora pa so menili, da jim pripada vodilni položaj. Kocbek je navezal stike tudi z ljubljanskim škofom dr. Rožmanom in mu skušal dopovedati, da OF ni komunistična organizacija, saj v njej enakopravno sodelujejo krščanski socialisti in še številni drugi. Pozival je dr. Rožmana, naj ne podpira ustanavljanja vojaških straž in bele garde.

Kot smo izvedeli, je bilo v izvršilnem odboru OF veliko razprav o tem, kakšna bo ureditev v Sloveniji po zmagi nad okupatorjem. V načelu je veljal dogovor, da bodo po vojni izvedene demokratične volitve in da bo uvedena prava ljudska demokracija. Kocbek se je bal, da se to v resnici ne bo zgodilo. Žal je imel prav. OF je takoj po vojni pozabila na 8. temeljno točko svojega programa. Zavladal je nedemokracijski partijski sistem. Kocbek se je temu uprl, tudi s pisanjem, v odgovor mu je partija odvzela vse funkcije in ga tako rekoč izolirala. Bilo mu je popolnoma onemogočeno vsako politično delovanje, pa tudi kulturno se ni smel udeleževati. Slovenski kulturniki so se Kocbeku oddolžili tako, da so mu leta 1964 podelili Prešernovo nagrado. Kocbek je doživel zaradi nekaterih svojih pogledov na tabu dogodke, kot so povojni poboji, še veliko hudih kritik. Vihar se je polegel z njegovo smrtjo. Pokopali so ga z vojaškimi častmi, eden izmed govornikov na pogrebu je bil tudi Milan Kučan, takratni predsednik skupščine SRS.

Udeleženci okrogle mize o Kocbeku v Krškem so bili s pogovorom zelo zadovoljni, menili so, da se bo treba Kocbeku še oddolžiti za vse, kar je storil v NOB. Več je o Edvardu Kocbeku mogoče prebrati v knjiga Andreja Inkreta *In stoletje bo zardelo* in Eve Mally *Slovenski odpor: Osvobodilna fronta slovenskega naroda od 1941 do 1945*. ●

Lojze Štih

Od nestrpnosti, ksenofobije in rasizma do genocida

Spomin na holokavst

27. januar je bil mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta, ki pa je seveda več kot samo spomin na preteklost, saj grožnje genocida tako rekoč visijo v zraku. Zato je mednarodni dan spomina na holokavst, ki ga je v spomin na osvoboditev največjega nemškega uničevalnega taborišča Auschwitz (in njegovih podružnic na območju okupirane Poljske) leta 2005 razglasila generalna skupščina OZN, zelo resno opozorilo, da je treba v prihodnosti že ob prvih pojavih nestrpnosti, ksenofobije in rasizma odločno ukrepati, saj je od nestrpnosti do genocida samo en korak.

// PIŠE: **dr. Marjan Toš** // FOTO: **Maja Toš**

Posebej še zato, ker je bil holokavst kot največje zlo 20. stoletja zadnji in najgrozljivejši izraz nestrpnosti in ksenofobije. Spomnimo, da so nacisti v obdobju od leta 1933 do 1945 brutalno ubili šest milijonov Judov in milijone drugih: Rome in Sinte, Slovane, politične nesomišljenike, homoseksualce, vojne ujetnike, telesno slabotne in duševno prizadete. Nacistična politika rasnega sovraštva se je okrutno širila z ofenzivno in skrajno radikalno propagando nacionalnega sovraštva in z množičnimi poboji, ki so dosegli vrhunec v iztrebljanju evropskih Judov in njihove kulture. Holokavst je bil vrhunec klasičnega antisemitizma, ki se je razvijal od druge polovice 19. stoletja dalje in je zahteval odstranitev Judov kot tuje rase.

Brutalnost, krutost brez milosti in hladen, industrijski značaj množičnih pobojev v času holokavsta so bili neverjetni. A kot da se človeštvo iz tega najhujšega zla 20. stoletja ni ničesar naučilo – zlohotno vsakdanji so namreč znova in vedno bolj rasno sovraštvo, gospodarske krize, človeške psihične in moralne pomanjkljivosti, strinjanje ali sodelovanje posameznika pri preganjanju bližnjih, ki so drugačni. Priče smo nacističnim in fašističnim zastavam, ki vihrajo tudi okoli nas; priče smo nacističnim pozdravom, med katerimi je tudi ustaški »za dom spremni«. Kako je to mogoče in kaj storiti, da se to zlo ne bo znova razširilo in razvilo v novo ubijalsko pošast 21. stoletja? Preganjanje ljudi je zmeraj in povsod nesprejemljivo, delovanje proti temu pa je začetek sprememb in novega upanja. In to v današnjih zaostrenih razmerah močno pogrešamo.

Mednarodni dan spomina na holokavst ali šoo zaznamujemo v spomin na osvoboditev največjega nemškega uničevalnega koncentracijskega taborišča Auschwitz-Birkenau, ki so ga nacisti zgradili v okupirani Poljski. Ko so vojaki Rdeče armade 27. januarja 1945, torej pred 72 leti, prišli vanj, niso mogli verjeti svojim očem ... Našli so približno sedem tisoč živih mrličev, sestradanih, umazanih, razčlovečenih taboriščnikov, ki so bili nekoč ljudje. In ki so ljudje želeli ostati, čeprav so z njimi ravnali slabše kot s psi in podganami. Holokavst je bil najhujša oblika kršenja temeljnih človekovih pravic in svoboščin do zdaj, zato bi morali ob vseh novodobnih poskusih teptanja človekovega dostojanstva in univerzalnih človekovih pravic takoj odločno dvigniti glas in ukrepati – tudi v Sloveniji, kjer smo vse bolj priče odkritemu sovraštvu in nestrpnosti do emigrantov in beguncev, do tujcev, ki naj bi bili poglavitni krivci za vse naše težave. Ni nam torej treba daleč čez meje, da bi v živo spremljali različne oblike radikalnega klerikalizma (ne samo islamskega), antisemitizma, fanatizma in drugih oblik nestrpnosti. Vsega tega je veliko okoli nas, doma in v bližnjem sosedstvu, še zlasti na vedno nemirnem in krvavem Balkanu, kjer se napetosti iz krvavih jugoslovanskih vojn sploh še niso polegale in jih večni netilci nacionalizmov vseh vrst s pridom izkoriščajo za dnevne politične potrebe. In namerno podžigajo strasti ter posipavajo sol na še vedno skeleče vojne rane in bratomornega klanja, pri tem pa brez sramu oživljajo na primer ustaška gesla in relativizirajo žrtve iz Jasenovca. In še marsikaj se najde za dnevne potrebe južno od Kolpe.

Da o slovenskem relativiziranju medvojne krivde, vojnih in povojnih žrtev ne govorimo posebej! Holokavst je bil zločin brez primere in vsako relativiziranje krivde zanj je nesprejemljivo in hkrati nevarno. Vodi namreč v relativiziranje fašizma in nacizma ter v novi holokavst.

V holokavstu so skoraj popolno uničenje doživeli tudi slovenski Judje. Od njih so ostali le še ostanki ostankov. Žive priče teh grozodejstev odhajajo, le redke so še med nami in od njih lahko verodostojno izvemo za vse trpljenje, razčlovečenje in ponižanje v koncentracijskih in uničevalnih taboriščih. O holokavstu na Slovenskem se do nedavnega ni veliko govorilo, saj je veljalo

Prvi spomenik žrtvam holokavsta v Sloveniji je bil postavljen na judovskem pokopališču v Dolgi vasi pri Lendavi na pobudo organizacije ZJB NOB.

prepričanje, da je to tema, ki se slovenskega prostora ne tiče, saj se je holokavst dogajal daleč stran od nas. A resnica je povsem drugačna: holokavst se je zgodil med nami, odpeljani in umorjeni so bili naši sosede, prijatelji, znanci iz Ljubljane, Gorice, Maribora, Murske Sobote, Lendave ...

Zaradi maloštevilne judovske skupnosti pred vojno so bile posledice holokavsta toliko večje in za slovenske Jude dramatično usodne, saj si zdesetkana skupnost po holokavstu nikoli več ni opomogla. Končne številke slovenskih žrtev holokavsta še vedno ne poznamo in je najbrž nikoli ne bomo poznali do vseh podrobnosti. A številke, ki se iz leta v leto spreminjajo in se bližajo skupnemu številu skoraj 600 umorjenih Judov, so v resnici veliko večje in predstavljajo strahoten davek maloštevilne judovske skupnosti na Slovenskem. ●

Slovesnost ob dnevu spomina na žrtve holokavsta

Iz preteklosti za prihodnost

Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja, ki deluje v okviru ZZB za vrednote NOB Slovenije, se s slovesnostjo v Centru urbane kulture v Šiški vsako leto pokloni žrtvam nacizma in fašizma, ki so trpele v koncentracijskih taboriščih zločinskih režimov, posebej pa slovenskim taboriščnicam in taboriščnikom, ukradenim otrokom in pregnancem. V taboriščih je med drugo svetovno vojno trpelo več kot šestdeset tisoč ljudi iz Slovenije, več kot dvanajst tisoč pa se jih zaradi pobojev ali pa zaradi posledic mučenja in bolezni nikoli ni vrnilo v svoje domove.

// PIŠE: **Nataša Predalič** // FOTO: **Iztok Pipan**

Tokratni slavnostni govornik na slovesnosti ob dnevu spomina na žrtve holokavsta je bil zgodovinar **dr. Tone Kregar**. V uvodu se je vprašal, »kako pravzaprav primerno spregovoriti o milijonih, zavoljo svojega rodu ponižanih, trpinčenih in umorjenih ljudi« in »kako govoriti ne le o žrtvah, ampak tudi o storilcih in nemih opazovalcih« (govor objavljamo na spletni strani www.svobodnabeseda.si/govori).

1. novembra 2005 je Generalna skupščina OZN sprejela resolucijo, s katero je 27. januar, to je na dan, ko je bilo leta 1945 osvobojeno največje koncentracijsko taborišče, Auschwitz - Birkenau, razglasila za mednarodni dan spomina

Romi – dan spomina na porajmos.

Po zadnjih podatkih Inštituta za novejšo zgodovino je bilo v koncentracijskih taboriščih ubitih 481 slovenskih Judov, od tega v Auschwitzu kar 430. Žrtve vojne pa niso bili samo Judi; v nacifašističnih hrvaških, madžarskih, italijanskih in nemških koncentracijskih taboriščih je trpelo in umiralo tudi desetisoče rojakov in rojakinj. Samo v nemška taborišča jih je bilo deportiranih več kot 21 tisoč. Skoraj osem tisoč jih je tam umrlo, največ v Mauthausnu, Dachau in več kot 1700 v Auschwitzu.

Prireditve je pripravila Televizija Medvode, scenarij je napisala Silvana Knok, nastopali pa so učenci Glasbe-

Dr. Tone Kregar

torstvom Mihe Pinteriča, nastopili pa so še šansonjerka Lara Jankovič, kitarista Ravi Shresta in Tilen Stepišnik, balerine Plesne šole Stevens, plesalka na trakovih Ana Lekše, recitatorji gledališke skupine KUD-a Smlednik in TV Medvode ter pričevalec Amar Muratovič.

Pozdravni nagovor je imel **Janez Deželak**, predsednik Mednarodnega taboriščnega odbora Auschwitz. Med drugim se je spomnil lastne bolečine, ki jo je doživel kot ukradeni otrok in ki jo podoživlja danes, ko vidi begunske otroke. Slovesnosti sta se udeležila tudi predsednik Republike Slovenije Borut Pahor in varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer. Scenosled prireditve

Povsem polna dvorana v Kinu Šiška

Otroški pevski zbor Glasbene šole Moste - Polje

na žrtve holokavsta. Aprila leta 2015, sedemdeset let po koncu druge svetovne vojne, je Evropski parlament z resolucijo prepoznal kot zgodovinsko dejstvo tudi genocid nad Romi. Evropski poslanci in poslanke so pozvali, naj se 2. avgust razglasi za dan spomina nad

ne šole Ljubljana Moste - Polje: godalni orkester pod vodstvom profesorice Ksenije Trotojšek Brlek, otroški pevski zbor, ki ga je vodila zborovodkinja Marija Okoliš in na klavirju spremljala Nana Kure, harmonikarja Gal Macedoni in Manca Toporišič Gašperšič pod men-

je obiskovalce v Centru urbane kulture popeljal v preteklost v vsej bedi in grozi, ki jo pomnijo pričevalci iz preteklosti za prihodnost. Prikazal je nekatera pričevanja preživelih v taboriščih Rab, Auschwitz, Buchenwald, Dachau, Ravensbrück in Jasenovac. ●

Koliko se moralna drža sodobnih mladih navezuje na vrednote NOB

Nastaja nov moralni profil mladih ljudi

Časi, v katerih danes živimo, so tako kaotični, polni svetovnih konfliktov in spopadov, da nas včasih spominjajo na vojna stanja. Posebno so ti časi težki za mlade, ki si morajo šele pridobiti avtonomen družbeni položaj. Mladi vedno vstopajo v svet, ki ga niso sami oblikovali, prav tako niso odgovorni za dogajanja v svetu. So pa ta dogajanja usodna za njihovo umeščanje v družbo odraslih, za njihove življenjske možnosti in priložnosti. Zato je pomembno, kako so danes mladi opremljeni za soočanje in spopadanje z družbenimi in osebnimi napetostmi in konflikti.

// PIŠE: dr. Mirjana Nastran Ule // FOTO: Miha Jarm

Zanima nas, v kakšnem vrednotnem okviru danes mladi najdejo oporo za premagovanje težav in negotovosti, s katerimi se soočajo ob prehodu v odraslost. Predvsem nas zanima, ali še obstaja med mladimi zgodovinski spomin na vrednote, ki so spodbujale mlade v času NOB k uporabi proti terorju; ali jim težnje po svobodi, solidarnosti, enakosti, tovarištvu kaj pomenijo pri oblikovanju njihove moralne držbe. Te vrednote, ki so bile tako pomembna oporišča za ohranjanje pokončnosti duha v času NOB, bi bile namreč tudi danes lahko pomembna opora za ohranjanje avtonomne osebnosti in reševanje temeljnih identitetnih problemov odrasčanja.

Kako se torej mlada generacija, rojena že v času osamosvojitve Slovenije, odziva na sodobne družbene razmere? Kot kažejo empirične raziskave v Sloveniji in drugod po Evropi in svetu, zelo drugače od prejšnjih generacij. Kljub veliki nezaposlenosti in slabim objektivnim možnostim za tranzicijo mladih v odraslost so zadovoljni s svojim življenjem. Raziskave slovenskega javnega mnenja iz zadnjih let poročajo, da so mladi do 30 let med vsemi starostnimi kategorijami prebivalstva v Sloveniji najbolj zadovoljni z življenjem in da so pretežno optimistični. Zelo zadovoljnih z življenjem je 28 odstotkov mladih v starostni skupini do 30 let. V preostalih starostnih skupinah jih je zelo zadovolj-

nih z življenjem od devet do 13 odstotkov. Tudi z materialnimi razmerami jih je kar 89 odstotkov zadovoljnih, medtem ko jih je v drugih starostnih skupinah zadovoljnih od 38 do 50 odstotkov. Mladi so tudi najbolj optimistična starostna skupina. Kar 43 odstotkov jih je zelo optimističnih, medtem ko se ta odstotek v preostalih starostnih skupinah giblje med 14 in 19 odstotki.

Mladi so pragmatični realisti

Porast optimizma in zadovoljstva z življenjem je očitno globalni fenomen, ki spada v socialno in ideološko konstrukcijo mladine v sodobnem svetu, saj o njem poročajo tudi druge raziskave v Evropi in svetu, na primer znane nemške, pa kanadske in avstralske raziskave mladine. Primerjava teh ugotovitev z rezultati raziskav mladih v Sloveniji v 80. letih prejšnjega stoletja na glavo obrača spoznanja o mladosti in mladih. Značilen za mladino v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja je bil neke vrste pesimistični aktivizem. Predvsem izo-

brazeni družbeno angažirani mladi so bili pesimisti glede osebne in družbene prihodnosti. To je potrdila raziskava jugoslovanske mladine sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja. Čim bolj izobraženi so bili mladi, v čim bolj gospodarsko ugodnih razmerah so odrasčali, tem bolj so med njimi prevladovali kritična zavest, nezadovoljstvo s stanjem stvari v zasebnem in javnem življenju ter velik osebni in zlasti družbeni pesimizem.

Tako so bili, kot so pokazali rezultati raziskave mladih na območju nekdanje Jugoslavije iz leta 1986, najbolj pesimistični mladi v Sloveniji, kjer so bile tedaj tako gospodarske kot socialne in politične razmere najugodnejše. Tedaj smo pisali celo o kriznem paradoksu. Kot da so si pesimizem lahko privoščili tam, kjer je bilo več prostora za kritiko in spreminjanje obstoječih razmer! Tedanji pesimizem mladih, zlasti družbeni, je bil posledica bolj kritičnega in bolj aktivnega odnosa mladih do družbenih razmer, optimizem pa je bil posledica manj kritičnega in bolj afirmativnega

odnosa do vsakdanjega življenja in do družbe v celoti.

Kako torej interpretirati podatke o splošnem porastu optimizma in zadovoljstva z življenjskimi razmerami pri mladih? Ali to pomeni, da si danes tudi mladi v Sloveniji in v državah relativne gospodarske blaginje ne morejo več privoščiti kritičnega pesimizma? Ali,

Kot kažejo raziskave v Sloveniji in Evropi, so mladi izjemno občutljivi za temeljna moralna vprašanja življenja.

nasprotno, to pomeni odziv zaščitene generacije mladih, ki se ukvarjajo samo s svojim dobrim počutjem in so neobčutljivi za družbene probleme in svet okrog sebe? Ali pa je to neke vrste pragmatična drža nove generacije mladih, ki je zmanjšala svoja pričakovanja? Zdi se, da drži predvsem to zadnje.

Sodobni mladi so predvsem pragmatični realisti. Odraščajo v dokaj kaotičnem svetu, ki so ga sprejeli in se mu prilagodili tako, da zmanjšujejo svoje aspiracije in želje na raven mogočega. Odločili so se, da so zadovoljni s svojim življenjem, so optimistični in nezahtevni. Pomembna jim je kakovost življenja in odločili so se za taktiko ali-ali: ali samorealizacija v delu ali v prostem času, ali kariera ali družina. To je včasih videti kot oportunistično prilagajanje okoliščinam, vendar je to le zunanji videz. Mladi skušajo spreminjati družbo od znotraj, izhajajoč iz svojih mikrosvetov, ne od zunaj ali frontalno, kot so to počeli mladi v drugi polovici 20. stoletja. Spoznali so, da spreminjanje sveta od

tvi: ekspresivna in informacijsko-tehnološka. Obema so skupni močan individualizem, zavračanje tradicionalizma in konservativizma. Za ekspresivno vrednotno usmeritev so značilne potreba po samorealizaciji, težnja k osebni ekspresiji, umik v zasebne mikrosveto-ve, družino, odnose, pa tudi odprtost do drugačnosti in občutljivost za socialne razlike in neenakosti v družbi. Druga usmeritev pa se kaže v velikem zanimanju za sodobne tehnologije, v težnji po ustvarjalnosti zlasti na področju informacijskih tehnologij, v želji po uspehu.

Mladi se poskušajo prilagajati okoliščinam, vendar tako, da ob tem lahko izkoristijo priložnosti za samopotrditve, ki se jim ponujajo. Zdi se, da so sodobni mladi prevzeli svobodo prejšnjih generacij, ne pa tudi njihovega idealizma. Zato lahko vrednote mladih vzbujajo vtis egoizma in narcisizma. Vendar se v tem kaže nekaj novega, kar presega ta vtis. Mladi se zanimajo za socialno občutljive teme, kot so socialna pravičnost, okoljska vprašanja, vprašanja

popolno nasprotje tradicionalni etiki, ki je slonela na dolžnostih do drugih in do družbe kot celote. Sodobni mladi kažejo močno stremljenje k osebni poštenosti, k temu, da najdejo smisel življenja v razvoju samih sebe. Želijo biti osebno svobodni, prosti omejitev in strahov, vendar ne vzvišeni in naduti. Zato se upirajo prevzemanju nepreverjenih norm, institucijam, ki ne omogočajo sodelovanja v odločanju, nepojasnjenim političnim odločitvam.

Moralni profil – altruistični individualizem

To, kar preseneča, je moralna želja sodobne mlade generacije, težnja po osebni poštenosti, želja po smislu življenja v razvoju lastne osebnosti. Moralni profil sodobne mlade generacije odraža nekaj navidežno protislovnega, namreč altruistični individualizem. Kar se zdi, da izključuje drug drugega, na primer biti tu za druge in misliti nase, se zdaj kaže kot smiselna vsebinska pove-

zunaj le zaostri fronte bojevanja in da spremembe potem ne pridejo ali pa le malokdaj.

Dve novi vrednoti

Podatki raziskav med mladimi v Sloveniji kažejo, da danes med njimi prevladujeta dve vrednotno-interesni usmeri-

Težnje in vrednotne usmeritve mladih so presenetljivo podobne tistim iz NOB in so zelo pomembne v sedanjem soočanju demokratične javnosti v Sloveniji in drugod po svetu z agresivnimi populizmi, rastočo socialno neenakostjo in grabljenjem moči v rokah vse ožjih gospodarskih in političnih elit.

neenakosti, težave marginalnih skupin. Kot kažejo raziskave v Sloveniji in Evropi, so mladi izjemno občutljivi za temeljna moralna vprašanja življenja. V kvalitativnih raziskavah so povedali, da se dobro počutijo, če pomagajo, da kakovost življenja pomeni za mlade živeti skupnostno in solidarnostno, da jih moti porast neenakosti v družbi in da občutijo socialne razlike kot krivico.

Presenetljiv je podatek, da pri več kot 75 odstotkih mladih v Sloveniji zavzema motiv solidarnosti enak rang kot motiv za samouresničitev. Samopotrditve, lastni užitek in skrb za druge se ne izključujejo, ampak se med seboj povezujejo in krepijo drug drugega. Tudi nekatere druge raziskave kažejo, da razvoju komolčarske družbe konkurira povečevanje strpnosti do drugačnosti in skrbi za druge. Proces individualizacije življenjskega poteka je pripeljal do nove etike vsakdanjega življenja, ki temelji predvsem na odgovornostih in dolžnostih do samega sebe. To se zdi

zava – kdor živi zase, mora živeti socialno in sočutno.

Te težnje in vrednotne usmeritve mladih so presenetljivo podobne tistim iz NOB in so zelo pomembne v sedanjem soočanju demokratične javnosti v Sloveniji in drugod po svetu z agresivnimi populizmi, rastočo socialno neenakostjo in grabljenjem moči v rokah vse ožjih gospodarskih in političnih elit. A le ob pogoju, da mladi s svojimi hotenji in senzibilnostjo ne bodo ostali v zgodovinski in kulturni praznini, sami, brez navezave na zgodovinsko kontinuiteto emancipacijskih bojev v Sloveniji. K tej kontinuiteti nedvomno spadajp zgodovinski spomin na NOB in osnovne vrednote slovenskega odporništva v zadnjih sto letih. Mladi jih intuitivno gojijo, kot kaže moralni profil sodobne mladine. Odločilna pa je tu vloga šole in šolnikov, da z ustreznim kurikulumom, učbeniki in poukom poskrbijo za ohranjanje živega zgodovinskega spomina pri mladih na ta emancipatorna dogajanja. ●

Borica Vičar je v Mariboru duša in srce Ur spomina

Kaj bi danes rekla Slava Klavora, kaj Bojan Ilich?

Dvorana Muzeja NOB v Mariboru, v kateri se že 14 let vrstijo Ure spomina in jih običajno poslušajo starejši obiskovalci, je bila ob tokratni jubilejni, 60. uri zapolnjena z mladimi. Devetošolci Osnovne šole Tabor 1 v Mariboru so ob koncu prisrčno potrepeljali svoje štiri sošolce. Nino Radović, Marcel Štefič, Jure Janžič in Žiga Poznič so namreč pod vodstvom mentoric, profesorice Anje Zatezalo in Jerice Mohorko, pripravili kronološki pregled dogodkov v Mariboru leta 1941. Orisali so organizacijske in akcijske začetke oboroženega odpora v letu 1941 in se dotaknili presunljivih poslovnih pisem na smrt obsojenih in ustreljenih talcev, ki so bili takrat le malo starejši od njih.

»**M**aribor je že leta 1941 izgubil mladi rod, ki mu je okupator vzel življenje na začetku karierne poti. Kaj bi danes rekla Slava Klavora, kaj Bojan Ilich in drugi, ki so umrli v cvetu mladosti v prepričanju, da bo nekoč svet boljši, bolj prijazen do vseh in vsakogar?« je mlade vprašala **Borica Vičar**, duša in srce Ur spomina, s katerimi je v minulem obdobju skupaj z dr. Marjanom Žnidaričem, predsednikom ZZB za vrednote NOB Maribor, prepotovala skoraj celotno Slovenijo.

Borica Vičar, predsednica odbora za aktivnosti mladih pri ZZB za vrednote NOB Maribor, ima še veliko načrtov. »Mlade je treba pritegniti, tako da sami

svoje delo predstavijo tudi širše,« pravi Borica Vičar. Zelo poučno in odmevno nedavno predstavitev vloge zdravnikov v NOB želi razširiti in poglobiti v novi uri, z veliko več imeni, morda v sodelovanju s katero od srednjih šol ali fakultet. Letos je v načrtu tudi predstavitev vloge duhovnikov v NOB, podobno kot so bili predstavljeni igralci med NOB.

»Kronologija dogodkov v Mariboru pred tri četrt stoletja je obdobje, ki si ga povojne generacije ne moremo predstavljati, kakor ne, da so lahko ljudje štiri leta preživel v gozdovih, v mrzlih zimah ter mokrih pomladih in jesenih. Danes je svet drugačen, zato je prav, da se ta

Učenci OŠ Tabor 1 (od leve): Nino Radović, Marcel Štefič, Jure Janžič in Žiga Poznič so nanizali kronologijo začetkov upora v Mariboru leta 1941. / foto: Marjan Matjašič

Borica Vičar:

»Pot do mladih je pot z njihovim aktivnim sodelovanjem.«

raziskujejo in se učijo. In v veliko veselje mi je, ko vidim, da se jih je tematika dotaknila! Nikoli v teh letih na nobeni šoli nisem naletela na pomisleke, ko sem iskala stike pri ravnateljih in pozneje pri učiteljih zgodovine. Včasih, odvisno od tematike, pritegnemo tudi slaviste,« razlaga Borica Vičar, upokojena pedagoginja. V zasnovi ima tudi drugačno uro, pri kateri bi učenci prisluhnili nekemu od še redkih preživelih udeležencev tistih grozljivih dogodkov. Pri tem se ne omejuje le na Maribor, stike navezuje širše v Podravju, trenutno z Ormožem in Miklavžem na Dravskem polju, kjer je zgodovino pisalo veliko pogumnih ljudi.

»Ne gre, da bi učenci s svojimi raziskavami – ki so, mimogrede, povsem dodatno delo, zunaj učnega načrta – seznanjali le sošolce na šolah, ampak je prav, da

spomin, predvsem pa vrednote, ki so se oblikovale med drugo svetovno vojno, ohranjajo in se prenašajo na mladi rod. Predvsem pa da se ne spreminjajo zgodovinska dejstva in ne omalovažujemo tistega, za kar so številni trpeli in tisoči izgubili življenja,« je Uro spomina strnil dr. Marjan Žnidarič. »Maribor je bil leta 1941 z zelo številno nemško manjšino v posebnem položaju. Tu je bil sedež nemške okupacijske oblasti, nasilno je morala oditi večina intelektualcev. Potujčevanje in represija sta bila intenzivnejša in okrutnejša kot drugod. Letos oktobra bo minilo 75 let od prvega streljanja talcev, 2. oktobra 1941 je bilo samo v Mariboru ustreljenih 143 slovenskih rodoljubov. To je bilo posebno tragično obdobje,« je sklenil dr. Marjan Žnidarič. / B.S. ●

Kaj pripoveduje slika Angelska gora 1942 Toneta Kralja

Okrutni zločin na Predmeji

V poletnih dneh leta 1960 sem kot študent sodeloval v terenski ekipi Goriškega muzeja na zgornjem Vipavskem. Raziskovalno delo nas je pripeljalo tudi na Predmejo, kjer sem izvedel za zločin italijanske vojske nad družino Bizjak, zgodil se je na začetku leta 1943. Dogodek me je pretresel in ga še nosim živo v sebi tudi z mislijo, kako malo je ohranjen v širšem zgodovinskem spominu današnjih dni ne le kot okrutno dejanje vojne, marveč tudi kot opomin, da se kaj takega ne bi več primerilo v življenju posameznika in družbe.

// PIŠE: **Branko Marušič**

Obujanje spomina na Bizjakove s Predmeje je spodbudila tudi nedavno izdana knjiga Egon Pelikana *Tone Kralj in prostor meje*. V njej nam avtor s pomočjo zgodovinskih virov prikaže delo slikarja, ki je primorskemu cerkvenemu slikarstvu namenil poleg verske tudi nalogo, da s svetopisemskimi prizori odgovarja na družbenopolitične razmere na Primorskem, posebno v prvi polovici 20. stoletja. Knjiga je osredinjena na poslikave v cerkvah, v njej pa sta objavljene tudi dve samostojni Kraljevi slikarski deli. Prav zato sem pomislil na njegovo slikarsko upodobitev *Angelska gora 1942*, ki se danes kot avtorjevo darilo hrani v

Namen mojega pisanja je predvsem opozorilo na dogodek, ki se je na Predmeji zgodil v večernih urah 24. februarja 1943.

Goriškem muzeju. Morala bi soditi med znamenja, ki označujejo pripadnost prostora, kar je želel Egon Pelikan pokazati z zelo pomembno raziskavo predvsem družbenopolitičnih spodbud Kraljevega slikarstva na Primorskem.

Namen mojega pisanja je predvsem opozorilo na dogodek, ki se je na Predmeji zgodil v večernih urah 24. februarja 1943. Podporočnik 5. čete 2. bataljona 256. pehotnega polka divizije Veneto Ezio Capoccioli je vodil kazensko akcijo proti domačinom Bizjakovim, ker naj bi se pri njih shajali partizani in ker je mladi hišni gospodar Stanko malo pred tem odšel med partizane. Domačijo Bizjakovih so vojaki najprej obstreljevali, nato

pa so vanjo vdrli vojaki in z ustrahovanjem zahtevali, da jim domači povedo kaj o Stanku. Očitno nezadovoljni s sodelovanjem Bizjakovih so jih začeli v kuhinji ubijati. Prva žrtev je bil dveletni Stankov sin Branko, nato je bil s strelom v hrbet ubit Stankov oče Štefan. Pri poskusu pobega skozi okno je bil ubit Stankov brat Milan, naslednja žrtev je bila Stankova žena Ivana, ki je bila v sedmem mesecu nosečnosti. Ubili so jo s strelom v trebuh, da bi tako pokončali tudi otroka, ki ga je nosila. Nato so ustrelili še Stankovo mater Brigito. Domačijo so s trupli vred zažgali.

Domačini so zgroženi spremljali zločin in nemočni izvedeli za podrobnosti, ki jim jih je opisal vojak Angelo Sebaridi, priča dogodka. Pretresen je bil tudi župnik na Otlici Albin Bratina, ki je v mrliško knjigo župnije na Otlici zapisal: »Na grozen način umorjeni in zažgani v hiši od Italijanov.« Tajnik ajdovskih fašistov pa je dva dni pozneje poročal, da bo dogodek »prinesel na območja Dola Otlice vedno bolj nevarno uporniško gibanje«, in napovedal zato še večjo aktivnost partizanov ter opozarjal na učinkovito čuječnost italijanske vojske. Tragedija Bizjakovih s smrtjo petih članov družine in enega še nerojenega otroka pa se s tem ni končala. Partizan Stanko Bizjak je zasluhlil, da se je doma nekaj zgodilo. Ne da bi dobil dovoljenje, je zapustil svojo četo in se napotil domov. Ko je izvedel za zločin in videl njegove posledice, si je 8. marca 1943 vzel življenje.

Zločin na Predmeji je literarno povzel pisatelj Danilo Lokar v noveli *Za frontami* (zbirka *črtic Sodni dan na vasi*, 1958). Deset let zatem je o zločinu pisala zgodovinarica Ljudmila Bezljaj Krevel (Srečanja, 3/1968). Leta 1969 pa ga je na sliki *Angelska gora 1942* presunjen in na

njemu lastni način upodobil Tone Kralj. Z dramo *Rdeče in sinje med drevjem* (knjižna objava 1985) je Tone Partljič omogočil odsko uprizoritev poboja Bizjakovih. O njih piše tudi posebno geslo v četrtem zvezku (1990–1994) *Primorskega slovenskega biografskega leksikona*.

Zelo verjetno je Kralj svojo podobo naslikal na podlagi pripovedovanja sodobnih pričevalcev. To je mogoče sklepati tudi zato, ker je za Predmejo oziroma Otlico uporabil ime starejšega izvora in uporabe – *Angelska gora* in nave-

Tone Kralj: *Angelska gora 1942*

del ob tem tudi napačno letnico (1942 namesto 1943). Na upodobitvi se zločin dogaja v kuhinji z ognjiščem. Morda bi to lahko bila tudi izba, kar kaže bogkov kot. Sredi prostora v plamenu groze dviguje mlada mati svojega ustreljenega otroka, na tleh v ognju leži mrtev stari oče. Ob njem je izpraznjena posoda za gorivo z napisom *Made in Italia*. Na levih vhodnih vratih je razbita ključavnica, na desni strani pa zevajo v prostor odhajajoči italijanski vojaki.

V »Sikstinsko kapelo primorskega anti-fašizma« (tako označuje Jože Pirjevec s Kraljevimi freskami okrašene cerkve na Primorskem) spada tudi Kraljeva upodobitev zločina na Predmeji. ●

Pred izidom je knjiga o Škofjeloški četi

Opisi nekaterih manj znanih dejstev

V škofjeloškem ZZB za vrednote NOB Slovenije bodo v kratkem izdali knjižico *Smučarski vod v Škofjeloški četi in rekvem za Jamnikovo domačijo* avtorja Marijana Masterla. V dogovoru z urednikom knjige Matjažem Hafnerjem objavljamo uvodni del h knjigi, v katerem avtor **Marijan Masterl** opisuje, kam so se loški prvoborci zatekli po umiku iz Dražgoš in kako so na zapuščeni Jamnikovi domačiji na samotnem hribu pod Osojnikom preživeli skoraj mesec dni, preden jih je okupator spet zasledil. Vmes se jim je pridružil še smučarski vod iz Ljubljane.

Visoko nad dolino Hrastnice na osamljeni kmetiji Jamnik (Sv. Barbara, občina Škofja Loka) je bila po dražgoški bitki iz prvotne škofjeloške partizanske skupine borcev, ki jih je v te kraje pripeljal Jaka Bernard, 26. februarja ustanovljena Škofjeloška četa pod poveljstvom loškega rojaka Janeza Bernika in političnega komisarja, Ločana Franceta Kavčiča - Veljka.

Prvič je v literaturi, ki obravnava NOB, v tem gradivu objavljen zapis o tridnevnem posvetovanju pri Sv. Barbari, na katerem so Jože Gregorčič, Lojze Kebe, Maks Krmelj in Jože Krajc po zaključni bojni poti Cankarjevega bataljona po Selški in Poljanski dolini, po bojih v Dražgošah, po njegovi razpustitvi in po zadušitvi decembrske vstaje leta 1941 znova kritično presodili dogodke in sprejeli vrsto sklepov in pobud za oživitvev pomladanske ofenzive, ki naj bi jo vodile na novo preverjene partizanske enote na Gorenjskem. Poročilo o tem posvetu je bilo po posebnem kurirju takoj odposlano glavnemu poveljstvu v Ljubljani.

Osrednji del prispevka obravnava skupino Ljubljančanov, ki jo je glavno poveljstvo ustanovilo, opremilo in izurilo v Ljubljani za bojevanje v zimskem času in na smučeh v gorskem svetu Gorenjske, iz literature je znana pod imenom »smučarska četa«. Za odhod na svojo nalogo na Gorenjskem se je smučarski vod temeljito pripravil od decembra leta 1941 do svojega odhoda na začetku februarja leta 1942. Njegovo začetno jedro so sestavljali diverzanti, ki so minirali železniški most čez Ljubljano na progi Ljubljana-Trst pri Preserjeh. Približno petnajst mož smučarjev naj bi po načrtih Glavnega poveljstva odšlo na Gorenjsko prav v času, ko se je tam razplamtevala oborožena vstaja, s katero naj bi skušali priboriti prvo osvobodeno

Z leve: Marijan Masterl - Brenko, Justin Dolinar - Adam, Franc Kavčič - Veljko, Stane Konštantin - Borut in Pavle Kavčič - Miha

ozemlje v okupirani Sloveniji. Skupina je imela poleg drugih predvsem nalogo rušiti prometne zveze, kar je bilo nujno povezano s težnjo obdržati osvobodeno ozemlje. Zaradi nerednih kurirskih zvez ljubljanski smučarski vod ni odšel na Gorenjsko 25. decembra 1941, kot je bilo načrtovano. Kurirsko zvezo je dobil šele po končanih bojih v Dražgošah.

To je bila prva skupina izbranih prostovoljcev, ki je iz Ljubljane leta 1942 odšla na Gorenjsko v partizane. Smučarski vod so sestavljali predvsem športniki, visokošolci in poklicni vojaki nekdanje jugoslovanske vojske. Iz Ljubljane je smučarski vod 13 mož odšel s kurirjem Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, Cvetom Novakom, 6. februarja 1942 in prispel z 12 možmi 10. februarja v škofjeloško partizansko skupino k Jamniku v hišo Sv. Barbara št. 10, šest kilometrov jugozahodno od Škofje Loke.

Ko se je smučarski vod zadrževal pri Jamniku, je na smučeh opravil nekaj patrolnih obhodov in napadov na nemške postojanke v okolici Medvod in v Poljanski dolini. Čeprav so bili dražgoški

in novodošli borci iz Ljubljane le kratek čas skupaj, je bilo njihovo skupno četno življenje poučno za obe skupini, saj sta prej delovali vsaka pod drugim okupatorjem, ki sta vsak na svoj način zaman poskušala preprečiti naglo naraščajoče narodnoosvobodilno gibanje. Pri tem sta uporabljala različne, a tudi podobne oblike ustrahovanja in uničevanja slovenskega naroda. Obstoje smučarskega voda v sestavi Škofjeloške čete je bil kratkotrajen. 11. marca 1942 so nemški policisti in orožniki v zgodnjih jutranjih urah napadli

Škofjeloško četo in smučarski vod, imela sta sedem mrtvih, med njimi je bil Marjan Sever, ki je miniral preserski most.

Manj je znano, da je bila smrt padlega prostovoljca, partizanskega smučarja diverzanta Marjana (Naceta) Severja iz Ljubljane, povod, da je pesnik Oton Župančič Severjevi materi in njenemu sinu posvetil pesem z naslovom Partizanovi materi za njeno šestdesetletnico. Marjanu Severju, ki je bil fant njegove hčerke Jasne - Dunje, je pesnik posvetil pesem Z rdečim cvetjem. Prav tako je partizanski pesnik Karl Destovnik - Kajuh Severju in njegovi materi zložil znano pesem *Materi padlega partizana*.

Hkrati gradivo opisuje postopni propad nekdanje trdnje in ponosne Jamnikove domačije, danes neurejenega in nezaščitenega spomenika iz časov narodnoosvobodilnega boja, saj nam pred očmi iz leta v leto hitreje propada. Pa je bila tam ustanovljena Škofjeloška četa in je tam doživela še ognjeni krst, v katerem je izgubila sedem borcev. ●

Daljši zapis o knjigi je objavljen na spletni strani Svobodne besede.

Partizanske smučine Cerčno 1945

Dragulj slovenske zgodovine vojaškega smučanja

V Cerknem je zadnji januarski konec tedna že 40. potekal niz dogodkov v počastitev Partizanskih smučin Cerčno '45. Leta 1945, 20. in 21. januarja, so namreč sredi tedaj okupirane Evrope v osvobojenem Cerknem potekala partizanska smučarska tekmovanja v patroljnim teku, smučarskih skokih in veleslalomu, ki še danes veljajo za edinstven dogodek med vojno. Na njem je nastopilo več kot 40 partizanov, gledalcev pa je bilo več kot tisoč.

// PIŠE IN FOTO: **Damjana Peternejl**

Jubilej so slovesno zaznamovali 27. januarja s slavnostno akademijo v OŠ Cerčno, na kateri je bila slavnostna govornica **Ljubica Jelušič**, podpredsednica ZZB NOB Slovenije. Program so obogatili devetošolci z recitacijami pesmi NOB in peto pesmijo pod vodstvom Vanje Lampič ter kantavtorica Marjetka Popovski. Brigadir **Janez Kavar** je spregovoril o poslanstvu partizanskih smučin v luči zgodovine vojaškega smučanja. Tekme so bile logična posledica razvitosti vojaškega smučanja v partizanskih enotah, ki so ne le znale uporabljati smuči, ampak so jih tudi že izdelovale, in to v par-

in pokale najboljšim, je bil akademik prof. dr. **Matjaž Kmecl**, podpredsednik ZZB NOB, ki je poudaril veličino partizanskih smučarskih tekem v zadnjem letu vojne (govor objavljamo na spletni strani: www.svobodnabeseda.si/govori).

Prireditve se je udeležil tudi še živeči udeleženec tekmovanj iz leta 1945, danes 98-letni Ivo Miklavčič, ki je požel stoječe ovacije.

V kulturnem programu so nastopili cerkljanski osnovnošolci z recitacija-

Odličen glasbeni in recitacijski nastop devetošolcev OŠ Cerčno pod vodstvom Vanje Lampič.

ciozni in jih ne znamo bolj predstaviti svetu, biti ponosni nanje. Lahko bi jih bolj uporabili za čast in promocijo naše domovine, naroda in naših vojaških sposobnosti,« je predavanje končal Kavar.

Prvo spominsko tekmovanje, na katerem so še sodelovali udeleženci zimske smučarske olimpijade 1945, je bilo 9. marca 1975. Letošnjo 40. spominsko izvedbo pa so v soboto, 28. januarja, z doskokom s slovensko zastavo v Smučarskem centru Cerčno simbolično pospremili na pot padalci Slovenske vojske. Po progi so v partizanskih oblačilih zapeljali predstavniki spominske čete Pod svobodnim soncem, v veleslalomu se je za njimi pomerilo več kot 260 članov ZZB za vrednote NOB Slovenije, Slovenske vojske, Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Zveze policijskih veteranskih društev Sever, Zveze slovenskih častnikov in Zveze društev vojnih invalidov Slovenije.

Slavnostni govornik na slovesnosti v Cerknem, na kateri so podelili medalje

mi, Trobilni kvintet Policijskega orkestra in Ženski pevski zbor Iris. Polkovnik **Miha Butara**, predsednik organizacijskega odbora, je podelil zahvale vsem tistim, ki že dolga leta pripomorejo k odlični izvedbi dogodka. Obenem se je tudi že zazrl v prihodnost prireditve: »Zavzetost Cerkljanov, vseh sodelujočih v organizaciji dogodka, pripadnost tekmovalcev v veleslalomu dajejo Partizanskim smučinam neizmerno moč. Tudi udeležba uglednih gostov, načelnika Generalštaba SV generalmajorja dr. Andreja Ostermana, predsednika Zveze slovenskih častnikov generalmajorja dr. Alojza Šteinerja in predsednika Zveze policijskih veteranskih društev Sever dr. Tomaža Časa, je zaznamovala dogodek. Lahko smo zadovoljni in ponosni na opravljeno delo v vseh teh letih in tudi v letošnjem jubilejnim letu. Zamisel o dokumentarnem filmu in izdaji primerne brošure pa mora biti naša obveza za naprej.« ●

Tekmovalci, člani ZZB

tizanski smučarski delavnici, ki je bila predhodnica Elana. Navdušenje, sla, strast po dokazovanju so privedli do organizacije dogodka v izrazu po svobodi in po miru, katerega pobudnika sta bila Tone Ažman in Rudi Finžgar.

»Partizanske smučine so dragulj slovenske in svetovne zgodovine vojaškega smučanja, neponovljivo športno dejanje, enakega ni bila pripravljena in sposobna izvesti nobena od vojskujočih se strani. Slovenci smo premalo ambi-

Jože Simčič - Jelen: Moji spomini

Borci, po vojni aktivni športniki

Vrsto desetletij po končani drugi svetovni moriji smo soborci, še vedno polni moči in zanosa, vsak po svojih najboljših močeh razdajali svoje moči in sposobnosti družbeno pomembnim dejavnostim, na lastno zdravje in dobro počutje pa smo pogosto pozabljali.

// PIŠE: **Jože Simčič** // FOTO: osebni arhiv

Sprva smo se množično udeleževali različnih oblik rekreacije. Spominski pohodi so se že dobro vključili v našo rekreativno dejavnost, ko so se v Sloveniji začeli rojevati številni maratoni. Tekom na smučeh so sledili kolesarski, na katerih smo se številnim rekreativcem pridružili tudi mi, nekdanji borci. Na srečo smo pri organizatorjih našli na razumevanje in so nas aktivno vključili medse, da smo skupaj z aktivnimi športniki prispevali svoj delež k ohranjanju spominov in tradicij NOB.

Pohoda ob žici okupirane Ljubljane se je vedno udeležilo veliko borcev pohodnikov, nekaj let zatem smo se borci pohodu pridružili tudi s kolesi in mu ostali zvesti kar nekaj let. Trnovski maraton je iz leta v leto privabljal vse več ljubiteljev smučarskega teka, enako tudi dupljanski, pa bloški. Zato so organizatorji že pred dobrimi štirimi desetletji dodali trnovskemu maratonu še ime Po poteh 9. korpusa, dupljanskemu Po poteh Kokrškega odreda, na Blokah pa so pripravili posebno smučino in jo poimenovali Dakijev tek. Bili smo tudi redni udeleženci tekmovanja Partizanske smučine v Cerknem, nadaljevali smo Roške teke v Občicah pri Dolenjskih Toplicah. Ta prvi tek v Občicah nam je še posebno ostal v spominu, saj sta Lojze Serini - Žižo in takratni odgovorni urednik tednika TV-15 Tone Urbas poskrbela za odlično organizacijo in tovariško

razpoloženje ter dala dušo in vsebino partizanskim smučinam. Veliko lepih spominov na ta tekmovanja in druženja pa počasi tone v pozabo. Nepozabno pa je bilo eno izmed številnih srečanj, ko smo po slavnostnem koncu Roških tekov za pokal TV-15 družno obiskali ostarelo Kolenčevo mamo in druge krajanje. Učenci OŠ Baze 20 iz Dolenjskih Toplic pa so izdali še poseben bilten o Roških smučarskih tekih.

Mlada leta sem preživel v Lazah, v svoji rojstni vasi med Rakekom in

Številnim kolesarskim prireditvam v Sloveniji so se pridružili moji borčevski prijatelji. Najzahtevnejši je bil zagotovo več kot 160 kilometrov dolg kolesarski maraton Franja. Dobro sta mi ostali v spominu tudi tridnevna 300 kilometrov dolga kolesarska pot po Dolenjski in kar 500 kilometrov dolga kolesarska pot, Od spomenika do spomenika imenovana, ki nas je vodila iz Ljubljane do Kočevskega roga, Kočevja in Cerknice, Kalc, Idrije, Cerknega, Škofje Loke, Bohinja, Bleda, Cerkelj in zatem do prve slovenske požgane vasi Rašica nad Ljubljano. Pa tudi kolesarski maraton po poteh 9. korpusa ostaja zapisan v spominu.

KK Rog - Franek nas je vrsto let vabil na tradicionalno dirko Pod Urhom v spomin na padle borce kolesarje, ki je imela svoje korenine v Podutiku. Meni in vsem mojim tovarišem pa so ostali v neizbrisnem spominu kolesarski vzpo-

Prihod kurirjev v Ljubljano po večdnem spominskem pohodu okoli leta 1965 – v ospredju je avtor.

Ivanjim selom ter med Planino in Logatcem. Navadno kolo je bilo v mojih mladih letih nadvse cenjeno prevozno sredstvo, še dolga desetletja sem mu ostal zvest. V Kolesarskem klubu Marksa Perca sem našel vrsto zavzetih in razumevajočih kolesarjev. Borci smo se jim pridružili in bili smo pomembni člani na številnih rekreacijskih in tekmovalnih dogodkih kolesarskega društva Rog - Franek. Tekmovalno kolo, kupljeno v mojih zrelih srednjih letih, pa je ostalo moj nerazdružljivi spremljevalec in prijatelj.

ni na 1811 metrov visoki prelaz Vršič. Organizator KK Rog - Franek in kranjskogorsko Turistično društvo sta nam borcem namenila posebno pozornost in nam ob sklepnem dejanju podelila lične pokale in medalje.

Leta so tudi naši generaciji naredila svoje. Nekaj spominov pa je le še ostalo in vredno si jih je zapomniti in ohraniti, saj so tesno vtanki v nas in naša življenja. Sam pa sem številnim medaljam in priznanjem, prejetim za delo med NOB in v letih po vojni, s ponosom dodal še množico športnih priznanj in medalj. ●

Trnovski maraton je iz leta v leto privabljal vse več ljubiteljev smučarskega teka, enako tudi dupljanski, pa bloški.

Vasja Butina v knjigi *Bilečanec Vasja obuja spomin na služenje vojaškega roka v nekdanji JLA*

Enkrat bilečanec, vedno bilečanec!

Se še spomnite, kako je bilo pred desetletji? Kjer koli se je zbrala večja skupina moških, je beseda prej ali slej nanesla na služenje vojaškega roka. Spomini so privreli na dan, takšnih in drugačnih zgodb o nesmiselnih opravilih (kot je ribanje stranišč z zobno ščetko), o neumnih ukazih, nehumanih kaznih in izgubljenem času ter o bolj ali manj zadržanih nadrejenih oficirjih pa ni bilo konca. Tako približno so še danes slišati pogovori, ko se zberejo fantje, danes vsi možje v najlepših letih in s srebrnino v laseh (če jih še imajo), ki so vojaški rok služili v Bileči, mestecu v Hercegovini nekje »bogu za hrbtnom«.

// PIŠE IN FOTO: Jožica Hribar

Takšno je bilo tudi razpoloženje v nabito polni dvorani na obrobju Ljubljane ob predstavitvi knjige *Bilečanec Vasja* avtorja **Vasje Butine**. Ko so člani Partizanskega pevskega zbora zapeli Bilečanko, Na Kordunu in še nekaj pesmi iz naše polpretekle zgodovine, so misli odpo- tovale več desetletij nazaj, v mladost, v čas neke druge države, drugih časov in krajev, upanj in sanj in tudi zabrisanega spomina.

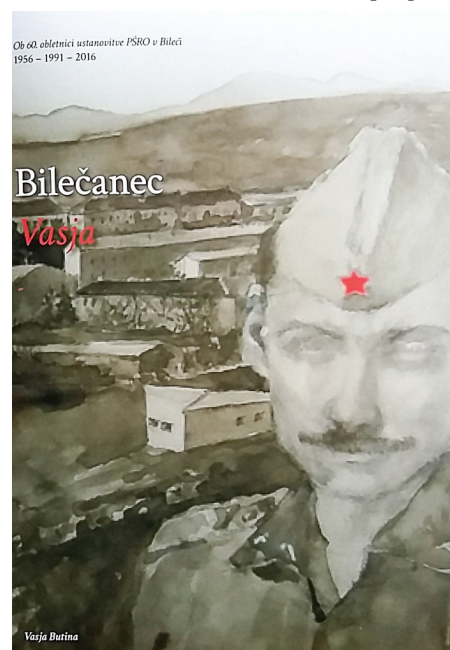
»Ena od pomembnih točk zabrisanega spomina je tudi zamolčevanje, da so jedro Teritorialne obrambe Slovenije sestavljali bilečanci, približno 600 oficirjev, ki so končali šolo za rezervne oficirje pehote v Bileči ali Ljubljani, nekaj pa tudi v šolah drugih rodov vojske. Brez njih TO (ki ni nastala leta 1990 ali 1991, kot je tudi pogosto prepričanje, ampak leta 1968 oziroma 1969!) ne bi bilo, odpor leta 1991 pa bi bil veliko šibkejši,« je

poudaril zgodovinar **Božo Repe**, ki je napisal uvodnik v knjigi. »Zato nam leta 1991 ni bilo treba začeti znova,« je dejal Repe, ki je vojaški rok sicer služil v šoli za rezervne oficirje pehote v vojašnici v Šentvidu v Ljubljani, ki je bila »blažja« oblika Bileče. Bil je zadnja generacija šole v Šentvidu, v kateri so bili vodniki bilečanci, zato se tudi sam prišteva mednje. In kot priznava, je bilo tudi zanj služenje vojaškega roka ena največjih osebnih preizkušenj, »a hkrati izjemna in nezamenljiva šola socializacije. Naučila me je discipline in samodiscipline, prenašanja naporov in še posebej odgovornosti za druge.«

Zato so bili številni obrazi v dvorani marsikomu znani, saj so bili med njimi ljudje, ki so bili v prvih bojnih vrstah v osamosvojitveni vojni leta 1941. Jedro Teritorialne obrambe Slovenije so tvorili bilečenci, vrhunsko usposobljeni možje, ki so po vrnitvi iz JLA postali

pripadniki rezervne sestave Teritorialne obrambe Slovenije.

Avtor **Vasja Butina** je Ljubljčan, letnik 1948, vojaški rok v Bileči je služil v letih 1972-73. Zaposlen je bil v Mercatorju in Zavarovalnici Triglav, upokojil se je kot direktor mestne uprave občine Ljubljana. Nič presenetljivega, da se je predstavitev poleg številnih uglednih imen udeležil tudi župan Zoran Janković. Da bo napisal knjigo, se je Butina odločil po tistem, ko je v zapuščini svojih staršev našel številna pisma in razglednice, ki jih je domačim pisal iz Bileče, pa tudi zato, ker se tega zapisa ni lotil še nihče, vloga bilečancev pa je, predvsem zaradi njihovega deleža v TO, spregledana oziroma pozabljena. Poudaril je, da knjiga temelji na dostopnih dokumentih in seveda na lastnih spominih in spominih številnih bilečancev, pa tudi na zelo natančnih zapiskih iz dnevnika bilečanca Milana Dularja. Da gre za odlično opravljeno delo, v katerem so se na določen način prepoz-

nali prav vsi bilečanci, govori podatek, da je knjiga, ki je izšla v samozaložbi in brez omembe vredne promocije, že skoraj razprodana. Poleg spominov namreč prinaša tudi širši uvid v obdobje nekdanje skupne domovine, na vlogo in pomen služenja JLA, govori pa tudi o Bileči, o življenju v JLA, osebnih izkušnjah in preizkušnjah in o – za mlajše generacije – nekem drugem, komaj predstavljenem času. Ki pa je zaznamoval številne povojne generacije in ostal del našega skupnega spomina. »Ko sem bral prvo verzijo, se mi je zdelo, kot bi jo pisal sam,« je dejal **Zlatko Filej**, predsednik Društva bilečanci Slovenija. Da, tudi svoje društvo imajo ti možje in sestajajo se nekajkrat na leto. ●

Božo Repe, Vasja Butina in Zlatko Filej na predstavitvi

75 let Prve proletarske brigade

Brigada, ki je zaznamovala tudi

Konec decembra lani so v Srbiji ter Bosni in Hercegovini proslavljali 75. obletnico ustanovitve Prve proletarske brigade, ki je bila prva enota NOV in PO Jugoslavije, namenjena za bojevanje zunaj kraja izvora večine borcev. Že ob ustanovitvi je bila večnacionalna enota, saj so jo sestavljali partizani iz Srbije, ki so se umaknili pred 1. sovražno ofenzivo na območje vzhodne BiH, pa črnogorski partizani, ki so se umaknili pred veliko italijansko ofenzivo. Brigadi so se pridružili tudi Slovenci iz 1. slovenske partizanske čete Ivan Cankar, ki so jo v tedanjem Užicu na pobudo Edvarda Kardelja in Ivana Mačka 5. novembra 1941 ustanovili izgnani Slovenci s Štajerskega in Gorenjskega.

// PIŠETA: **Milan Gorjanc, Aleksandra Jankovič**

V brigado je vstopilo tudi dvanajst mladencev iz uglednih muslimanskih družin, in to naravnost iz verske šole. Tudi precej Hrvatov je bilo v brigadi, tako je bil komisar brigade Filip Kljajić po rodu iz Petrinje na Hrvaškem. Prvi komandant brigade je bil Koča Popović, po rodu iz bogate beograjske družine, diplomant filozofije na pariški Sorboni, poročnik španske republikanske vojske, vojskovodja in general partizanske vojske, minister za zunanje zadeve in podpredsednik Republike Jugoslavije.

Slovenci in 1. proletarska brigada

Že ob ustanovitvi je v brigado vstopilo 23 Slovencev, med njimi družina Pibernikovih z Jesenic: oče Albin, mati Julka in 11-letni sin Albin, ki še živi v Ljubljani. Priključili so jih 6. šumadijskemu bataljonu. Med 2. sovražno ofenzivo v januarju leta 1942 je brigada odšla v vzhodno Bosno razbit močan četniški odpor in izdajo. Pri Pjenovcu na Romuniji je januarja padlo devet Slovencev, težko pa je bil ranjen poveljnik čete Albin Pibernik. Drugi so nadaljevali pot okoli Sarajeva in se povzpeli na planino Igman, kjer je sledil 18-urni pohod po snegu in mrazu pri -32 stopinjah. Prezebalo je 172 borcev, med njimi najtežje Pibernikova mama, ki je za posledicami ozeblin umrla v bolnišnici v Foči. Malega Albina je za nekaj dni k sebi vzel tovariš Tito. Naslednji dan je bilo na zidnem časopisu zaščitne čete Vrhovnega štaba zapisano: »Ne plaši se, družo Stari, jer te čuva Albin mali!« V avgustu

leta 1942 se je v Slovenijo vrnilo devet tovarišev.

Ko so slovenski partizani izvedeli za ustanovitev dveh proletarskih brigad, so na Kremenjku z zbranimi partizani v aprilu leta 1942 ustanovili 1. slovensko proletarsko brigado. Pozneje so jo preimenovali v 2. grupo odredov. Še danes si niso enotni ne zgodovinarji in ne še živi udeleženci, zakaj brigada ni ostala pri življenju, saj bi bila tretja od vseh brigad na tleh tedanje Jugoslavije. Nekateri trdijo, da se ni strinjal vrhovni štab, ker ni mogla zadovoljiti zahtev formacije z najmanj 1100 borcev, saj je dosegla komaj nekaj nad 500 borcev. Tedanji častniki vrhovnega štaba zagotovo niso poznali razmer v Sloveniji, kjer geografske značilnosti ozemlja in moč sovražnikovega vojaštva niso omogočale učinkovitega bojevanja tolikšnih sil. Drugi spet pravijo, da zaradi ideološke različnosti OF in porajajoče se izdajalske bele garde ne bi bila za ljudi sprejemljiva proletarska usmerjenost partizanskih enot z rdečo zvezdo ter srpom in kladivom. Sočasno pa je Dakičeva Prva proletarska udarna četa (*Stane Semič Daki, op. ur.*) Italijanom iz dneva v dan zadajala velike izgube, pozneje je prerasla v 1. proletarski bataljon, ki je bil temelj oblikovanja 1. slovenske proletarske udarne brigade Tone Tomšič. Julija leta 1943 je ta brigada vstopila v novoustanovljeno 14. divizijo, ki je bila 3. novembra leta 1951 preimenovana v 14. proletarsko divizijo JLA, pozneje pa je pridobila še poimenovanje po Borisu Kidriču. To so bile slovenske partizanske proletarske enote. V JLA so bile

samo štiri proletarske divizije: 1., 2. proletarska, 6. proletarska Nikola Tesla in 14. proletarska Boris Kidrič.

Delovanje v Sloveniji

Prva proletarska brigada je v sklepnih operacijah po preboju najtežjega dela sremske fronte nezadržno prodirala proti zahodu in sodelovala pri osvoboditvi Zagreba. Po krajšem počitku je vrhovni poveljnik Tito usmeril celotno 1. proletarsko divizijo proti Trstu, kjer so se že začeli krhiti odnosi z zahodnimi zavezniki. Tako je 1. proletarska brigada prispela v Trst okrepljena s tanki 2. tankovske brigade. Divizija je branila meje

Polaganje vencev v Rudu: v imenu ZZB NOB Slovenije so ga položili Danilo Škorja, Vladka Blas in Albin Pibernik. Foto: Ibrahim Durmo

Slovenije in Jugoslavije na meji takratnega Svobodnega tržaškega ozemlja. Pozneje se je divizija razmestila po garnizijah – 1. proletarska brigada v Postojni, 13. proletarska brigada Rade Končar v Vipavski dolini in 3. krajinska proletarska brigada v Ilirski Bistrici. Na meji proti naši zahodni sosedbi je divizija ostala do jeseni leta 1964, ko jo je zamenjala 14. proletarska divizija Boris Kidrič.

V tem času je nenehno grozila nevarnost invazije zahodnih zaveznikov oziroma takratnega Nata na Slovenijo in Jugoslavijo. Prva resna grožnja so bile

partizanski boj v Sloveniji

enote poljskega generala Andersa, v katerih so se poleg Poljakov zbrali še različni izdajalski izmečki vzhodne Evrope, ki so jih zavezniške sile zajele v Italiji, jih oborožile in usmerile proti vzhodu. Razmeščene so bile tik ob meji s Slovenijo in so v manjših skupinah vdirale čez mejo. To so bili pripadniki ukrajinske 14. SS-divizije Galicija, Slovenci, Hrvati in Italijani iz zloglasne 24. SS-brigade kraških lovcev, pripadniki Ruske osvobodilne armade generala Vlasova. Od jugoslovanskih izdajalcev pa so bili pripadniki četniške divizije popa Đujića, četniški liški korpus Jevđevića, pripadniki Nedićevega Srbskega prostovoljskega korpusa in tudi naši primorski

domobranci. Februarja leta 1946 je tovariš Tito protestiral pri zaveznikih, kjer je navedel številko 105.000 oboroženec. Ocene so, da je bilo do sredine leta 1947 v Furlaniji približno 40.000 vojakov z namero, da vdrejo v Slovenijo. Tudi po razpustitvi Andersovega korpusa so sosede nenehno vznemirjali ob naši zahodni meji, prek severne meje pa so nam zavezniki pošiljali »protikomunistične borce ali borce za demokracijo«, ki so bili dejansko morilci, danes bi jim rekli teroristi.

Bivanje 1. proletarske divizije na Primorskem je bilo tudi učinkovito odvrčanje od agresivnih namer z Zahoda. To se je pokazalo leta 1953, ko so sosede Italijani zagrozili, da bodo z orož-

Zdenko Duplančič in Albin Pibernik na Igmanu
(Foto: Jožica Hribar)

jem vzeli celotno STO (*Svobodno tržaško ozemlje, op. ur.*) oziroma cono B, ker naj bi se angleške in ameriške okupacijske sile umaknile in prepustile cono A Italiji. Močne in elitne sile iz celotne Jugoslavije so jih zaustavile na meji in sklenjen je bil Londonski memorandum oktobra leta 1953. Na začetku 60. let je Jugoslavija izboljšala odnose z zahodnimi zavezniki in pritisk italijanske strani je popustil. Tako je 1. proletarska divizija zapustila slovensko ozemlje, med drugim tudi zato, ker je jugoslovansko politično vodstvo zaslutilo osvajalne namere vodstva tedanje Sovjetske zveze. Na Primorsko je prišla 14. proletarska divizija Boris Kidrič, ki je skupaj s še nekaterimi enotami JLA pripomogla, da je Italija naslednje leto podpisala Osimski sporazum, s katerimi je bila dokončno urejena slovenska zahodna meja. V tem je prispevek Prve proletarske brigade in proletarskih enot za miren razvoj Slovenije v povojnih letih.

Ob osamosvojitvi in intervenciji JLA v Sloveniji je v glavih vodilnih v generalštabu OS SFRJ nastal načrt, da se Slovenci znova srečamo s 1. proletarsko divizijo, saj bi po načrtu, izdelanem v času od 1. do 3. julija leta 1991, morala 1. proletarska divizija umiriti osamosvojitvene težnje Slovenije s hitrim prodorom od Zagreba prek Ljubljane do Postojne z izgovorom za zaščito zahodne meje Jugoslavije pred Natom. Na našo srečo se to ni zgodilo, ker mobilizacija rezervne sestave divizije ni uspela, saj je prvega dne na mobilizacijska zbirališča 1. gardnega polka (1. proletarske brigade) prišlo komaj deset odstotkov vojaških obveznikov. Po nekaj dneh so jih napotili samo do Vukovarja. To je prepričalo generale, da so

15. julija sprejeli odločitev o umiku JLA iz Slovenije, predsedstvo SFRJ pa je to potrdilo 18. julija 1991.

Slovenci na proslavi v Rudu

»Samo mir, strpnost in sožitje – seveda ob spodbujanju kakovostnih mednarodnih odnosov, razumevanju različnosti in medsebojnega spoštovanja ne glede na verske, nacionalne in politične razlike med nami – nam lahko zagotovijo boljšo in lepšo prihodnost.« S temi besedami je končal svoj govor **Slavko Rajak Rato**, župan bosanskega mesta Ruda, ki smo ga kot delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije skupaj z **Albinom Pibernikom**, najmlajšim borcem v prvem postroju 1. proletarske udarne brigade, obiskali 22. decembra 2016. Dan prej smo bili v Beogradu na slavnostni akademiji v čast ustanovitve slavne brigade. Slavnostni govornik je bil **Zdenko Duplančič**, prav tako eden njenih najmlajših borcev, zdaj pa predsednik združenja Prve proletarske. Duplančič je orisal bojno pot proletarcev, teh »nenavadnih navadnih ljudi«, kot jih je imenoval prvi komandant brigade Koča Popović.

Kraj Rudo je bil nekoč »božja pot za vojne veterane, visoke politične predstavnike, mladinske organizacije, tabornike in šolarje iz vse skupne države«, 22. december pa ni bil nekoč le rojstni dan JLA, »ampak za vse jugoslovanske narode simbol velikih idealov, požrtvovalnosti in vere v lepšo prihodnost, v skupnost, bratstvo in enotnost in v antifašizem«. Spomenik 1. proletarski na osrednjem trgu v Rudu še stoji, ulica se zdaj imenuje Ulica Draže Mihajlovića. K spomeniku smo skupaj z delegacijami iz držav nekdanje skupne domovine položili vence. V Rudu so še ohranjeni spominski muzej, partizansko pokopališče in tudi vse spominske plošče na območju občine. Župan je poudaril, da »vsako leto odprtih src sprejememo vse, ki spoštujejo Prvo proletarsko in NOB; ne sprašujemo, iz katere države prihajajo, kakšne vere so, kakšne narodnosti ...« O tem smo se prepričali tudi sami v pogovoru z ljudmi in posebej na prireditvi, ki jo je s folklornim društvom in svojimi dijaki recitatorji pripravil Blagoje Cerović. ●

Podcerkev v Loški dolini:

30. decembra 1944 je prišla v vas Podcerkev v Loški dolini skupina domobrancev, preoblečenih v partizane. Po vasi so spraševali za pot na Juršče, v resnici pa je bil to le izgovor, saj so iskali posameznike, za katere so vedeli, da so aktivisti OF. Ustavili so se pri Mlakarjevi hiši na številki 11, kjer je živel Frančiška Hace, Tončkova teta. Ker so ji požgali hišo, se je s sinom sem zatekla tudi Tončkova Lojzka. Bližal se je konec leta, zato so mladi partizani prihajali domov na obisk. S Primorskega je prišel k materi partizan Vinko; kratek dopust je za obisk domačih izkoristil tudi Ludvik Gregorič - Rihtarjev iz 14. divizije; na obisku pa sta bili še dve dekleti iz Palčjega - Marija Česnik in njena prijateljica Ivanka Česnik, obe terenski delavki na območju Palčja, Juršč in Knežaka. V hiši je bil tudi Mirko Mavko, ki se je med potjo iz Babnega Polja ustavil pri starših. Ko je izvedel, da je doma sovaščan Vinko, ga je šel obiskat.

Komaj so se posedli za mizo, so se prikazali domobranci in začelo se je streljanje. Najprej so ustrelili Frančiško Hace; Ludvik Gregorič in Marija Česnik sta skočila skozi okno, oba so zadeli rafali, a ne do smrti. Domobranci so ju umorili ob strahovitem mučenju. Ko je Vinko videl, da je mati mrtva, je planil skozi vhodna vrata. Tudi njega je pokosil rafal. Naslednji dan so partizani po sklepu nadrejenih aretirali in v navzočnosti vaščanov ustrelili štiri mlade ženske, za katere se je vedelo, da so naklonjene nasprotnikom.

V partizane preoblečene domobrance, sicer domače pripadnike Črne roke, so za to »junaško« dejanje predlagali za prejem nemškega bojnega odlikovanja, železnega križca. Časopis Slovenec je objavil, da so odlikovanje tudi dobili. V spomin na ta dogodek smo se 30. decembra lani zbrali na krajši slovesnosti in obudili spomin na pretresljivo dogajanje.

Besedilo in foto: Aleksandra Jankovič

Šentjanž na Dolenjskem:

Novembra lani smo na pobudo Vande Gorenjc in Cvetke Jazbec v Šentjanžu ustanovili krajevni odbor Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Šentjanž. Ustanovitev odbora je za kraj izjemnega pomena, saj imamo na območju Šentjanža in okolice izredno bogato zgodovino na-

rodnoosvobodilnega gibanja. Z ustanovitvijo odbora želimo ohraniti tradicijo NOB na Slovenskem, hkrati pa k delovanju v odboru privabiti mlade ljudi, ki se morda ne zavedajo pomena odpora proti okupatorju in pomena ohranjanja spomina na težke čase naših dedov.

Letos se bodo v Šentjanžu in okolici v organizaciji KO ZZB NOB Šentjanž

vrstili številni dogodki. Že 13. februarja smo organizirali pohod v Jatno, kjer smo se pri spominskem znamenju ob manjšem kulturnem programu spomnili partizanskih kurirjev, ki sta bila ubita ob koncu vojne leta 1945. Na istem mestu se bomo junija srečali tudi z učenci višjih razredov okoliških šol, ki jih je omenjeni dogodek že lani zelo pritegnil. V februarju bomo v spominsko klepetalnico povabili Milana Gorjanca iz predsedstva ZZB NOB Slovenije, ki nas bo spomnil na dogodke med osvoboditvijo Šentjanža ob koncu druge svetovne vojne. V aprilu si želimo čim večjo udeležbo na pohodu po nemško-italijanski okupacijski meji od Murnca do Telča, ki ga bodo organizirala društva izgnancev Šentjanž, Krmelj in Tržišče. Oktober bo v znamenju že tradicionalnega 8. pohoda po poteh Milana Majcna, na katerem se spomnimo junaškega boja narodnih herojev Milana Majcna in Jančija Mevžlja proti mnogoštevilni nemški okupacijski vojski. Želji krajevnega odbora ZZB NOB Šentjanž sta tudi organiziranje pohoda od javke do javke, kjer so si v vojnih časih predajali pošto partizanski kurirji, in ustanovitev čete Milana Majcna.

Vabimo vas, da se nam na dogodkih in prireditvah pridružite v čim večjem številu.

Iris Majcen Aupič

Sveta Ana:

V vasi Sveta Ana v Loški dolini so domobranci 47. čete Rupnikovega bataljona 13. januarja leta 1945 napadli speče vojake 1. in 3. čete Notranjskega odreda. V neenakem boju z domobranci je padlo 16 mladih borcev za svobodo, 15 pa je bilo zajetih. Pozneje so domobranci dva ujeta partizana ubili. V spomin na ta dogodek Krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Loška dolina vsako leto na ta dan pripravi spominsko slovesnost, na

kateri so letos spregovorili predsednik odbora Notranjskega odreda **Anton Mohorič**, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Cerknica **Miro Mlinar** in pokrajinski podpredsednik državnega združenja partizanov Italije **Renato Knajp**. Kulturni program so oblikovali učenci in učitelji Osnovne šole heroja Janeza Hribarja iz Starega trga in ljudske pevke iz Loške doline.

Foto: Zavod Oron

Dovce pri Komnu:

Ob 73. obletnici napada Južnoprimskega odreda na nacistično kolono 2. februarja 1944 na cesti med Komnom in Branikom smo se zbrali pred spomenikom, posvečenim osmim padlim partizanom, ki so v tej bitki izgubili svoja mlada življenja. Spomenik je letos lepo obnovljen.

Borci Južnoprimskega odreda pod vodstvom Antona Šibelja Stjenka so z dvema četama tega dne napadli nemško fašistično kolono štirih tovornjakov in dveh drugih vozil, ki so se pomikali proti Braniku. Prevažali so hrano in orožje. V tem boju je padlo 31 nemških in 50 italijanskih vojakov, eden je preživel, skrit pod kolesi tovornjaka. Partizani so pridobili sovražnikovo orožje, strelivo in vojaško opremo. Zaradi tega napada so se nacisti maščevali nad civilnim prebivalstvom in 15. februarja 1944 v Komnu in Braniku požgali 213 stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij. 680 prebivalcev so s tovornjaki odpeljali v nemška taborišča smrti, od koder so se le redki vrnili.

Upor proti nacifašizmu na Primorskem ima daljšo in drugačno tradicijo kot drugod, kar dokazujejo številni dogodki. Zato je protifašizem tudi temelj Evropske unije, je med drugim poudaril slavnostni govornik, zgodovinar dr.

Borut Klabjan, in opozoril, da danes številni ne vidijo razlike med fašizmom in protifašizmom ne le v Evropi, ampak tudi zunaj nje. Konservativna Evropa je spustila neofašistične skupine v politično areno in demokratične standarde na zelo nizko raven. Župan občine Komen Marko Bandelli je poudaril pomen partizanskega boja tudi z besedami: »Slovenci ne bi obstali, če se ne bi uprli nacifašizmu, ki nam je hotel vzeti materni jezik, kulturo, narodno identiteto.«

V kulturnem programu je sodeloval Pevski zbor Jezero Doberdob in navdušil prisotne z partizanskimi pesmimi. Posebej pa je pritegnila mlada solistka Mateja Petelin, ki je ob spremljavi Igorja Zobina zapela pesem Mati piše pismo belo.

Bruna Olenik / foto: Vid Šibelja

Štorje:

9. januarja je minilo 73 let od krutega umora tedaj komaj 15-letnega borca Kosovelove brigade Marjana Štoke s Proseka, ki ga je nacistična vojska zverinsko mučila in obesila na telegrafski drog, ker ni izdal svojih sotovarišev. V spomin na junaštvo in njegovo smrt prirejajo vsako leto spominsko slovesnost v Štorjah, na kateri se zberejo sorodniki umrlega partizana, njegovi soborci, člani številnih rodoljubnih organizacij, domačini in praporščaki.

Tako je bilo tudi 15. januarja, ko so v zadružnem domu v Štorjah pripravili slovesno proslavo v spomin na tega junaka. Da je bila Primorska zatirana v času italijanskega fašizma med obema vojnoma, za kar so se Primorci uprli in so zato nastale prve žrtve fašizma, so poudarjali vsi govorniki. Pozabili pa niso dogodkov med drugo svetovno vojno in na povojno dogajanje, vključno z osamosvojitveno vojno.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil član glavnega odbora ZZB za vrednote NOB Slovenije in predsednik območnega združenja ZZB za vrednote NOB Postojna **Jerko Čehovin**, zbrane pa sta pozdravila tudi predsednik sežanske borčevske organizacije Bojan Pahor in predsednica VZPI ANPI Antona Ukmarja Mira Prosek - Kontovel, Sara Ferluga. Prireditve je v nadaljevanje pospremila podpredsednica ZB za vrednote NOB Slovenije in sežanska podžupanja dr. **Ljubica Jelušič**, ki je orisala dogodke izpred 73 let in v opomin

mladi generaciji dejala, da se kaj takega ne sme več ponoviti. Delegacije so položile vence pred spomenik padlim domačinom v NOB, še posebno slovesno pa je bilo polaganje vencev in rož pred spomenik Marjana Štoke. Spomenik v marmorju in v obliki droga in ovite vrvi spominja na trpljenje in smrt mladega partizana. Ob denarni pomoči Štokovih svojcev sta ga obno-

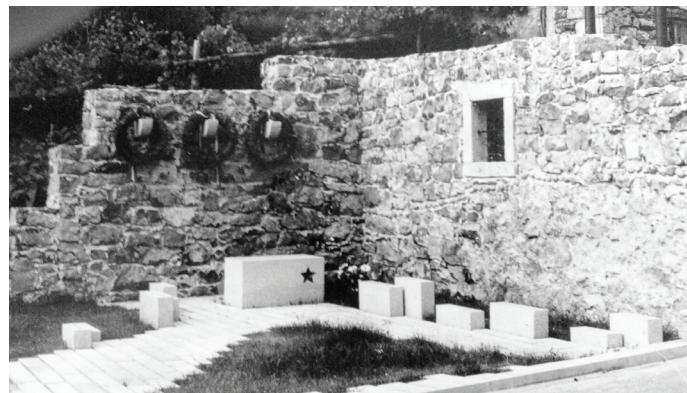
vila in popravila domačin Gabrijel Jeram in Robert Živec iz Skopega.

V kulturnem programu so sodelovali Godbeno društvo Prosek, Ženski pevski zbor Prosek - Kontovel z zborovodjo Markom Štoka in Moški pevski zbor Vasilij Mirk Prosek - Kontovel ter recitatorja Bojan Podgoršek in Ana Jelušič. V zgornjem nadstropju zadružnega doma pa je domačin Matevž Hrečak pripravil razstavo z naslovom Štorje v NOB. Že drugo leto je ob tej priložnosti potekal tudi 20-kilometrski pohod od Proseka do Štorij, ki se ga je letos udeležilo 45 pohodnikov. Prav z njihovim prihodom v zadružni dom in z zborom praporščakov se je slovesnost v Štorjah tudi začela.

Besedilo in foto: Olga Knez

Pedrovo:

V soboto, 21. januarja, je bila v kulturnem domu v Braniku proslava v spomin na enajst borcev VOS, ki so 25. januarja 1945 padli v vasi Pedrovo nad Bra-

nikom v spopadu z veliko močnejšimi silami nemškega okupatorja. Hladno vreme je prireditev KO ZB Branik prisililo, da so prireditev tokrat izjemoma preselili v prijaznejše okolje kulturnega doma v Braniku.

Slavnostna govornica je bil podpredsednica Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica **Katjuša Žigon**. Ob obujanju spominov na tragične dogodke tistih dni je poudarila pomen partizanskega boja za osvoboditev Primorske in za vzpostavitev pravičnejše družbene ureditve po vojni. V današnjem času smo priče veliki kraji našega družbenega premoženja, velikim socialnim razlikam in vse večji revščini.

Prisotne sta v imenu organizatorjev pozdravila predsednik Krajevne skupnosti Branik Miran Vidmar in predsednik KO ZB Branik Edvard Bizjak. Program so oblikovali Oktet Vrh pod vodstvom Simona Lična in učenci OŠ Branik pod vodstvom Natalije Plohl.

Slovesnost, na kateri je bilo prisotnih več kot sto udeležencev in jo je oplešalo 18 praporov, se je nadaljevala z družabnim srečanjem.

Besedilo in foto: Miloš Lozič

Sveče / Avstrija:

Zveza koroških partizanov in prijateljev protifašističnega odpora (ZKP) vsako leto na začetku februarja pripravi spominsko proslavo za padle partizane v Svečah na avstrijskem Koroškem in položi vence pri spomeniku narodnemu heroju Matiji Verdniku - Tomažu in drugim padlim partizanom.

V svojem pozdravnem govoru je podpredsednik ZKP Danilo Prušnik opozoril predvsem na pomen skupnega nastopanja proti vsem pojavom potvarjanja zgodovine. Slavnostni govornik **Štefan Schellander**, sin partizanke, pa je v svojem govoru predvsem poudaril, da tudi »v današnjih zapletenih geopolitičnih časih potrebujemo ljudi s trdnimi koreninami, ki bodo kljubovali raznim oportunističnim političnim vetrovom, in politike, ki zaradi enega simboličnega stavka v novi koroški ustavi ne klečeplazijo okrog volilcev«.

V sklepnem delu je nato še tajnik ZKP Andrej Mohar, ki je slovesnost tudi vodil, med drugim posebej opozoril na dejstvo, da imajo Nemčija, Avstrija in Slovenija v svojih ustavah zapisano kazensko odgovornost glede vnovičnega delovanja v smislu nacinalsocialistov in njihovih kolaborantov, da pa – paradoksalno – Nemčija te obveze še najbolj dosledno izpolnjuje, Avstrija že bolj mlačno, a vsaj delno, Slovenija pa ne.

Ob koncu se je Mohar zahvalil tudi za množično udeležbo iz Slovenije, saj je bilo med udeleženci veliko članov raznih ZB in tudi drugih udeležencev,

17 praporščakov iz občin Jesenice, Radovljica, Žirovnica, Bled, Gorje in Kranj, predsednik območne organizacije ZB Kranj Marjan Gorza, tajnica Doroteja Osterman ter skupina udeležencev iz Slovenj Gradca. Zahvalil pa se je tudi župniku v Svečah, ki je pomagal pri pripravi spominske slovesnosti.

Moški pevski zbor Bilka je na proslavi zapel več partizanskih in domoljubnih pesmi, recitator je prebral pesem padlega partizana ki govori o trpljenju in uporu Slovencev v Avstriji, in Pesem o resnici pokojnega koroškega pesnika Andreja Kokota s Kostanj. Od nastopajočih niti enkrat nismo slišali besede »gospod«.

Besedilo: Mihailo Pilipovič / foto: Franc Wakounig

Murska Sobota:

Do 8. marca so v Galeriji Murska Sobota na ogled male plastike slovenskega kiparja, slikarja in grafika **Janeza Boljke**, ki se je rodil 21. junija 1931 v Subotici, umrl pa je 20. avgusta 2013 v Ljubljani. S starši se je po drugi svetovni vojni preselil v Ljubljano, kjer je leta 1956 diplomiral na Akademiji za likovno umetnost. Leta 1959 je opravil podiplomski študij kiparstva pri Karlu Putrihu, leta 1961 pa še podiplomski specialistični študij grafike pri Riku Debenjaku. Pozneje se je izpopolnjeval v Evropi in na potovanjih po svetu. Ostal je zvest svojemu mestu Ljubljana, kjer je po končanem šolanju za umetnika ustvarjal vse do svoje smrti. Mestu Ljubljana je zapustil največ svojih javnih del.

V umetniških krogih ga imenujejo začetnik slovenskega nadrealističnega kiparstva, slogovno pa ga uvrščajo med novodobne nadrealiste. Znan je postal po svojih stvaritvah iz železa, sestavljenih z varjenjem odpadnih kosov železa in starega orožja. V Sloveniji so tri spominska obeležja NOB s skulpturami Janeza Boljke. Na ljubljanskih Žalah je spomenik žrtvam NOB iz leta 1965 (na fotografiji), v Ribnici je spomenik Ribniška partizanska družina iz leta 1959; na Mejniku, na hribu nad vasjo Gonjače v Goriških brdih pa je njegov reliefni spomenik padlim v NOB iz leta 1961. Omeniti velja, da je z oblikovalcem Miljenkom Liculom soustvaril likovne rešitve za slovenske evrske kovance.

Besedilo in fotografija: Filip Matko Ficko

Hruševje, Sajeveče:

Januarja se spominjamo boja partizanov v znameniti dražgoški bitki, katere udeleženca sta bila tudi rodoljuba in partizana Edvard Tominc in Ludvik Ogrizek, doma iz Hruševja. Edvard Tominc je padel dva dni po dražgoški bitki na Mošenjski planini. Ludvika Ogrizka pa so Nemci ranjenega ujeli leta 1944, ko je jurišal iz obkolitve Cankarjevega bataljona. Poslali so ga v Dachau, kjer je kmalu zatem umrl.

Člani KO ZB za vrednote NOB Hruševje s predsednikom Radom Škerjancem in ZB za vrednote NOB Postojna s predsednikom Jerkom Čehovinom so 29. januarja v njun spomin pripravili krajšo spominsko slovesnost. V kulturnem programu so sodelovali: predsednik KO ZB Hruševje Rado Škerjanc, har-

monikar Nejc Šabec iz Rakulika, učenec OŠ Miroslava Vilharja v Postojni in pesnica Ana Horvat.

Prav tako so se člani KO ZB Hruševje poklonili spominu na legendarni Sočanov bataljon, ki je v izredno težkih razmerah 24. januarja 1945 krenil na dolgo pot z Banjške planote na cilj v Lokve pri Črnomlju, kjer je bilo poveljstvo Narodne obrambe. Ob postanku v Sajevečah je partizane nenadoma napadla nemška patrolja. Padlo je sedem partizanov, med njimi poročnik Ivan Klobučar - Sočan, več je bilo ranjenih (po podatkih iz knjige Nesrečni saješki boj Sočanovega bataljona avtorja Bojana Pavletiča). Preostali preživeli borci so nadaljevali pot v Belo krajino, medtem ko so za ranjene poskrbeli domačini in dr. Franc Ambrožič, partizanski zdravnik.

Ana Horvat, KO ZB Hruševje

Radenci:

V Šratovcih je 4. februarja potekal zbor članic in članov Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Radenci, ki mu predseduje Darjan Mencigar. Med 39 udeleženci so bili gostje: predsednica Območnega združenja ZZB za vrednote NOB Gornja Radgona Marija Červič, predstavniki občinskih veteranskih organizacij in združenj, župan Občine Radenci Janez Rihtarič in predsednica Turističnega društva Radenci Karmen Žibret Kavčič. Poročilo o delu v minulem letu je podal predsednik Darjan Mencigar, ki je spomnil, da je KO ZB za vrednote NOB Radenci 31. decembra 2016 štela 78 članic in članov. Umrli so štirje: Viktor Grah (Radenci), Marija Slana (Radenski Vrh), Cvetka Kumlanc (Radenci) in Ivan Trstenjak (Boračeva), so pa v organizacijo vstopili štirje novi člani. V minulem letu so izvedli 20 večjih aktivnosti, pri tem so pohvalili sodelovanje z Območnim združenjem Zveze veteranov osamosvojitvene vojne Gornja Radgona, Območnim združenjem Zveze slovenskih častnikov Gornja Radgona, Združenjem šoferjev in avtomehanikov Gornja Radgona ter z osnovnima šolama v občini (OŠ Kapela in OŠ Kajetana Koviča Radenci) kot tudi z Občino Radenci. Za vse delovanje so porabili le 1.859,89 evrov. Poročilo o delu organizacije s tako malo denarja so pohvalili predvsem gostje, še posebno župan Občine Radenci Janez Rihtarič.

V programu dela za letos so zapisali udeležbe na spominskih slovesnostih (pri Treh žeblih na Osankarici in v Dražgošah so že bili), marca bodo obiskali Monoštrter na Madžarskem (obisk groba komandirja Prekmurske čete Alojza Škerjanca - Mirka), aprila bodo pripravili slovesnost ob dnevu OF v sodelovanju s podjetjem Erinox

Radenci; udeležili se bodo slovesnosti v Murski Soboti, na Petanjcih ter na Poljani; na Menini planini in pohoda osamosvojitvene vojne 1991 od Gornje Radgone do Radenec; avgusta bodo šli na Ptuj na slovesnost v spomin Slovenskogiške čete in Jožeta Lacka; oktobra na Vanečo ter pripravili komemoracijo na Kapelskem Vrh; novembra načrtujejo pogovor z zgodovinarjem dr. Marjanom Žnidaričem, decembra pa obiske starejših članov.

Filip Matko Ficko; foto: Marija Erveš

Gorišnica:

Občina Gorišnica in ZB za vrednote NOB Gorišnica sta v soboto, 4. februarja, pripravili spominsko slovesnost ob obletnici boja na Toplakovi domačiji in v spomin štirim padlim borcem 4. februarja 1945. Po pozdravnih nagovorih in spominskem govoru, ki ga je imel župan občine Gorišnica, Jože Kokot, so nastopili člani KUD Ruda Sever Gorišnica: oba pevska zbora in recitatorka.

Besedilo in foto: Bogomir Toplak

Ljubljana:

ZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje je na slovesnosti ob koncu prejšnjega leta svojim članom podelilo priznanja ZB za vrednote NOB Slovenije in priznanja Združenja borcev za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje za minulo leto. Srebrni plaketi ZB za vrednote NOB Slovenije sta dobila

Staša Rejec za svoj prispevek k prenašanju vrednot NOB na doraščajočo mladino predvsem v času zaposlitve na področju vzgoje in izobraževanja in za svoje delo v različnih družbenih organizacijah in društvih ter **Ignac Rozman** za vrsto dejavnosti, med drugim tudi za vestno in odgovorno opravljanje funkcije praporščaka in obiskovanje borcev v domovih za starejše. Priznanji je v imenu ZB za vrednote NOB Slovenije podelil Jože Oberstar, predsednik odbora za priznanja pri ZB NOB Slovenije.

Aprila lani sta bili na naš predlog na slavnostni seji ZB za vrednote NOB Slovenije v Festivalni dvorani že podeljeni dve zlati plaketi, in sicer predsedniku uprave BTC Jožetu Mermalu za večletno vsestransko in materialno pomoč našemu združenju in KO ZB NOB Zadobrova - Sneberje za njeno vsestransko delovanje. Na tokratni slovesnosti pa je Branka Kastelic, predsednica ZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje, podelila še priznanja združenja. Listino častni član združenja so dobili: Sonja Vrščaj, Albin Levičnik, Jože Prepeluh in Anton Uravič - Ante, plaketo združenja pa: Nada Starinšinič, Mitja Maček in Breda Bizilj ter PGD Zadobrova - Sneberje - Novo Polje. Listino združenja pa so dobili: Nuša Kocjančič, Marija Jalen, Cveto Noliml in Tatjana Kobal.

B. K.

Idrija, Cerkno:

Območno združenje ZB za vrednote NOB Idrija - Cerkno je 14. decembra lani sklicalo izredno skupščino, na kateri je 30 delegatov zastopalo 433 članov ZB iz 14 krajevnih organizacij. Skupščine so se udeležili tudi gostje iz Društva vojnih invalidov severne Primorske, Pokrajinskega sveta ZB za severno Primorsko, vojnih veteranov za Slovenijo in Planinskega društva Idrija.

Izredno skupščino so sklicali zaradi volitev nadomestnih članov in organe združenja. Na predlog izvršnega odbora so za novega predsednika Območnega Združenja borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Idrija - Cerkno izvolili Bojana Režuna, za podpredsednika pa Alda Carlja in Jožeta Jerama. Izvolili so tudi 15-članski izvršni odbor in tričlanski nadzorni odbor. Na predlog novega predsednika so dosedanjemu dolgoletnemu predsedniku Jelku Kašči podelili naziv častnega predsednika OZ ZB za vrednote NOB Idrija - Cerkno.

Nekateri kandidati za vodstvene naloge v območnem združenju ZB smo se že pred izvolitvijo aktivno angažirali z namenom uresničevanja poslanstva borčevskih organizacij in ohranjanja vrednot NOB. S tem namenom je bil pripravljen tudi predlog sprememb in dopolnitev statuta, ki smo ga sprejeli na seji. Novoizvoljeno vodstvo si bo skladno s svojimi programskimi usmeritvami med drugim prizadevalo za ohranjanje zgodovinskih resnic narodnoosvobodilnega boja, za vzdrževanje pomnikov, grobišč in grobov padlih in umrlih borcev NOB ter za spodbujanje solidarnosti in humanih medsebojnih odnosov in razvijanja raznih oblik prostovoljne pomoči za ostarele,

bolne in onemogle člane ZB. Novi predsednik je v svojem zahvalnem govoru delegatom članom ZB obljubil transparentno delovanje in redno obveščanje javnosti o našem delovanju. Posebej si bomo prizadevali za vključevanje novih članov v našo organizacijo, še posebno potomcev in sorodnikov padlih in umrlih borcev NOB in vseh mladih, ki spoštujejo in si prizadevajo ohraniti vrednote NOB.

Aldo Carli

Ljubljana:

KO ZB za vrednote NOB Zadobrova - Sneberje, ki jo vodi Lado Sluga, je lani dobila zlato plaketo ZB za vrednote NOB Slovenije kot ena najbolj aktivnih krajevnih organizacij s hitrim porastom števila članov. Približno 300 jih že imajo, in kot so poudarili na občnem zboru na začetku leta, so se lani udeležili veliko spominskih prireditev po vsej Sloveniji, povezujejo pa se tudi s sorodnimi društvi drugje po Sloveniji in tudi v državah nekdanje skupne države. Podpredsednik krajevnice organizacije Vojko Robnik je poudaril, da se je vseh prireditev skupaj lani udeležilo približno tisoč članov, posebej pa so ponosni, da zelo dobro sodelujejo tudi z drugimi društvi in osnovno šolo v svojem okolju.

Med razpravo, v kateri so sodelovali tudi Janko Heberle, predsednik ljubljanskega mestnega odbora ZB, Branka Kastelic, predsednica ZB Moste - Polje, in Tone Podobnik, podpredsednik Četrtni skupnosti Polje, so poudarili vpetost organizacije v svoje okolje in dobro sodelovanje. Med nalogami letos pa so poleg obiskovanja in priprave prireditev zapisali tudi skrb za svoje ostarele člane in utrjevanje vrednot, kot so tovarištvo, solidarnost in domoljubje.

Občni zbor so prepletli z nastopi 7-članske moške pevske skupine Roman-tiko, ki jo vodi Mario Koritnik in goji večglasno fantovsko petje, prepevajo pa izključno lastne pesmi, v katerih dajejo poseben poudarek besedilom.

J. H.

Bolnišnica Franja znova deluje

(tokrat zaradi oskrbe brezpravnih prosilcev za azil)

Zagotavljanje človekovih pravic je bila ključna parola slovenske osamosvojitve. Paradoksalno, tako rekoč vse vlade samostojne Slovenije so se zapletle v množične kršitve človekovih pravic. Po izbrisanih so se na udaru slovenske vlade tokrat znašli prosilci za azil.

// PIŠE: **Dimitar Anakiev, dr. medicine**

Ko sem marca leta 2016 sprejel povabilo organizacije Zdravniki sveta, da bi opravljal delo vodje razvoja zdravstvene oskrbe prosilcev za azil v Sloveniji, nisem vedel, da se bom tudi sam vpletel v novo zgodbo množičnih kršitev človekovih pravic. Vlada je tedaj šele sprejela zakon o mednarodni zaščiti in podrobnosti niso bile znane, praktičnih izkušenj z izvajanjem zakona ni bilo, nobene reakcije – *terra incognita* ... To, da v Sloveniji prosilec za azil nima pravice do primarnega zdravstvenega varstva, da zakon ne dovoljuje prosilcu dostopa do zdravnika, ni preprosto razumljivo. Ekonomske razlage niso prepričljive, ker gre za simbolično število nekaj sto ljudi. Kot kaže, je to tiho uzakonjenje rasizma v slovenski družbi. 84. člen Zakona o mednarodni zaščiti predvideva samo nujno zdravljenje prosilca, kar pomeni le takrat, ko je neposredno ogroženo življenje (infarkt in podobno). Iz tega zakona je izvzeto reproduktivno zdravje žensk in otrok. Pri tem je treba vedeti, da večina prosilcev za azil čaka na odločbo več let, poznamo primer tudi petletnega čakanja. Žrtvam svetovnega imperializma za več let odvzeti pravico dostopa do zdravnika očitno ne pomeni nič drugega kot zlorabo medicine za odvrčanje prosilcev od Slovenije, pri čemer zakonodajalec resno računa, da bodo slovenski zdravniki sodelovali z vlado pri zlorabi medicine in pri množičnem kršenju človekovih pravic.

Ko je izbruhnila begunska kriza v tako imenovanem razvitem svetu, so se najprej oglasila združenja zdravnikov, ki so svojim vladam narekovala medicinske in človeške standarde, po katerih se morajo ravnati. V Sloveniji se kaj takega ni zgodilo. Slovenska strokovna združenja so se bolj kot s pravicami prosilcev ukvarjala z nadaljnjim uničevanjem sistema javnega zdravstva in hitela v pri-

vatzacijo. Zato so stiske in težave prosilcev širši družbi neznane. Poglejmo na nekaj primerih, kako je ta slovenski rasiistični zakon videti v praksi.

Krojaču iz Kabula F. B. (31) so talibani prestrelili desno podkolenico. V bolnišnici v Afganistanu je bila narejena osteosinteza, a ker je bil vstavljeni kovinski element nekoliko daljši, je na podplatu in pod kolenom gledal ven. Zato je prosilec težko hodil, čutil je neznosne bolečine in se spopadal z nenehnimi infekcijami podkolenice, ki smo mu jo v humanitarni medicinski mobilni enoti zdravili z antibiotiki. Zaradi neznosnih bolečin in po-

so razširili preiskavo z ultrazvokom in rentgenom in znova ugotovili, da je vse normalno. Napadi so se ponavljali, zato smo v humanitarni medicinski mobilni enoti poklicali internistko, našo sodelavko, ki je pro bono pregledala pacienta in predlagala, naj v pregled nujno vključimo pulmologa. Na našo prošnjo se je spet pro bono vključila pulmologinja, ki je opazila sence na pljučih in posumila na tuberkulozo. Pacienta je napotila na Golnik, kjer je bil nemudoma sprejet v nadaljnjo obravnavo.

V enem letu sem zdravil več kot tisoč prosilcev in pri tem srečal na desetine in desetine podobnih zgodb. Nevzdržne humanitarne razmere, v katerih so množično kršene človekove pravice in je ogroženo zdravje ljudi, so nas prisilile, da smo ustanovili humanitarno združenje Zdravniki za azilante, v katerem so zdravnice in zdravniki, študenti medicine, sestre in laični aktivisti. Tako je nastal projekt Mestne bolnice Franja, ki deluje od septembra 2016 v Rogu v Lju-

Ko je izbruhnila begunska kriza v tako imenovanem razvitem svetu, so se najprej oglasila združenja zdravnikov, ki so svojim vladam narekovala medicinske in človeške standarde, po katerih se morajo ravnati. V Sloveniji se kaj takega ni zgodilo.

gostih infekcij je prosilec zaprosil upravo azilnega doma za odstranitev kovinskega elementa, kar bi moralo biti storjeno že v roku, ki je za tako odstranitev potreben in je že zdavnaj pretekel. Uprava je prosila kirurga v UKC za mnenje, ali je življenje F. B. neposredno ogroženo, in ko je dobila negativen odgovor, so prosilca – v skladu z zakonom – zavrnil.

Zloraba medicine v politične namene je dvorezni meč. Niso ogroženi samo prosilci, temveč tudi delavci Ministrstva za notranje zadeve in širša družba. O tem govori naslednji primer: kmet A. A. (55) iz province Bamjan v Afganistanu je večkrat potožil, da ne more dihati. Bil je napoten na Nujno medicinsko pomoč (NMP), kjer so ugotovili, da so vitalni znaki normalni. Ker se je napad dispneje čez nekaj dni ponovil, so ga spet v skladu z zakonom napotili v NMP, kjer

bljani. V naši pro bono ambulantni, ki dela ob torkih in petkih od 14. do 17. ure, se je v štirih mesecev zdravilo več kot sto prosilcev za azil ter nekaj domačih deprivilegiranih ljudi.

V času svojega enoletnega delovanja sem ugotovil, da v slovenskem narodu ni rasizma. Niti eden izmed kolegov zdravnikov, ki sem jih prosil za pomoč in sodelovanje, me ni zavrnil, niti eden me ni prostaško vprašal, »ali veste, koliko to stane«. Nasprotno, vsi so takoj in brezpogojno pomagali. Enako velja za uslužbenke Ministrstva za notranje zadeve v Azilnem domu, policiste in varnostnike. Tudi oni se obnašajo profesionalno in velikokrat humano, tudi oni pomagajo ljudem v stiski. Od kod potem rasizem v naši zakonodaji, če je slovenskemu narodu tuj? Morda je pa to ta tujek, pred katerim nas mora naša vlada ščititi?

Ko razmišljam o svojem življenju

Letos julija bom dopolnil 83 let. Rodil sem se v Trbovljah in se star dve leti z očetom in materjo preselil v Zagorje ob Savi, kjer je bil oče imenovan za ravnatelja tamkajšnje meščanske šole, mati pa je tudi učila v tej šoli. Pred tem sta učila v meščanski šoli v Trbovljah. V Zagorju sem dočakal nemško okupacijo – star sem bil sedem let in takoj sem moral v prvi razred nemške osnovne šole, v kateri je bil ves učiteljski kader nemški in so takoj začeli izvajati potujčevanje. Govorili so nam, da je naša domovina Nemčija, mi pa eno ljudstvo, ena država in en voditelj, to pa je Adolf Hitler. V tretjem razredu smo morali učenci že paziti, da ni kdo izrekel slovenske besede vpričo učitelja ali učiteljice, kajti sledila je stroga kazen. Doživeli smo tudi streljanje talcev pred hišo, kjer smo stanovali v Zagorju in je bilo tam nogometno igrišče. Na Zagorje imam sicer lepe spomine – na otroke in na rudarje. Ko sem bil star šest let, me je oče prvič peljal v rudnik med rudarje, da sem videl, kako težko je njihovo delo! Oba – oče in mati – sta bila velika človekoljuba in sočutna človeka ter zato zelo spoštovana pri ljudeh. Vedno sta bila pripravljena pomagati vsem ubogim in pomoči potrebnim. Tudi med okupacijo je bila mati povezana s partizani in nenehno v smrtni nevarnosti zaradi tega. Zalagala je partizane s sanitetnim materialom, kot uslužbenka na takratni občini pa je omogočala nabavo živilskih kart tudi tistim, ki so imeli kakšnega svojca med partizani, čeprav tega ne bi smela. Lahko bi jo namreč kdo izdal. Zato je bila takoj po izgonu okupatorja premeščena kot učiteljica na gimnazijo v Ljubljano in je tam dočakala upokojeve.

Ko se je oče skupaj z menoj in mojim bratom leta 1944 vrnil v svoj rojstni kraj, v vas Škrjančevo pri Radomljah, je bil že težko bolan, streljanje talcev pred našo hišo ga je močno pretreslo in prizadelo – bolehal je namreč za multiplo sklerozo. V poslopju mлина, katerega lastnik je bil njegov brat, pa je začel poučevati okoliške otroke, da ti ne bi ostali brez osnovne izobrazbe. V bližini je bila nemška orožniška postaja in po nekaj mesecih so Nemci dejavnost mojega očeta izsledili in jo zatrli. Po vojni je bil oče invalidsko upokojen, saj je popolnoma ohromel.

Sam sem moral leta 1945 najprej opraviti sprejemni izpit za vpis v srednjo šolo, potem pa sem se vpisal na klasično gimnazijo in tam tudi maturiral. Po maturi sem obiskoval tečaj, ki ga je organiziral Zavod za šolstvo RS, in se zaposlil v dijaškem domu kot vzgojitelj. Vpisal pa sem se tudi na pravno fakulteto in kot absolvent šel na služenje vojaškega roka, kjer sem bil odgovoren za vodenje moralnopolitične vzgoje v svoji enoti.

Kot vzgojitelj v domovih učencev srednjih šol sem se z vsem svojim srcem posvetil vzgojnemu delu z učenci, ki so mi bili zaupani. Poleg svoje pedagoške izobrazbe – leta 1974 sem diplomiral na pedagoški akademiji – mi je koristila tudi izobrazba s pravne fakultete.

Kot vzgojitelj sem se trudil pri svojih učencih v domovih vzbuditi čut odgovornosti za lastna dejanja, do dela in delovnih obveznosti. Posebno veliko pozornost sem posvetil prikazu o tem, kako porušeno domovino smo dobili po vojni in kako smo se trudili, da bi bilo življenje lepše in pravičnejše. Vzgaljal sem jih k človekoljubju in sočutju. Pripovedoval sem jim, kako smo se kot mladinci vključevali v udarniško delo.

Kot brigadir, pripadnik Udarne ljubljanske delovne brigade Jake Avšiča, sem generala Avšiča osebno spoznal in so mi njegove besede in načela še zdaj v dragocen spomin, pa tudi v opomin. So globoko v mojem srcu.

Kot vzgojitelj sem dobil od svojih učencev v spomin različna darila, ki so mi prav tako dragocen spomin in dokaz, da sem bil z njimi resnično z vsem srcem povezan. Bili so doma iz vseh republik nekdanje Jugoslavije – od Vardarja do Triglava, od severa do juga. Učenci iz Bosne so mi dali v spomin svoj simbol – obesek s polmesecem in zvezdo ter rdeči fes, učenci Hrvati pa naglavni trak z grbom, ki ga je nosil hrvaški bорец ob bitki za Vukovar.

Zdaj ko sem upokojen in se lahko ukvarjam le še s pisanjem, napišem še kakšen svoj prispevek v časopisa Dnevnik in Nedeljski dnevnik ter v revijo Svobodna beseda, kjer najdem še druge zame zanimive članke in prispevke. Predvsem so me navdušili prispevki v pismih bralcev avtorjev Spomenke Hribar in Srečka Križanec.

V svojem življenju in pri delu sem se ravnal v skladu z verzi našega pesnika Otona Župančiča, ki je zapisal: »Bodočnost je vera! Kdor zanjo umira, se dvigne v življenje, ko pade v smrt!«

Želim pa si, da se končno uresniči tudi verzi našega pesnika Franceta Prešerna, ki pravijo: »Edinost, sreča, sprava naj k nam nazaj se vrnejo, otrok, kar ima Slava, vsi naj si v roke sežejo, da oblast in z njo čast ko pred spet naša bosta last! Naj zdrobe njih roke si sponе, ki jih še teže!« Naj se neha razklanost med nami, enoumje z leve ali desne, kakršen koli ekstremizem vodi v brezumje in posledično spet v medsebojno klanje – naj nas končno zgodovina kaj nauči in izuči. Bila je kruta in krvava, ko je brat pobijal brata in se je Zagorjan s priimkom Čobal odločil za samomor in v poslovnem pismu napisal, da se je za ta svoj korak odločil zato, »ker noče več živeti na tem umazanem svetu, ko že mori Slovenec svojega brata Slovenca«. Nemški gestapovec se je zdrnil in globoko zamislil, ko mu je moja mati to pismo prevedla na njegovo zahtevo.

Metod Škerjanec, Ljubljana

Ali se Cerar res dela norca iz padlih v vojni za Slovenijo?

To vprašanje namreč postavlja mladi voditelj na TV Nova 24, Aleksander Rant, predsedniku vlade RS dr. Miru Cerarju, ob sprejemu za svojce padlih pripadnikov Teritorialne obrambe RS, MNZ,

civilnih žrtev in ranjenih v vojni za Slovenijo. Sprejem je bil 23. decembra lani. In Rant cinično nadaljuje, da je bila na ta sprejem vabljen tudi Emilija Merlak, žena agresorskega vojaka JLA Antona Merlaka. Glede na to, da je dolžina v rubriki Pisma bralcev omejena, ne morem opisati podrobnosti. Gospa Emilija Merlak ni prišla ne z Lune in ne z Marsa. Ona je pokončna žena pokojnega pilota helikopterja. V teh letih je gotovo ogromno pretrpela. Avtor se sklicuje tudi na sodbo sodišča, da je bil helikopter Gazela 664, v katerem je letel pilot Merlak, sovražno plovilo in legitima tarča. Kakšna ironija, da se prav na tej TV sklicujejo na sodbo sodišča! Kljub svoji mladosti imate zelo slab, predvsem pa izjemno zamegljen spomin.

Nekaj vprašanj za vas, novinar Rant: ste pozabili, kako ste v ponedeljek, 18. avgusta 2014, pred Vrhovnim sodiščem nagovarjali vaše zbrane privržence, da se bojujete za pravico in pravno državo, da sodba v primeru Patrie ni samo farsa, je zločin? Spraševali ste se, ali smo še sploh normalna država. Nismo! ste nadaljevali v svojem govoru. Tistega dne ste obsojali sodnike, tožilce, profesorje na fakulteti. In zdaj se nenadoma tako poduhovljeno prav vi sklicujete na sklepe sodišča. V nadaljevanju pišete, da ni nič novega, da se slovenski levičarji norčujejo iz tistih, ki so v devetdesetih letih gradili našo državo. Vseh vaših žalitev v tem prispevku ne bom navajal, ker tega niso vredne. Ne poznate zgodovine tistega časa in ne poznate činov Slovenske vojske. Sam sem član veteranske in častniške organizacije, ne poznam nobenega br. generala Toneta Krkoviča. Sva pa bila že večkrat skupaj z brigadirjem Toneom Krkovičem.

Menda razpolagate tudi z informacijo, da se je gospa Merlakova udeležila sprejema in da je celo dobila darilo organizatorja. Pravite, da ste vprašanja, ali bodo gospo Merlak črtali s seznama svojcev borcev za svobodno Slovenijo in ali je bila res na sprejemu, poslali v kabinet predsednika vlade. Odgovore še čakate. Svetujem vam, da v tem času, ko čakate odgovore, preberite tri odlične knjige. Prva je delo avtorja Matjaža Frangeža z naslovom Kaj nam pa morejo, druga knjiga je delo avtorja Mateja Šurca z naslovom Prevarana Slovenija – Domoljubje, zapisano z ničlami in tretja delo z naslovom Skrito povelje avtorice Drage Potočnjak. Morda bodo po tem vaše bolečine z levico nekoliko popustile.

Na koncu svojih izjav avtor končuje, da na državnih proslavah sedijo v prvi vrsti tisti, ki niso hoteli samostojne Slovenije. Koliko podlosti in pritlehnosti je v teh izjavah! In še za konec: »Če je lahko 'osamosvojitelj' Milan Kučan, ki je prej veleizdajalec, je lahko tudi mož Emilije Merlak ne glede na to, kakšen pljunek v obraz to predstavlja za vse, ki so res dali življenje za Slovenijo.«

To so težke besede. Pljunek v obraz s tako podlimi žalitvami pošiljate vsem poštenim Slovencem vi, Aleksander Rant, SDS-ovo trobilo na Novi 24TV.

Srečko Križanec, Štore

Andrej Stanovnik

Na pokopališču v Polju pri Ljubljani smo se 23. decembra lani poslovili od našega najstarejšega dolgoletnega člana, Andreja Stanovnika. Rodil se je 25. novembra 1919 v Vrzdencu pri Horjulu kot drugi od enajstih otrok v Štefičevi družini. Zaradi številne družine je njegov oče Franc, čevljar, le težko nahranil vsa lačna usta, čeprav je po cele dneve delal, zato so morali komaj odrasli otroci s trebuhom za kruhom. Andreja je pot popeljala v Logatec, kjer se je izučil za trgovca.

Začela se je druga svetovna vojna in Stanovnikova družina je dajala zatočišče ljudem, ki so se iskreno uprli okupatorju, saj so čutili dolžnost ohraniti slovenstvo. Tudi Andrej je poleg bratov, sester in staršev začel že v novembru leta 1941 delovati za OF tako, da je zbiral orožje, sanitetni material

in hrano. Zbiral je tudi podatke o domobranski postojanki v Šentjoštu nad Vrzdencem. Zaradi domačih izdajalcev so bili aretirani in odpeljani v taborišča, očeta pa so domobranci januarja leta 1944 ustrelili v Rozmanovem mlinu. Andreja so vse od 15. junija 1942 pa do 11. julija 1945 selili iz taborišča v taborišče. Začelo se je z Gonarsom, nadaljevalo v Renicciju in po kapitulaciji Italije končalo v Flossenburgu, kjer je bilo delovno taborišče namenjeno garaškemu delu v kamnolomu in opekarni. Po končani vojni se je Andrej srečen, a izmučen vrnil domov. Posledice trpljenja je nosil vse življenje. Zaposlil se je v Trgovskem podjetju Polje, v Sostrem v trgovini Pri Kovaču. Pozneje, do upokojitve je bil poslovodja v trgovini Pri Valiču v Slapah. V tem času sta z ženo Fani z veliko truda in odrekovanja v Polju zgradila svoj dom. V zakonu so se jima rodili otroci Andrej, Nataša in Mitja.

Andrej je bil družinski človek, zanesljiv, potrpečljiv, skromen in z ljubeznijo do zemlje, zelo rad je imel tudi sprehode v naravi in po gozdu. Veliko ljubezni je izkazoval do petih vnukov in osmih pravnukov. Pred leti mu je začelo pešati zdravje, bolezen se je poglobljala in obležal je v postelji. Do zadnjega je bil obdan z ljubeznijo svojih najdražjih, še posebno njegove Fani. V spominu ga bomo ohranili z vsem spoštovanjem do njegovega prispevka k svobodi slovenskega naroda.

Andrej Torkar, predsednik KO ZB Polje - Slape

Milan Per

Na začetku decembra lani smo se na pokopališču v Sinji Gorici pri Vrhniki poslovili od partizana Milana Pera, rojenega 6. marca 1925 v Sinji Gorici pri Vrhniki, sicer člana skupnosti borcev Dolomitskega odreda. Milan je po končani osnovni šoli na Vrhniki leta

1940 nadaljeval šolanje kot vajenec v takratnem podjetju Rosa – zastopstvu za podjetje Škoda v Ljubljani na Poljanski cesti. Po okupaciji je v tem podjetju kmalu navezal stike s prvimi ljubljanskimi ilegalci, kot so bili Stane Fatur, Ivan Turk, Franc Dremelj, Franc Borštnik, Matevž Istenič in Ivan Kozmenko, ki so konec leta 1941 vsi odšli v partizane. Milan

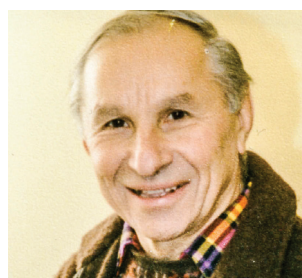
je v podjetju ostal vse do 10. junija 1942, ko je zaradi očitne nevarnosti aretacije oziroma izdaje tudi sam odšel v Dolomitski odred. Od tam so ga premestili v Notranjski odred na komando mesta Stari trg, pozneje pa v sanitetni oddelek 7. korpusa, v tako imenovano apotekarsko sekcijo. Tu je bil v lekarni Planjava kurir vse do konca vojne. Za svoj prispevek med NOB je bil Milan večkrat odlikovan.

Milana bomo pogrešali na skupnih avtobusnih izletih na Pokljuko, v Dražgoše in še kam, kjer nam je s svojo dobro voljo in hudomušnostjo polepšal vsak trenutek.

Miran Štupica v imenu skupnosti borcev Dolomitskega odreda ter ZB za vrednote NOB Vrhnika

Stanko Vrhunc

Tu med Karavankami in Julijci smo se konec minulega poletja poslovili od prijatelja, soborca, diplomiranega elektroinženirja, profesorja in polkovnika na letalski tehnični akademiji v Rajlovcu pri Sarajevu. Od svoje upokojitve leta 1980 je živel na Bledu.

Stanko se je že kot mladenič kalil v sokolskih vrstah na Bledu in v svoji številni družini, ki je izžarevala resnično domoljubje. Ko so leta 1941 v naše kraje vdrl pohlepni tujci, vzeli so nam vse, kar je bilo slovenskega, sta se Stanko in vsa njegova družina oklenila rastoče OF, sam pa se je pridružil skupini blejskih mladincev, starih znancev iz sokolskih

vrst pod vodstvom partizana Jake Bernarda, ter aktivno sodeloval v veliki odporniški akciji 16. in 17. julija 1941. Tedaj so s trosilno napisno akcijo in z izobešanjem slovenskih zastav od Lesc do Bleda, do štaba okupatorjevih poveljnikov, z gesli OF pozivali k upor. Ves povojni čas sta blejska občina in pozneje krajevna skupnost praznovala 17. julij kot svoj občinski praznik. Ta akcija pred napadom nacistov na Sovjetsko zvezo je bila brez primere v takratni Evropi.

Stanka je življenjska pot vodila skozi gestapovske zapore v Begunjah in delovno taborišče v Beckensteinu, zatem je pobegnil v partizanske vrste, nato pa je s šolanjem v Rusiji odšel med pilote. Postal je diplomirani elektroinženir, polkovnik in profesor na letalski tehnični vojni akademiji v Rajlovcu pri Sarajevu. Skupaj z ženo Nado sta ustvarila družino, ki se je leta 1950 povečala za sina Ivana in v letu 1952 za sina Željka.

Po upokojitvi leta 1980 se je vrnil na svoj dom na Bledu, kjer je ostal do svoje smrti v 94. letu starosti. Ves čas je sodeloval v naši organizaciji KO ZZB za vrednote NOB.

Ponosen je bil na svojo prehojeno pot, posebno ponosen pa je bil na akcijo 16. in 17. julija 1941, o kateri je pogosto pripovedoval kot zadnji preživeli udeleženec.

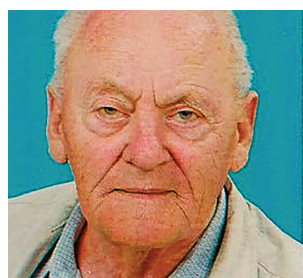
Borut Rus

Ivan Štehnar

V prvih dneh novega leta je umrl Ivan Štehnar - Džok, korški partizan in komandant. Rodil se je na Ravnah (takrat še Guštanj) 27. avgusta 1925 v delavski družini. Leta 1942 je bil mobiliziran in kot 17-leten vpoklican v nemško vojsko in poslan na vojaško usposabljanje v Škofji Loki. Na začetku avgusta leta 1943 so bili vojaki pripravljeni za transport na

rusko fronto. Nekaterim so pred odhodom še dovolili obisk domačih, kar se je posrečilo tudi Šteharniku. Na železniški postaji na Ravnah je skrivoma izstopil in se umaknil v domače stanovanje, vendar ga je nekdo videl in sporočil v nemško postojanko na ravenskem gradu. Ponoči je v stanovanje vdrla nemška patrulja in ga odvedla na grad. Dokaj dobro se je izgovarjal, zato so ga izpustili, on pa se je odločil za partizane in se od doma umaknil čez Čevčevje proti Lubasovi domačiji v Podkrajju in naprej do Obretanove domačije pod Uršljo goro, kjer je dobil stik s partizani.

Takoj so ga uvrstili v bojne enote in že čez nekaj dni je sodeloval v napadu na Rečico ob Savinji. Vojaška usposobljenost in pogum sta mu omogočila hitro napredovanje od komandirja voda in čete do komandanta bataljona. Na tem položaju je bil do 29. septembra 1944, ko je bil Vzhodnokoroški odred ukinjen, borci pa so bili prerazporejeni v brigade. Bataljon se je v tem času nekajkrat uspešno spopadel z nemškimi enotami, ena najpomembnejših bitk je potekala med 19. in 24. avgustom 1944, ko so se enote Vzhodnokoroškega odreda uspešno uprle sovražnikovi premoči, mu preprečile vstop iz Črne preko Bistre v svobodno Zgornjo Savinsko dolino in hkrati prepreči-

le izselitev zavednih slovenskih družin iz doline Bistre. Nemci so v tej bitki doživeli hud poraz in so imeli mnogo žrtev.

Šteharnik je po ukinitvi bataljona odšel na dodatno šolanje v Belo krajino. Po vrnitvi je bil vključen v Šerčerjevo brigado in postal je pomočnik komandanta 1. bataljona. Na

tem položaju je bil tudi novembra leta 1944, ko je ta brigada napadla Šoštanj, on pa je bil v bitki ranjen. Prenesli so ga v takrat osvobojene Luče, ob pripravah na operacijo noge pa se je začela nemška ofenziva in potreben je bil takojšen umik v skrivno partizansko bolnišnico v Podvolovljeku na pobočju Velike planine. Tam se je zdravil dober mesec, a je bila tudi ta bolnišnica decembra leta 1944 napadena. Ne dokončno pozdravljen se je v izjemno težkih razmerah umaknil v partizansko enoto na Koroško in ostal v njenem varstvu približno dva meseca. Zadnje mesece vojne je bil spet v 14. diviziji na položaju komandanta bataljona. Sodeloval je v sklepnih bojih od Dravograda do Celovca in bil po koncu vojne, tako kot 14. divizija v celoti, prestavljen v Vojvodino in še nekoliko pozneje v intendantsko upravo v Beogradu.

Ivan Šteharnik je po vojni postal aktivni oficir JLA in z družino je živel v različnih krajih (Kumanovo, Čuprija) nekdanje domovine. V Zadru je bil učitelj na vojaški šoli, tam mu je zelo prav prišlo tudi znanje, ki ga je pridobil med usposabljanjem v nemški vojski v Škofji Loki. Takrat se je posebej zanimal za orožje in se o njem dodobra izobrazil.

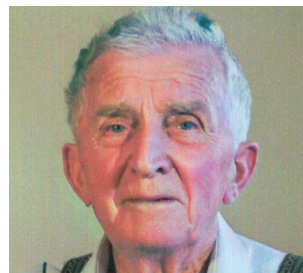
Ob koncu vojne je imel Ivan Šteharnik čin partizanskega poročnika. Zaradi ran, ki jih je dobil pri napadu na Šoštanj, je pozneje dobil status invalida. Bil je dobitnik številnih odlikovanj: reda za hrabrost, reda za zasluge za narod in reda partizanske zvezde s puškama. Po vojni je Džok ohranil tesna tovarštva z nekdanjimi soborci. Ob njegovi smrti smo se spomnili, s kakšnim spoštovanjem je ob 70. obletnici bojev pred tremi leti v Bistri pri Črni govoril o Džokovem deležu v teh bojih Franc Sever - Franta.

Džoko se je po demobilizaciji zaposlil na takratni občini, na odseku za vojaške zadeve, in v civilni službi dosegel upokojitvev. V pokoju je bil dejaven v različnih organizacijah, še najbolj in najdlje v Zvezi vojaških invalidov.

Maksimilijan Večko

Alojz Deželak

Konec minulega leta se je za vedno poslovil Alojz Deželak iz Velikih Gorelc v občini Laško. Rodil se je 31. maja 1924 na veliki in ugledni kmetiji kot šesti od devetih otrok. Ker je bilo v družini pred njim že pet deklet, je bilo veselje ob njegovem rojstvu veliko in starši so ga po tistem določili za naslednika kmetije. Življenje na kmetiji je bilo skromno in naporno, a mirno vse do začetka druge svetovne vojne, ko se je tudi v njegovi okolici začel nemški teror z izseljevanjem domačinov, do njih pa so prišli tudi glasovi o streljanju talcev.

Decembra leta 1942 so ga vpoklicali v nemško vojsko. Po urjenju in pripravah, ki so potekale na Češkem in kjer so pridobili veliko vojaških veščin, so ga s transportom poslali na rusko fronto. Ko je leta 1944 prišel domov na dopust, se je odločil, da ne gre več na-

zaj. »Ko sem v Mariboru slekel vojaško uniformo in se preoblekel v civilna oblačila, ki sta mi jih prinesli sestra Trezika, ki se je vrnila iz Auschwitza, in mama, sem vedel, da nazaj ne grem več,« je pripovedoval pred leti. Doma je navezal stik s partizani, a sprejem ni bil samoumeven, najprej so ga hoteli celo ustreliti, saj so predvidevali, da je nemški vohun. Na srečo je prevladal razum enega izmed borcev, pa so ga vzeli s seboj na Planino, kjer so se tedaj zadrževali borci Kozjanskega odreda, z obrazložitvijo, da ga bodo »preverili«, kako se bo obnašal. Ker je v nemški vojski pridobil pomembne vojaške veščine, se je s svojim znanjem hitro izkazal in postal borec Kozjanskega odreda. Sledil je prehod v Levstikovo brigado, s katero je sodeloval v napadu na Trebnje. Ko je januarja leta 1945 hudo zbolel, so ga prestavili za intendanta v glavni štab NOV in POS. Tam je prvič opazil razliko med deklarirano enakopravnostjo, o kateri je bilo veliko govora, in dejanskimi razmerami oziroma razlike med hrano za »navadne« partizane in hrano za vodstvo. Z glavnim štabom je ostal vse do konca vojne, z njimi je bil tudi v Ajdovščini ob ustanovitvi prve slovenske vlade in je nato na konju skupaj s tovariši vkorakal v osvobodeno Ljubljano.

V tem času je spoznal vse tedanje voditelje, še v poznih letih se je dobro spominjal Borisa Kidriča, Mitje Ribičiča in Juša Kozaka. Z Ribičičem sta nekoč celo zamenjala pištoli, kar mu je bilo v zelo drag spomin, a o podrobnostih ni želel pripovedovati. Priznal pa je, da so mu po vojni ponujali službo v novi državni ureditvi, a se je odločil, da gre domov, delno zato, ker so doma pričakovali, da bo prevzel kmetijo, predvsem pa zato, ker mu veliko stvari pri novih oblastnikih ni bilo všeč. Ena od njih je bilo tudi odločno preganjanje vere. »Moja mama je bila zelo verna in vedno sem trdil, da me je vera obdržala pri življenju ob vsem, kar sem hudega doživel in videl. Bog je bil zame dobrotar in nisem se hotel podrediti novim zapovedim,« je pripovedoval.

Julija leta 1946 se je vrnil domov v Laško, leto dni pozneje se je poročil in prevzel kmetijo. V zakonu z ženo se jima je rodilo pet otrok, eden izmed sinov je prevzel kmetijo. Vse do njegove smrti je družina zanj zgledno skrbela.

J. H.

Dr. Tone Kregar

direktor Muzeja novejšje zgodovine Celje, *na slovesnosti ob dnevu spomina na holokavst 29. januarja 2017 v Ljubljani*

»Moralo je biti konec sedemdesetih let dvajsetega stoletja, ko je babico, med vojno izgnano podeželsko učiteljico, obiskala znanka, nekdanja sodelavka. Bilo je vroče poletje in ženski, dobri tovarišici, sicer pa le malce starejši, kot sem sam danes, sta sproščeno klepetali v senci. Ne spominjam se, o čem je tekla beseda, vem pa, da ves čas, ko sem se smukal naokrog, nisem uspel skriti pogleda na gostjino podlaket. Seveda nisem upal kar tako vprašati, kaj tiste okorno napisane modre številke pomenijo, a moja radovednost je bila opažena. In pozneje, ko je obisk odšel, sem prvič slišal za koncentracijska taborišča. In za Auschwitz, od koder so izhajale skrivnostne številke na roki. Osemletnemu dečku težko predstavljiva vsebina, ki nikakor ni spadala v njegovo priljubljeno igro partizanov in Nemcev, je vse od takrat del njegovega miselnega sveta. Tudi v obliki mračne, a intrigantne skrivnostnosti, h kateri me je v poznejših letih vleklo do tolikšne mere, da je moje prvo samostojno potovanje po Evropi, v prvem letniku študija, vodilo prav v obisk poljskega mesta Oswiecim.«

Dr. Ljubica Jelušič

podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije, *na slovesnosti v spomin na padle žrtve nemškega napada v Cerknem 27. januarja 2017*

»Z leti se spomin na pretekle dogodke spreminja, podrobnosti se izgubljajo, živih prič je vse manj. Vse bolj smo izpostavljeni ponostavljeni predstavi o dogodku, vse bolj črno-bela je ta zgodba, vse manj razlogov je, zakaj bi morali prav ta dogodek proučevati in strokovno osvetliti. Ostaja zaveza raziskovalcem, da s pomočjo arhivov raztolmačijo razse-

žnosti tragedije v Cerknem na sončno četrtkovo jutro pred 73 leti. Hkrati pa ostaja tudi naloga za vse, ki skrbijo za varno delovanje države, da iz zgodovinskih dram tega tipa potegnejo spoznanja za priprave na obrambo države v prihodnosti. Živimo v veliko zmotah, največja zmoti pa je zagotovo ta, da je naša država posebno varna in neogrožena tudi zdaj, ko se velik del sveta zapira v svoje meje, postavlja zidove in ograje ter kopiči obrambne zaloge. Vprašati se moramo, kako smo mlade ljudi pripravili na tegobe varovanja države, svobode, demokracije.«

Dr. Matjaž Kmecl

podpredsednik ZZB MOB Slovenije, *na sklepni prireditvi Partizanske smučine Cerkno '45 v Cerknem 29. januarja 2017*

»Še enkrat bomo s ponosom zagotovili: takšne prireditve nimajo nikjer drugje po Evropi, samo v Cerknem. Ker je tudi ne morejo imeti, saj niso nikjer drugje po sovražno zadimljenem, smrtno krvavečem planetu zmogli takšne enkratne prireditve, kot so jo zmogle svobodne partizanske duše tu v Cerknem. Pomislimo in na glas ponovimo, kot sleherno leto, da je tistega januarja 1945 nekaj kilometrov proč – vse naokrog, od Tolmina do Žirov, Idrije in Gorice mrgolelo sovražne Hitlerjeve soldateske, ki je le dva meseca pozneje zgoraj na Poreznu in pred tem tudi na Trnovski planoti še enkrat pokazala, kolikšne surovosti in pobijanja je kot prinašalka 'novega reda' bila zmožna. Tu, v Cerknem, pa tolikšna samozavest in svoboda, da prirejajo športne tekme! Beseda 'šport' namreč prvotno pomeni igro in prijazno sproščenost, torej so se v Cerknem takrat znašli mladi ljudje, ki so s svojim dejanjem vrgli nacistični nadutosti rokavico v obraz: njihove smučarske tekme so pomenile toliko, kot če bi vsemu svetu oznanili: nas ne boste, tudi če ste vse druge! Tu živimo svobodni ljudje! Vi lahko koljete in morite, mi pa že zdaj ustvarjamo svet svobode! Partizanske smučarske tekme 1945 v Cerknem so bile svoboda pred svobodo.«

Milan Wutte

predsednik Zveze koroških partizanov, *na slovesnosti ob prihodu 14. divizije v Slovenijo v Gračnici pri Rimskih Toplicah 12. februarja 2017*

»Res doživljamo čudne, še bolj pa skrb vzbujajoče čase. Tudi glede na dejstvo, da imajo sicer Avstrija, Nemčija in Slovenija zakone, ki prepovedujejo ponovno udejstvovanje nacionalsocialistov ali njihovih pomagačev. Pa pride do absurda, da Nemčija najbolj odločno izvaja ta zakon, Avstrija še kar nekako, čeprav bolj mlačno ali nerada, Slovenija pa se dela, kot da zakona nima. Četudi jo zakon obvezuje, da mora npr. razglašanje domobrancev kot »borcev za svobodo« in »slovensko narodno vojsko« ovrednotiti kot zlorabo zgodovine za politične namene in kot početje, za katero bi bilo treba kazensko odgovarjati. To resnico je treba vgraditi v javno zavest, prav tako kot dejstvo, da so se vse tri omenjene države – tako kot vse članice EU – vzdržale glasovanja v Združenih narodih, ko je šlo za »boj proti povečevanju nacizma in drugim dejavnostim, ki podpihujejo sodobne oblike rasizma, rasne netolerance, ksenofobije in druge nestrpnosti«.

Opravičilo:

V januarski številki Svobodne besede smo v rubriki Rekli so ob imenu in fotografiji dr. Martina Premka, govornika v Dražgošah, objavili napačno besedilo. Za ne ljubo napako se dr. Premku in bralcem opravičujemo.

Govor Martina Premka v Dražgošah je tako kot vsi govori, ki jih prejmemo v naše uredništvo, v celoti objavljen na spletni strani Svobodne besede.

Uredništvo

Razbili spomenik v Jelenovem žlebu

Revirni gozdar je v nedeljo, 12. februarja, obvestil vodstvo ZZB za vrednote NOB Ribnica, da je med svojim obhodom opazil močno poškodovan spomenik nad breznom v Jelenovem žlebu. Poškodbo sta si v spremstvu policije ogledala nekdanji in sedanji predsednik ZZB NOB Ribnica, Jože Andoljšek in Daniel Divjak. Ugotovljeno je bilo, da je neznan storilec razbil rdečo zvezdo na spomeniku in odstranil rdečo zvezdo na spomeniku. Na tem mestu je

go svetovno vojno na slovenskih tleh. 26. marca 1943 sta Cankarjeva in Gubčeva brigada ob podpori Tomšičeve in Šerčerjeve brigade v Jelenovem žlebu premagali bataljon italijanske divizije Macerata.

Tudi letos ob 74. obletnici bitke načrtujejo slovesnost pred tem spomenikom, ki se je vsako leto udeležijo pohodniki po Učni poti Slovenske vojske z izhodiščem v Rakitnici in pohodniki iz Loškega Potoka.

in poziva pristojne k prenehanju dejavnosti, ki omadežujejo NOB,« so med drugim zapisali v izjavi za javnost.

Oskrunitev spomenika je obsodil tudi predsednik državnega zbora dr. **Milan Brglez**. »Sam obsojam poškodovanje spomenika. To je očitno vandalsko dejanje in tudi izraz nestrpnosti. Za slednjo v Sloveniji ne sme in ne more biti prostora. Državljeni in državljanke Slovenije moramo svoj vsakdan in svojo prihod-

nekdaj že stal bronast spomenik, delo akademskega kiparja Stojana Batiča, ki so ga neznanci ukradli pred osmimi leti, a ga je ZZB nadomestila z novim.

Pred tem spomenikom marca vsako leto poteka slovesnost z učno uro, na kateri se spomnijo ene najuspešnejših zmag slovenskih partizanov med dru-

Zveza združenj borcev za vrednote NOB je obsodila skrunitev spomenika v Jelenovem žlebu. »Ni prvič, da so oskrunjeni partizanski spomeniki, kar je posledica sovražnega govora in širjenja neresnic o NOB. To je vandalizem, ki v javnosti ne bi smel imeti tolerance. Zato ZZB NOB Slovenije obsoja takšna ravnanja

nost ne glede na svetovnonazorske razlike graditi na medsebojnem spoštovanju, v dialogu in strpnosti. Le tako bomo lahko omogočili, da bomo v naši državi ne samo upravljali sedanost, ampak tudi razmišljali in delovali v smeri boljše prihodnosti in blaginje za vse naše sodržavljanke in sodržavljanke.«

Skrunitve spomenika NOB v Jelenovem žlebu so obsodili tudi v KoDVOS:

»Članice Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije obsojamo oskrnitev spomenika NOB v Jelenovem žlebu. Podpiramo izjavo ZZB za vrednote NOB Slovenije, da gre za vandalizem in zavržno dejanje, ki se ne bi smelo zgoditi. Mnenja smo, da so ta in temu podobna dejanja posledica tudi neukrepanja predstavnikov slovenske oblasti, ki ni imela in nima toliko moči,

da bi takšna dejanja obsodila.«

Predstavniki Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije: Zveze društev General Maister (ZDGM), Društva za negovanje rodoljubnih tradicij TIGR Primorske, Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (ZZB NOB Slovenije), Zveze društev vojnih invalidov Slovenije

(ZDVIS), Zveze veteranov vojne za Slovenijo (ZVVS), Zveze slovenskih častnikov (ZSČ), Zveze policijskih veteranskih društev Sever (ZPVD Sever), Zveze društev in klubov MORis (ZDK MORis), Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije (ZDCIVS).

Na podlagi 23. člena Statuta Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je predsedstvo Zveze na svoji 14. seji 6. decembra 2016 sprejelo spremembe in dopolnitve Pravilnika o priznanjih Zveze združenj borcev za vrednote NOB, ki je bil zadnjič dopolnjen 3. januarja 2012, tako da se v prečiščenem besedilu glasi:

PRAVILNIK o priznanjih Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije

I. Splošne določbe

1. člen

S tem pravilnikom so določeni vrste in oblike ter pogoji in pristojnosti za podeljevanje priznanj Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (v nadaljevanju: Zveza).

2. člen

Zveza podeljuje priznanja za izjemne dosežke pri uresničevanju programskih usmeritev Zveze, za uspešno delovanje na področju ohranjanja in uveljavljanja vrednot narodnoosvobodilnega boja ter za ustno in pisno ohranjanje zgodovinske resnice o narodnoosvobodilnem boju.

Zveza podeljuje naslednja priznanja:

- listino Zveze,
- zlato plaketo Zveze,
- srebrno plaketo Zveze.

Zveza podeljuje tudi posebna priznanja praporščakom za vestno opravljanje njihovih nalog.

3. člen

Priznanja Zveze se podeljujejo posameznikom, združenjem in drugim društvom, ki so člani Zveze, članom organov in delovnih teles Zveze, organizacijam in veteranom vojne za osamosvojitve Slovenije, drugim organizacijam civilne družbe, članom in organom lokalnih in državnih ustanov, tujim državljanom, tujim in mednarodnim organizacijam.

II. Vrste priznanj

4. člen

Listina ZZB NOB Slovenije

Listina Zveze (v nadaljevanju: listina) se podeljuje izjemno zaslužnim posameznikom, članom združenj borcev za vrednote NOB, združenjem in organizacijam za izredno uspešno in kakovostno uresničevanje programskih usmeritev Zveze, za ohranjanje pridobitev in negovanje vrednot narodnoosvobodilnega boja Slovenije ter za njihovo uveljavljanje v družbi.

5. člen

Listina je kovinska pozlačena plaketa večjega formata z napisom »Listina Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije«, z imenom in priimkom prejemnika, z utemeljitvijo podelitve, z znaki Zveze in s podpisom predsednika Zveze. Shranjena je v škatli rdeče barve.

6. člen

Zlata plaketa ZZB NOB Slovenije

Zlata plaketa Zveze se podeljuje posameznikom in organizacijam za zelo uspešno delo izjemnega pomena za Zvezo v zadnjih petih do petnajstih letih ali za življenjsko delovanje, ki v celoti bogati ugled Zveze:

- a.** za govore, razprave, članke, avtorstvo ali soavtorstvo publikacij z namenom ohranjanja in uveljavljanja vrednot NOB ter domoljubnih in uporniških tradicij našega naroda;
- b.** za raziskovalno delo in sodelovanje pri spodbujanju zgodovinske, muzejske, spomeniškovarstvene in umetniške ustvarjalnosti, povezane z NOB;
- c.** za sodelovanje ali organizacijo nacionalnih in regijskih spominskih prireditev;
- d.** za organizacijo vzdrževanja, obnovo in financiranje večjega števila spominskih objektov NOB;
- e.** za uspešno pridobivanje novih, mlajših članov v Zvezo;
- f.** za zasluge, da novi člani sprejemajo dolžnosti in naloge v organih združenj in Zveze;
- g.** za uveljavljanje zgodovine in vrednot NOB ter programa Zveze v tujini.

Zlata plaketa Zveze se lahko podeli tudi tujcem in tujim organizacijam za uspešno sodelovanje z Zvezo oziroma za uveljavljanje resnice o zgodovini in vrednot NOB ter programa Zveze v tujini.

7. člen

Zlata plaketa je okrogle oblike s premerom 6 cm. Na njej so upodobljeni simboli iz 4. člena Statuta Zveze z napisom: »ZZB NOB Slovenije 1941–1945«.

Izdelana je iz kompaktne snovi, emajlirane z belo, modro in rdečo barvo. Pod njo je kovinska ploščica z vgraviranim imenom prejemnika. Je pozlačena in shranjena v škatli rdeče barve velikosti 14 x 11 cm.

Zlati plaketi je priložen dokument z imenom in priimkom prejemnika, z utemeljitvijo podelitve in podpisom predsednika Zveze.

8. člen

Srebrna plaketa ZZB NOB Slovenije

Srebrna plaketa se podeljuje za večletno delo v organih in članih Zveze ter v drugih organizacijah, ki sodelujejo pri uresničevanju programskih nalog naše organizacije:

- a.** za organiziranje ali sodelovanje pri lokalnih

počastitvah zgodovinskih in jubilejnih obletic s spominom na NOB, našo organizacijo in njene člane;

- b.** za organizacijo tovariških in družabnih srečanj;
- c.** za organiziranje rednega ali investicijskega vzdrževanja spominskih objektov o dogodkih in žrtvah NOB;
- d.** za razvijanje solidarnosti in dobrih odnosov med članstvom v naših organizacijah in drugod;
- e.** za pregled, obiskovanje in pomoč ostarelim in bolnim članom naše organizacije;
- f.** za pridobivanje mlajših članov v Zvezo;
- g.** za uspehe pri prenosu dolžnosti in nalog Zveze na mlajše člane;
- h.** za več kot petnajstletno vestno opravljanje nalog praporščaka oziroma tudi za manj, če so za to utemeljeni razlogi.

Srebrna plaketa Zveze se lahko podeli tudi tujcem in tujim organizacijam za uspešno sodelovanje z Zvezo oziroma za uveljavljanje resnice o zgodovini in vrednotah NOB ter programa Zveze v tujini.

9. člen

Srebrna plaketa je po obliki, velikosti in simbolih enaka zlati plaketi Slovenije, le da je posrebrna. Shranjena je v škatli modre barve velikosti 14 x 11 cm. Pod njo je kovinska ploščica z vgraviranim imenom prejemnika.

Srebrni plaketi je priložen dokument z imenom in priimkom prejemnika, utemeljitvijo podelitve in s podpisom predsednika Zveze.

9.a člen

Sestavni del listine, zlate in srebrne plakete je tudi miniaturni nadomestni znak plakete v obliki peterokrake zvezde s premerom 14 mm in s priponko.

Miniaturni nadomestni znak je zmanjšan posnetek zlate plakete, za listino v rdeči barvi, za zlato plaketo v zlati in za srebrno plaketo v srebrni barvi.

Miniaturni nadomestni znak se vroča obenem s priznanjem, lahko pa ga po želji dobijo tudi vsi, ki so jim bila priznanja vročena do uveljavitve tega dopolnila.

10. člen

Posebno priznanje praporščakom

Posebno priznanje praporščaku se podeli osebi, ki praviloma najmanj pet let zvesto in redno opravlja naloge praporščaka v združenju, krajev-

ni organizaciji ZB ali za enoto NOV in POS.

Vnovično priznanje praporščaku lahko predlaga Združenje borcev za vrednote NOB po preteku desetih let od podelitve iz prejšnjega odstavka, če oceni, da je to primernejše kot podelitev srebrne plakete iz 8. člena tega Pravilnika.

Posebna priznanja, ki jih je Zveza podelila do zdaj, imajo status priznanja iz prvega odstavka tega člena.

11. člen

Posebno priznanje praporščaku je izdelano iz niklja v obliki trikotnika z emblemom Zveze. Pod trikotnikom je ploščica z imenom in priimkom odlikovanca. Priznanje je vloženo v oblazinjeno škatlo temnozeleno barve velikosti 13 x 10 cm. Na notranji strani pokrova je napis: Priznanje praporščaku.

Sestavni del priznanja je dokument z besedilom priznanja, imenom in priimkom praporščaka in miniaturnim nadomestnim znakom.

III. Podeljevanje in vročanje priznanj

12. člen

Posamezno priznanje je mogoče podeliti isti osebi ali organizaciji samo enkrat, razen priznanja iz 10. člena tega Pravilnika.

Predlagatelj priznanja mora pri predlogu za posameznika upoštevati postopno dodeljevanje priznanj, od najnižjega do najvišjega. Posameznik lahko naslednje priznanje Zveze prejme šele po preteku vključno petih let. V posebnih okoliščinah so dovoljene izjeme.

13. člen

O podelitvi listin odloča predsedstvo Zveze. O prejemnikih zlate in srebrne plakete ter o posebnem priznanju praporščaku odloča Odbor za priznanja, ki ga imenuje predsedstvo Zveze.

14. člen

Predloge za podelitev listine pripravi predsedstvo Zveze ali Odbor za priznanja.

Predloge za podelitev zlate in srebrne plakete dajo združenja in društva, ki so člani Zveze, organi in delovna telesa Zveze, odbori skupnosti borcev enot in služb NOV in POS prek svojega koordinacijskega odbora pri Zvezi, krajevne organizacije prek združenj, druge organizirane skupine, društva in ustanove ter posamezniki prek omenjenih organizacij.

Predloge za podelitev posebnih priznanj praporščakom daje Združenje borcev za vrednote NOB.

15. člen

Priznanja se vročajo ob državnih, občinskih in krajevnih praznikih, spominskih dnevih ter dnevih borcev, ob pomembnih jubilejih in srečanjih članov Zveze na krajevni, občinski, državni ali mednarodni ravni.

16. člen

Priznanja vročajo predsednik, podpredsedniki ali člani predsedstva Zveze, predsedniki pokrajinskih svetov ali drugi člani Glavnega odbora in člani Odbora za priznanja.

17. člen

Število priznanj Zveze, ki se podelijo v koledarskem letu, določi na predlog Odbora za priznanja predsedstvo Zveze s sklepom.

Odbor za priznanja v tem okviru določi število zlatih in srebrnih plaket za organe Zveze in za vsako regijo posebej.

18. člen

Odbor za priznanja o vsaki podelitvi obvesti prejemnike in njihove predlagatelje. Imena prejemnikov objavi v Sporočilih in na spletni strani Zveze.

19. člen

Odbor za priznanja dela v skladu s tem Pravilnikom.

20. člen

Evidenco o podeljenih priznanjih vodi strokovna služba Zveze, ki za Odbor opravlja tudi strokovno-administrativna dela.

21. člen

Sredstva za nabavo in podelitev listin, zlatih in srebrnih plaket ter posebnih priznanj praporščakom zagotavlja Zveza.

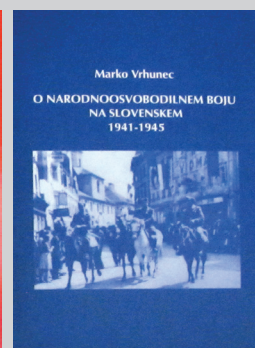
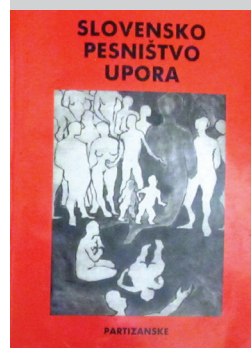
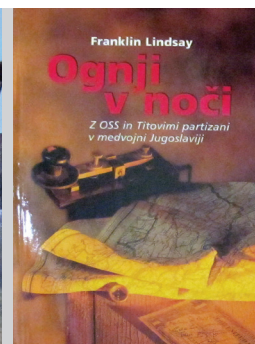
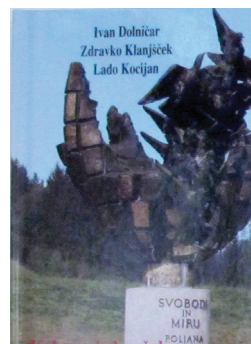
IV. Končna določba

22. člen

Ta pravilnik začne veljati z dnem sprejema.

PREDSEDNIK
dr. Tit Turnšek

Ljubljana, 6. december 2016
Številka: 17-1/16

AKCIJSKA ODPRODAJA KNJIG IZ ZALOGE PO UGODNIH CENAH

Po simboličnih cenah, že od **1 €** dalje, vam nudimo možnost nakupa knjig, izdanih med leti 1992 - 2014 in rahlo poškodovanih knjig starejših letnikov (prašne, odrgnjene).

Tematika: NOB, partizanske enote, vrednote NOB, Jugoslavija, Tito, biografije

Popis in prodajne cene knjig so objavljene na spletnih straneh www.zzb-nob.si in www.svobodnabeseda.si.

Knjige lahko kupite na sedežu **ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, vsako sredo med 13. in 15. uro**, lahko vam jih pošljemo tudi po pošti (stroške poštne zaračunamo po veljavnem ceniku Pošte Slovenije).

Za druge informacije smo na voljo na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 7. februarja 2017 sprejelo

RAZPIS o priznanjih Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije

1.

Predsedstvo Zveze bo na slavnostni seji predsedstva ob 27. aprilu – državnem prazniku upora proti okupatorju, prazniku OF in ZB – podelilo zlato plaketo ZB petim krajevnim organizacijam ZB, ki vzorno delujejo, skrbijo za spomenike, spominska obeležja NOB, uspešno uresničujejo vlogo v smislu ohranjanja vrednot NOB v svojem okolju in v združenju ter si prizadevajo za pridobivanje novih članov in pomlajevanje članstva.

2.

Predlog za odlikovanje pripravi Združenje borcev za vrednote NOB in ga z utemeljitvami pošlje Zvezi do 7. marca 2017.

Predloge obravnava Odbor za priznanja ZB in predloži sklep o izbranih krajevnih organizacijah z utemeljitvami predsedstvu, ki bo o njem odločilo na seji na začetku aprila 2016.

3.

Na razpis se ne morejo prijaviti krajevne organizacije ZB, ki so to priznanje dobile v letu 2016.

4.

Ta sklep se objavi na spletni strani Zveze in v Svobodni besedi.

Številka: 06-2/17

PREDSEDNIK
Tit Turnšek

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 2. DO 28. 2. 2017

1. Predsedstvo

2. 2. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje; kadrovske zadeve: a) informacija o poteku razpisa za delovno mesto generalnega sekretarja Zveze, b) sklep o imenovanju generalnega sekretarja Zveze, c) informacija o podaljšanju pogodbe z urednico Svobodne besede, d) imenovanje osebe, odgovorne za stike z mediji; razpis za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB, aktivnosti za pridobivanje naročnikov Svobodne besede, informacija o vzdrževanju Baze 20, finančne zadeve, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

1. 2. seje Pokrajinskega sveta za Koroško v Dravogradu,
2. 2. seje Pokrajinskega sveta za Gorenjsko v Kranju,
10. 2. spominske slovesnosti ob 73. obletnici prihoda 14. divizije na Štajersko v Sedlarjevem,
17. 2. spominske slovesnosti ob 74. obletnici poboja 2. čete Kozjanskega bataljona v Podsredi,
20. 2. seje Pokrajinskega sveta za Podravje v Mariboru,
22. 2. sprejema ob dnevu braniteljev domovine Ruske federacije na povabilo ruskega veleposlaništva v Ljubljani,
24. 2. zбора ustanoviteljev Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije na Petanjcih.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Delavnica za združenja

6. - 13. 2. Elektronski popis spomenikov in spominskih plošč NOB v spletni portal Geopedija

4. Pokrajinski sveti

16. 2. Aktualne razmere v družbi in sovražni govor, Zveza borcev v letu 2017, razpis za odlikovanje petih najboljših KO ZB, medsebojna obvestila, razno.

5. Komisija za finančna vprašanja

23. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2016, razno.

6. Nadzorni odbor

23. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2016, razno.

NE PREZRITE

Na voljo je še nekaj izvodov knjige Zlomljena krila s podnaslovom Reševanje zavezniških letalcev na slovenskem med drugo svetovno vojno. To je dolga zgodba o 237 zavezniških letalih in letalcih, ki so bili sestreljeni in so pristali na slovenskih tleh oziroma obmejnih ozemljih. Letalce so reševali domoljubi in partizani ter jih vodili na osvobojeno ozemlje v Belo krajino. Nobena sosednja država tedaj ni imela niti osvobojenega ozemlja niti partizanskega letališča, kjer bi pristajala zavezniška letala. Pri nas smo vse to imeli....

Knjiga na 632 straneh je v velikem formatu (24 x 32 cm), na kakovostnem papirju, opremljena z vrsto dokumentarnih fotografij, zemljevidom ameriškega letalca in kazalom osebnih imen.

REDNA CENA: 75,00 EUR

Akcijska cena: 20,00 EUR*

Stroški pošiljanja po pošti: 4,6 EUR

Vaša naročila sprejemamo na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

104 leta **Fanike Raček**

Svoj 104. rojstni dan je 7. februarja praznovala Fanika Raček iz Latkove vasi pri Preboldu, ki je ena najstarejših Slovenk in najstarejša še živeča interniranka v nemških koncentracijskih taboriščih. Neverjetno čila in bistra gospa se je ob svojem visokem jubileju razveselila številnih čestitk in šopkov.

Rodila se je v proletarski družini Vipotnik v Zabukovici pri Celju kot ena od petih otrok. Že pred vojno je bila vsa družina vpeta v revolucionarno delavsko gibanje, kar oblastnikom ni ostalo skrito. Poročila se je s Pongracem Račkom, delavskim zaupnikom zabukovških rudarjev. »Danes številni ne razumejo tistega časa, toda če bi živeli v razmerah, v kakšnih smo živeli mi, bi jih veliko najbrž ravnalo enako. Življenje, ki ti ne daje prave perspektive, in ob tem še Hitlerjev imperializem, ki je skupaj s svojimi pomagači hotel podjarmiti tudi naš narod, vse to je v tistem času kar klicalo po vstaji in boju za svobodo. Temu klicu sem se skupaj z možem odzvala tudi sama, saj sem bila kot skojevka in od leta 1940 kot članica KP, v katero me je sprejel Slavko Šlander, že nekaj let vpeta v revolucionarni čas,« je ob svoji stoletnici povedala Fanika. Ko so Faniko prvič aretirali in se je znašla v celjskem Starem piskru, je od tam tri jetnice, ki so bile vse noseče, rešil neki zdravnik. Doma se je takoj povezala s terenci, a avgusta leta 1942 so jo znova aretirali in jo skupaj s starši odpeljali v koncentracijsko taborišče, njo v Auschwitz, starše pa v taborišče na Bavarskem.

Čeprav je bila šibkega zdravja, je pogumno in z neverjetno trdno voljo premagovala strahote taborišča. Prebolela je tifus, dobila je gnojno vnetje in verjetno ne bi preživela, če je ne bi rešil zdravnik Poljak, tudi sam taboriščnik. Gnojne bule ji je prerezal kar z navadnimi škarjami. Nenehni apeli, težaško delo od jutra do noči, slaba hrana, vse to je zrahljalo njeno telo, in če bi se takrat vdala malodušju, ne bi prežive-

la. »Hotela sem živeti, hotela dočakati slast svobode in ideale življenja, ki sem jih nosila v svojem srcu. Uspelo mi je, morda tudi zato, ker sem bila pozneje premeščena v drugo taborišče, kjer sem delala kot šivilja v delavnici. Tu je bilo vsaj toplo in tudi razmere so bile znosnejše, od 333 žensk, kolikor nas je bilo skupaj na transportu v internacijo, nas je preživelo le 65. Še danes ne morem verjeti, da sem prenesla vse gorje Auschwitza in dočakala svobodo! To pa so z mano vred dočakali tudi moji starši in sestra Marija. Sreča je spremljala tudi moža, brata Albina in sestro Anico, ki so vsa štiri leta preživeli v partizanih,« je pred štirimi leti pripovedovala Fanika.

Njeno življenje je bilo tudi po vojni izredno pestro in zaznamovano s številnimi aktivnostmi v društvenem in družbenopolitičnem življenju. Za svoje delo je dobila številna priznanja, med drugim red zaslug za narod s srebrno zvezdo, Leninovo značko, red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem in mnogo drugih odlikovanj. Vse od vojne je delovala v Zvezi borcev, bila je aktivistka Rdečega križa in je najstarejša aktivna članica občinske organizacije RK Prebold. Dokler jim je zdravje dopuščalo, so se kolegice in prijateljice interniranke mnogo let vsak prvi torek v mesecu srečale v hotelu Evropa v Celju, kjer jih je ob družabnosti spomin pogosto ponesel v čas, ko so preživljale strahote taborišč. Udeležencem letošnje slovesnosti ob dnevu spomina na holokavst je v posebnem pismu Fanika zapisala: »Želim si, da bi mladi rodovi ljubili svojo domovino, spoštovali in cenili priborjene pridobitve NOB, predvsem pa se borili proti vsakemu nasilju, še posebej takšnemu, kot ga je izvajal nemški fašizem.«

Za Faniko danes skrbi Majda Jelen, hči Fanikine mladostne prijateljice. Ko ji je umrl mož, je Majdina družina postala tudi njena družina.

100 let **Frančiške Jenič**

Frančiška Jenič je dolgotletna članica krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Selo - Nove Fužine. Te dni je v Domu starejših občanov Fužine skupaj s svojim soro-

otrok. Že od rane mladosti je pomagala pri vseh gospodinskih in drugih delih na kmetiji. Družina je vse od leta 1941 delala za partizane. 9. aprila 1943 so na njihov dom prišli okupatorji, da bi Franciško in njeno sestro Maro deportirali. Na srečo pa je dekletoma še uspelo pobegniti v gozd.

Frančiška je postala partizanka Vida in enajst mesecev preživela v Prešernovi brigadi. Zaradi naporov in posledično bolezni so jo poslali v Kočevski rog. Do odhoda v Italijo je tam delala kot bolničarka v sanitarnem oddelku glavnega štaba. V Kočevskem rogu je spoznala tudi svojega moža, Ivana Jeniča - Jako iz Stranske vasi pri Novem mestu. Poročila sta se junija leta 1944. Imela sta veliko in slovesno partizansko poroko. V

// PIŠE: **Staša Rejc**

dni in prijatelji praznovala častitljivih sto let. Ob tej priložnosti ji je čestital tudi župan Mestne občine Ljubljana Zoran Janković, s pesmijo in plesom pa so jo razveselili znanci iz rodne Radovljice in Lesc. Tovarišica Franciška se je rodila 23. januarja 1917 na Mlaki pod Radovljico kot sedma od enajstih

zakonu so se jima rodili štirje otroci, prvi sin, Janko, se je rodil aprila leta 1945 v angleški bolnišnici v Gravini v Italiji.

Po vojni je s sinom prišla na domačo kmetijo, ki pa je bila izropana. Srečno so se vrnili tudi sestre, bratje, mama in mož. Za kratek čas se je s svojo družino preselila v Kranj, leta 1948 pa v Ljubljano. Franciška je po osvoboditvi delala v Tobačni tovarni, pletla za Almiro in opravljala še druga dela. Tudi po upokojitvi je ostala dejavna. Od leta 1970 se je redno udeleževala srečanj soborcev Prešernove brigade in Kokrškega odreda. V

Dom starejših občanov Fužine je prišla leta 2011.

Še vedno je vitalna, vsak dan telovadi, bere časopis ter se pogovarja s stanovalci in stanovalkami doma. Naročena je na revijo Svobodna beseda, ki jo v celoti tudi prebere. Vesela je, ko jo obiščejo sorodniki, še posebej pa je ponosna na svoje vnuke in pravnuke. Prav oni so ji pripravili veselo praznovanje. Ob visokem jubileju smo ji predstavniki KO ZB Ljubljana Moste - Selo - Nove Fužine voščili vse najboljše in ji zaželeli veliko zdravja.

90 let Marije Jereb Gjurekovič

// PIŠE: Mihaela Kovačič

Marija Jereb, poročena Gjurekovič, iz Prekope je 30. januarja dopolnila 90. rojstni dan. Stojim pred hišo na Prekopi in čakam, da se zberejo predstavniki občinske organizacije Združenje borcev za vrednote NOB Kostanjevica na Krki. In glej, na vratih nas že pričaka Marija Gjurekovič vsa nasmejana in dobre volje in glasno reče: »Stopite že notri, ne stojte pred vrati v tem mrazu!« Sledili so stiski rok in čestitke.

Viljem Punčuh ji je v imenu občinske organizacije ZB NOB čestital za 90. rojstni dan, Jože Zagorc je predal čestitke v imenu radioamaterjev Prekopa in v imenu stranke SD. Predsednik občinske organizacije ZB NOB Kostanjevica na Krki Jakob Gašpir, ki je z vodenjem organizacije prinesel svež mladostni veter, je prebral pesem, ki jo je napisal prav za to priložnost.

V prijetnem druženju, ob izmenjavi spominov na skupne delovne dni, je Marija prisrčno priznala, da počasi sprejema, da je res že dopolnila 90 let. Počuti se dosti mlajšo, saj je

še polna energije za klepet in delo. Iz otroških dni se Marija spominja, da se je njena družina večkrat selila, saj je oče kot lovsko-gozdarski čuvaj šel iskat službo na vse konce takratne države, da bi preživel družino, kajti časi niso bili lahki.

V pogovoru z Janezom Zakškom za časopis Kostanjeviške novice ob 85. rojstnem dnevu je dejala, da življenje ne bi bilo nič groznega, če bi se ga le izognilo vojne. Druga svetovna vojna je pustila trajno bolečino za vso družino. Po končani vojni je Marija leta 1945 začela službovati v Krajevem ljudskem odboru Prekopa, pozneje pa v Mestnem ljudskem odboru Kostanjevica na Krki. Kot blagajničarka je opravljala delo v trgovskem podjetju Otok, v letih od 1962 do 1973 pa je bila tajnica v osnovni šoli. Nov izziv ji je bilo delo tajnice krajevnega in matičnega urada Kostanjevica na Krki, ki ga je opravljala do upokojitve. Bila je dejavna na številnih področjih javnega življenja, 25 let je opravljala delo v upravnem odboru Združenja borcev za vrednote NOB Krško. Vedno je bila polna optimizma in zagnanosti do dela pripravljena na številne akcije. Marija Gjurekovič je človek zaupanja in spoštovanja. Rada ima življenje, svoji dve hčeri in vnuki. Nikoli ji ni dolgčas in veseli se vsakega trenutka.

Občani jo prav dobro poznamo kot pridno, vedno pripravljeno na delo in pomoč, aktivno pri prostovoljnem delu in raznih akcijah. V letu 2015 je bila ob občinskem prazniku odlikovana s kostanjeviškim srebrnikom za dolgoletno delo v občini Kostanjevica na Krki na družbenem in humanitarnem področju.

Diamantna poroka Majde in Emila Beneta

// PIŠE IN FOTO: Sonja in Jože Mirtič

Majda in Emil Benet iz Mojstrane sta dolgoletna in predana člana ZB za vrednote Dovje - Mojstrana. Svojo dolgo zakonsko zvezo sta pred časom obogatila z diamantno poroko. V zakonsko skledo se jima nista stekala le med in mleko, prebrodila sta veliko življenjskih zgodb. V mladosti sta oba občutila tegobe druge svetovne vojne, lakoto, trpljenje in bolezen. Majda, ki je bila doma

iz Hrušice, je potrebovala veliko časa, da je premagala vse travme, ki so jo doletele kot 14-letno deklico v taborišču Konstanz na Bavarskem. Njen oče je bil partizan, mama odpeljana v taborišče nekam na Poljsko, ona pa v Nemčijo. Na srečo so vsi živi dočakali konec vojne, sama pa se je po vrnitvi le počasi vključevala v vsakodnevno življenje, predvsem pa je bila vesela, da se je srečno vrnila v svojo domovino, čeprav zaznamovana za vedno.

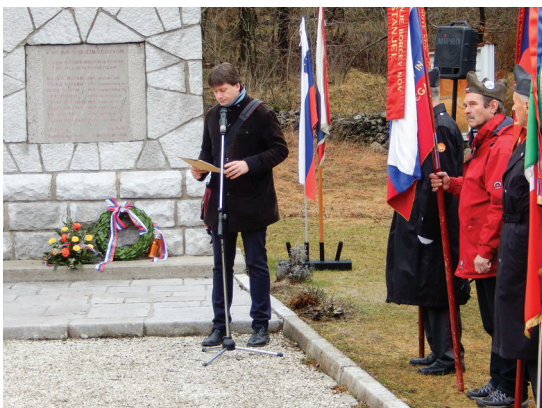
Emil je domačin, Mojstrančan, dolga leta je bil gorski reševalec. Oba sta rada hodila na pohode, kjer sta se tudi spoznala. Oba sta bila zaposlena v Železarni na Jesenicah. Majda se je morala zaradi bolezni invalidsko upokojiti. Zdaj uživata jesen življenja v toplem domu, vnuk Anže in njegova žena Anuška ju redno obiskujeta in jima pomagata. Življenje pa jima popestri pravnuček.

Članice Društva ukradenih otrok: Fani Šajh, Slavka Završnik, Marija Menart in Marija Tratnik na slovesnosti ob dnevu spomina na žrtve holokavsta (Foto: Jani Alič)

Utrinek z razstave Varuhi žlice, fotografskega projekta o ohranjanju spomina na internacijo v italijanskih koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno. Z leve: fotografinja Manca Juvan, Barbara Čeferin, lastnica Galerije Fotografija, ki je gostila razstavo in novinarka Saša Petejan (Foto: Tina Deu)

Dr. Borut Klabjan kot slavnostni govornik na spominski prireditvi na Dovcah pri Komnu (Foto: Vid Šibelja)

Nekdanji interniranci v nacističnih taboriščih (z leve): Albin Kobentar, Sonja Vrščaj, Tomaž Vuk, Boris Nemec in Janez Deželak, predsednik taboriščnega odbora Auschwitz pri ZZZB NOB Slovenije (Foto: Jani Alič)

Igman: Albin Pibernik, najmlajši udeleženec igmanskega marša, partizanka Valerija Skrinar Tvrz in prekomorec Danilo Škorja (Foto: Jožica Hribar)

V imenu slovenskih obiskovalcev sta več kot desetisočglavo množico na Igmanu pozdravila Milan Gorjanc, član predsedstva ZZZB NOB Slovenije (levo) in Denis Striković, ljubljanski mestni svetnik (desno). Vmes z leve: Bakir Nakaš, predsednik SUBNOR Bosne in Hercegovine, Ibrahim Čomić, predsednik kantonalnega odbora SUBNOR Sarajeva, in Ibrahim Durmo, predsednik organizacijskega odbora igmanskega pohoda (Foto: Jožica Hribar)

Žužemberk:

Pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja ter častnim pokroviteljstvom Njegove ekscelece Brenta R. Hartleya, veleposlanika Združenih držav Amerike, Občina Žužemberk, vaščani Gradenca in Turistično društvo Suha krajina vabijo na slovesnost ob odkritju spominske plošče ameriškim letalcem bombnika B-17 »Je Reviens«. Prireditev bo **v soboto, 11. marca, ob 11. uri** v vasi Gradenc pri Žužemberku. Pri slovesnem dogodku bodo sodelovali: Slovenska vojska, orkester Slovenske vojske, garda Slovenske vojske, vojaški vikar, učenci OŠ Žužemberk, moški pevski zbor, organizacije in društva iz občine in zunaj nje, vaščani vasi Gradenc, Turistično društvo Suha krajina in Občina Žužemberk. Obiskovalce obveščamo, da bo treba do prizorišča, kjer je postavljeno spominsko znamenje in bo potekala slovesna prireditev, nekaj poti prepešati, zato organizatorji priporočajo ustrezno obutev, saj bo prireditev potekala povsem v naravnem okolju. Po prireditvi bo družabno srečanje z vaščani v središču vasi Gradenc.

Dolenjske Toplice:

Med dogodki ob mednarodnem dnevu žena, 8. marcu, občina Dolenjske Toplice, Društvo Dobrič iz Ljubljane in Kulturno-turistično društvo Dobrič iz Dobriča vabijo na okroglo mizo z naslovom *Vloga žensk nekoč in danes – Beseda spomina na Maro Rupena - Osolnik*, ki bo **v soboto, 11. marca, ob 16. uri** v Kulturno-kongresnem centru v Dolenjskih Toplicah. Na okrogli mizi bomo osvetlili delovanje in dosežke Mare Rupena za izboljšanje položaja žensk v družbi. V primeru, da bo dovolj prijav, bomo iz Ljubljane organizirali avtobusni prevoz. Vse zainteresirane prosimo, da prijavo udeležbo najpozneje do 1. marca 2017 na telefonsko številko: 01/43-25-241.

Makoše:

ZZB za vrednote NOB Kočevje, Občina Kočevje in odbor IX. brigade Kočevske XVIII. divizije vabijo na spominsko slovesnost ob 73. obletnici bojev IX. brigade v Makošah pri Ribnici. Slovesnost bo **v soboto, 18. marca, ob 11. uri** pri spomeniku v Makošah.

Postojna:

Krajevna organizacija ZB Postojna in območna enota TIGR vabita na predstavitev knjige Na Primorskem leto 1941, ki jo je uredil dr. Branko Marušič, izšla pa je ob 75. obletnici OF. Predstavitve bo v prostorih Inštituta za raziskovanje Krasa, Titov trg 2, v Postojni, **v torek, 14. Marca, ob 18. uri**.

Jelenov žleb:

Tradicionalna spominska slovesnost ob 74. obletnici boja v Jelenovem žlebu, ki so ga 26. marca 1943 vodili borci dolenske operativne cone pod poveljstvom Milovana Šaranoviča skupaj z Gu-

bčevo in Cankarjevo brigado ter ob zaščiti Šerčerjeve in Tomšičeve brigade in v katerem je bil razbit in uničen okupatorski italijanski bataljon iz divizije Macerata, bo **v soboto, 25. marca**. Na bojišču v Jelenovem žlebu bo ob 11. uri spominska ura, v športni dvorani v Ribnici pa bo osrednja proslava **ob 13. uri**.

Pohodne enote v organizaciji Planinskega društva Ribnica, sestavljene iz enot Slovenske vojske, slovenskih častnikov in planincev, bodo odšle iz Rakitnice **ob 7.30** (pohod bo potekal po Rudeževi poti, po kateri sta Cankarjeva in Gubčeva brigada šli z dotedanjih položajev v smeri Jelenovega žleba – pot je spominsko označena); iz Loškega Potoka pa bodo pohodniki krenili **ob 8.30** (planinci iz Loškega Potoka in okolice). Pri spomeniku v Jelenovem žlebu bo **ob 11. uri** polaganje venca pred spomenikom ob častni straži Slovenske vojske, enote bodo položile cvetje na spominsko ploščo padlim v tem boju, sledila bo zgodovinska ura o poteku boja v Jelenovem žlebu. Vrnitev do lovske kočice z avtobusom, če bo mogoče, sicer pa peš do Rakitnice.

V športni dvorani v Ribnici se bo začela slovesnost s pozdravom župana občine Ribnica ter kulturnim programom **ob 13. uri**. Slavnostni govornik bo predsednik ZZB NOB Slovenije Tit Turnšek. Tovariško srečanje in pogostitev bo pripravila Lovska družina Ribnica.

Iz Ljubljane bo organiziran prevoz za pohodnike **ob 6. uri**, za proslavo v Ribnici pa **ob 11.30** izpred dvorane Tivoli. Prijave zbira ZB Ljubljana, Tatjana, na tel. št.: 01/ 43-25-241.

Oskrunili tudi spomenik v Laškem

Sredi minulega tedna so domačini opazili, da so neznanci oskrunili tudi spomenik izseljenim prebivalcem Laškega, ki stoji v zdraviliškem parku ob poslopju Zdravilišča v Laškem. S spomenika so potrgali nekaj ptičev, ki simbolizirajo izseljence. Spomenik so postavili člani Društva izgnancev Laško septembra leta 2001, kot je povedal predsednik ZZB za vrednote NOB Laško Andrej Mavri, pa je nekdo pred dobrim letom že odtrgal eno izmed črk na spomeniku. Črke so tako kot ptiči vpete v kamnito skulpturo spomenika.

(Foto: Zvone Zorec)

SAMOMOR

*Kaj si delal danes, ata?
vpraša sin očeta.
Iz tovarne je prinesel kovinski vonj.
Delal? Delal? Smrt sem varil.
Ata, res te vprašam.
Nalogo pišem: Kaj dela moj oče?
Krogle, bombe in granate, sinek moj.
Smrt je v njih.
Smrt, praviš? Za koga, ata?
Za človeka... Danes za neznanega,
jutri – za mene, za tebe..
Ata, ne delaj več bomb!
Ostani doma, prosim te.
V teh bombah je danes moj, tvoj,
naš kruh, sinek moj.
Lakota ne vpraša.
Ne, ne, nočem kruha iz rok smrti!*

Z ROKO V ROKI

*Sla,
biti oblast,
in pohlep,
imeti več, največ,
sta z roko v roki
složno
na jago šla.
Postavljala sta pasti
in zasede.
S sladkimi,
priljubljenimi besedami,
in lažnimi obljubami
sta polnila puške in topove
za ljudi,
v katerih se misel ne budi.*

STRAH II

*Niso posejali žita,
niso zasadili trte,
in tudi ne rož.
Posejali so strah.
Strah za delo,
strah za družino,
strah za preživetje.
Vedo, da je strah
močnejši od prelite krvi;
preži na um,
zgosti v molk
in deluje tudi ko te več ni.*

Iz knjige Iskanje bližine/Traženje bliskost, avtorice Valerije Skrinjar Tvrz; Založbi Lijepa riječ in Bosanska riječ; Tuzla 2016

Po sledeh pripovedi iz knjige **Skočite, prekleto, skočite!**

Spomini ameriškega pilota, ki je izskočil v Sloveniji

V kraju Gradenc v občini Žužemberk bo v soboto, 11. marca, zanimiva prireditev z odkritjem spominske plošče in razstavo ohranjenih delov letala, iz katerega je 11. marca 1945 uspešno izskočil mladi ameriški letalec Edvard F. Logan, avtor knjige *Skočite, prekleto, skočite*. Knjigo je v prevodu Janeza Žerovca in Milene Podgoršek konec leta izdala Cankarjeva založba, v njej pa so spomini pilota sestreljenega letala B-17 med drugo svetovno vojno.

// PIŠE IN FOTO: Jožica Hribar

Poročnik Edvard F. Logan je kot pilot bombnika B-17, imenovanega tudi »leteča trdnjava«, med drugo svetovno vojno letel pri 15. zračni sili ameriškega vojne-

ga letalstva, v 817. bombniški eskadrilji 483. bombniške skupine v okviru 5. letalskega polka z oporiščem v južni Italiji. Sodeloval je v letalskih napadih na strateško pomembne nemške tovarne orožja, rafinerije in transportne sisteme po vsej Evropi. V knjigi je posebej predstavil svojo 34. bojno misijo marca leta 1945, ko je bil njegov bombnik nad Gradencem hudo poškodovan in je bil skupaj s posadko primoran izskočiti nad sovražnim ozemljem. Iz gorečega letala so izskočili na njivo pri vasi Gradene, sam je ob doskoku obvisel v drevesni krošnji, od koder so ga rešili domačini in partizani. S pomočjo slovenskih par-

tizanov so se on in vsi njegovi tovariši izognili nemškim in belogardističnim četam, ki so jih iskale, in preko Bele krajine so se srečno vrnili v oporišče v Italiji. Avtor je bil po vojni pilot civilnega letalstva, star je 94 let in živi v Južni Karolini v ZDA.

V občini Žužemberk so se odločili, da ob 70. obletnico konca druge svetovne vojne in zmage zavezniških sil na travniku, kjer je padlo letalo, postavijo spominsko ploščo. Odkrili jo bodo ob prisotnosti predstavnikov ambasad zavezniških držav, ki so svojo prisotnost na slovesnosti že potrdili, in predsednika republike.

Knjigo **Skočite, prekleto, skočite** so konec minulega leta predstavili na prisrčni prireditvi s kulturnim programom v Žužemberku, kjer so domačini povsem napolnili velik prostor v tamkajšnji osnovni šoli. Zanimanje za delo je razumljivo, saj opisuje za številne že povsem pozabljen čas, posebna vrednost pa je v tem, da gre za spomine

Julijana Vidmar se spominja strmoglavljenja letala.

ameriškega pilota in njegovo osebno izkušnjo z jugoslovanskimi partizani. Vsebuje tudi številne tehnične podrobnosti in opise bojnih letal. Naslov knjige je dobesedni prevod ukaza, ki pomeni, da morajo v primeru, da je letalo poškodovano, najprej izskočiti vojaki in na koncu častniki.

Na predstavitvi knjige je bila tudi **Julijana Vidmar**, ki je kot enajstletna deklica videla strmoglavljenje letala in se spomni pilota v krošnjah drevesa. »Bili smo na njivi, ko smo najprej zaslišali pokanje, nato pa smo zagledali goreče letalo, ki je zaokrožilo v zraku in se nato zarilo v zemljo, pilot pa je obvisel na drevesu. Partizani so nas otroke takoj nagnali proč, saj je bilo nevarno, mi pa smo od daleč gledali tujega vojaka, ki se nam je zdel zelo visok, pa nihče ga ni nič razumel,« se je spominjala. ●

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

Četrtno 9 €,

letno

36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

SVOBODNA BESEDA						GESLO	NORVEŠKI SLOVNIČAR (IVAR ANDREAS; NI: ARSEN)	KONEC GESLA	ANTON INGOLIČ	SLOVENSKI PESNIK IN PREVAJALEC (MART)	KRAJ, POKRIT S SIPKIM PESKOM	LIK PRI PLESU ČETVORKA	KLINIKA ZA KIRURGIJO	IZVRSTEN ŠPORTNIK
VETRC										NASPROTJE PLIME AFRISKA ANTILOPA (IZ: ALAIN)				
VNETJE GRLA														
NADLEŽNA ŽUŽELKA									MESTO V BELGIJI, YPRES (NI: KEPER SARŽA)					EGIPČANSKI BOG SONCA
PREBIVALCI VEVČ												UROŠ ROJKO FINSKI ARHITEKT (ALVAR)		
BABILONSKO BOŽANSTVO STARO ŽELEZO										MALO VREDNI PREDMETI				
NAZIV ZA MESEC DECEMBER GLEDE NA ZAPOREDNI POLOŽAJ V LETU	ROPOT, DRDRANJE	MAJHEN VALJAR	OČE	JAPONSKA ZNAMKA AVTOV	RAFAEL NADAL		JUGOSLOV NARODNA ARMIJA KERMAU- NER			BOLJŠI KELIHAST KOZAREC MAJDA ARH				
					ANTON FOERSTER				MESTO NA DESNEM BREGU DONAVE V DOLNJI AVSTRIJI				SKRIV- NOST	
									IGRALEC BAN	GRM JAGO- DIČNICA				
POTRDI- TEV, PRI- ZNANJE, RATIFIČI- RANJE											ZMIKAVT			
											KRVCA			
ZGORNJI DEL RASTLINE Z ZRNJI					PRIRODA, NATURA MANJSA SKUPINA ŽIVALI					KOKOŠ, ČIBA AM. REŽ. KAZAN (NI: ALIA)				
OLGA JANČAR			SKAZEK AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA (IZ: EMINA)					NEKDANJI MADŽAR				LJUBLJA- NA TANEK TRAK LESA (NI: VIDRA)		
								SNOV, MATERIJA						
LEDENIŠKA DOLINA V JULIJSKIH ALPAH V NADALJE- VANJU PLANICE	NAKLJUČ- JE (IZ: RODMAN) OLIVER MLAKAR				OTOČEK PRI ZADRU					RUDNINA OLIVNE BARVE NORV. LITE- RAT MOEN				
										OLEPŠAVA, OKITENJE		PUŠČAV- SKA SUHA STRUGA		NEMŠKA PISATELJI- CA SEIDEL ČUT ZA VONJ
ORGANI VIDA			IZPITJE NA DUŠEK					ALBANSKI, ŠIPTARJI						
								PETER FRANKL					ALOJZ GRADNIK	
NEKDANJI ETIOPSKI CESAR IZ SALOMO- NOVEGA RODU	SIMBOLI- ČEN NAGROBNi SPOMENIK										ROPARSKI DELFIN			
												EDVARD KARDELJ		TRETJE NAJVEČJE NIZOZEM- SKO MESTO

Rešitve križanke pošljite do 20. marca 2017

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA BESEDA

Izžrebani reševalci križanke iz
15. številke revije Svobodna beseda:

1. Mirko Čadonič, Trubarjeva 12, 8340 Črnomelj
2. Dare Brezavšček, Nazorjeva 9, 6310 Izola
3. Jožica Košir, Goriče 33, 4204 Golnik

Rešitve križanke:

POSTREŽBA, LEPOUMNIK, EFEKT, IKA, ČAR, ANDID, NRAY,
DANE, BRAZILCI, NL, RIM, LEŽALNIK, SALAŠ, OVIRA, BOR,
GUBICA, KOO, VDOVICA, OČEK, FL, HARROGATE, NE, LVOV,
VAL, NEISSER, AENONA, EDELMAN, VRESA, STRTJE, AAR,
TAKTIČNOST, ROGLA, AŠ, RAI, TI, TRATA.

Geslo: Plečnikovo leto

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagradna križanka«, do 20. marca 2017.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 16. številke SB:
